

FORENINGSLIV I AARHUS KOMMUNE

En undersøgelse af fællesskaber, frivillighed
og tilfredshed

Rapport / Marts 2021

Steffen Rask, Andreas
Nygaard & Henriette Bjerrum

FORENINGSLIV I AARHUS KOMMUNE

Titel

Foreningsliv i Aarhus Kommune

Forfattere

Steffen Rask, Andreas Nygaard & Henriette Bjerrum

Øvrige bidragydere

Malene Thøgersen

Rekvirent

Aarhus Kommune

Layout

Idrættens Analyseinstitut/Videncenter for Folkeoplysning

Forsidefoto

Aarhus Kommune

Print

Mercoprint Digital A/S

Udgave

1. udgave, Aarhus, marts 2021

Pris

Rapporten kan downloades gratis i vidensbanken på www.idan.dk eller www.vifo.dk

ISBN

978-87-93784-32-1

978-87-93784-31-4 (pdf)

Udgiver

Idrættens Analyseinstitut/Videncenter for Folkeoplysning

Frederiksgade 78B, 2.

DK-8000 Aarhus C

T: +45 3266 1030

E: idan@idan.dk

W: www.idan.dk

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Indhold

Indledning.....	6
Baggrund.....	8
Resumé og perspektiver.....	18
Kapitel 1: Et blik på foreningerne	30
Kapitel 2: Et blik på foreningsmedlemmerne	42
Kapitel 3: Tilfredshed med foreningslivet.....	51
Kapitel 4: Foreningernes faciliteter.....	65
Kapitel 5: Fællesskaber i foreningslivet	76
Kapitel 6: Foreningernes interne fællesskaber og sociale miljø	84
Kapitel 7: Frivillighed og motivation	100
Kapitel 8: Foreningsliv under coronanedlukningen	118
Litteratur	121
Bilag: Metode og datagrundlag.....	123

Indledning

Aarhus er en kommune i hastig vækst, der bærer præg af at være en storby med højt uddannelsesniveau og en stor andel af unge borgere. Men samtidig har kommunen en særlig profil med mange foreninger helt generelt og mange flerstrengede idrætsforeninger, som ellers typisk er kendetegnende for mindre by- og landsbysamfund (Pilgaard & Toft, 2010; Rask, 2016). Det betyder, at stærke traditioner og tilsyneladende stærke lokale fællesskaber fremstår som centrale medspillere i byens udvikling.

Aarhus Kommune har en vision om fortsat at være en by med høj bykvalitet og liveability. I den forbindelse er medborgerskab et af de centrale fokuspunkter i Aarhusmålene (Aarhus Kommune, 2018a), hvor det at være medlem af en forening ses som en positiv faktor. Der er således fokus på, at borgerne har let og god adgang til at engagere sig i foreninger, der er relevante for den enkelte. For at kunne støtte den fortsatte udvikling af foreningslivet, er det vigtigt at skabe indsigt i foreningernes aktiviteter, medlemsinvolvering, motivation og potentialer for fortsat at agere kulturbærere af demokratiske foreningsværdier i takt med, at byen forvandler sig til en storbymetropol. Foreningsmedlemmernes involvering, deltagelse i sociale aktiviteter, tilfredshed med rammer, foreningsmuligheder og behov står derfor centralt i denne undersøgelse.

Formålet med denne rapport er således at:

- Skabe et overblik over foreningernes holdninger til og tilfredshed med vilkårene for at drive forening i Aarhus Kommune. Fokus er på at afdække foreningslivets vilkår, potentialer og behov på idræts- og folkeoplysningsområdet i Aarhus Kommune.
- Skabe et overblik over foreningsmedlemmernes tilfredshed med kommunens etablerede foreningstilbud, herunder faciliteter og rammer til aktiv deltagelse i fritidslivet. Fokus vil være på at afdække ligheder og forskelle på tværs af foreningstyper, samt på tværs af frivillige og øvrige medlemmer i syn på de eksisterende tilbud, vilkår og behov for folkeoplysningen i Aarhus Kommune.
- Afdække potentialerne blandt foreningsmedlemmer til at involvere sig i frivilligt arbejde, herunder hvad de frivillige får ud af at bidrage til fællesskaberne i kølvandet på Aarhus Kommune som Europæisk Frivillighedstad i 2018.
- Undersøge fællesskaber og foreningernes såvel som medlemmernes vurdering af foreningernes fællesskabsdannende betydning og potentialer.

Samtidig afdækker rapporten frivillighed og fællesskab på tværs af foreningstyper, der har vidt forskellige traditioner, målgruppefokus, erfaringer, potentialer og behov. I tillæg til dette indeholder rapportens sidste kapitel et kort overblik over foreningernes aktivitet under coronanedlukningen og foreningslivets håndtering under perioden.

Læsevejledning

Rapporten lægger ud med at beskrive baggrunden for undersøgelsen med en gennemgang af undersøgelsens metode og temaer samt en kort introduktion af foreningslivet i Aarhus Kommune. I forlængelse heraf præsenteres undersøgelsens hovedresultater og en diskussion af de perspektiver, undersøgelsen har givet.

Rapporten består derefter af otte kapitler, der er kort beskrevet herunder:

- Kapitel 1: Tegner et billede af foreningerne, der har deltaget i foreningsundersøgelsen og deres overordnede karakteristik.
- Kapitel 2: Tegner et billede af foreningsmedlemmerne, der har deltaget i medlemsundersøgelsen, deres karakteristika, deres deltagelse og udbytte af foreningslivet.
- Kapitel 3: Beskriver foreningernes og medlemmernes tilfredshed med foreningslivet, identificerer foreningernes største udfordringer og undersøger medlemmernes ageren i forhold til deres forening.
- Kapitel 4: Zoomer specifikt ind på foreningernes brug af og tilfredshed med faciliteterne i Aarhus Kommune og mulighederne for socialt samvær.
- Kapitel 5: Afdækker foreningerne lokale fællesskaber og samarbejder og samspillet med lokalområdet.
- Kapitel 6: Vender blikket indad og undersøger medlemmernes engagement i foreningernes fællesskaber og det sociale samvær i forbindelse med foreningsaktiviteterne.
- Kapitel 7: Tegner et billede af foreningernes frivillige medlemmer, deres udbytte af deres frivillige arbejde og afdækker det frivillige engagement.
- Kapitel 8: Tegner et meget kort billede af foreningernes aktiviteter under nedlukningen og medlemmernes deltagelse heri.

Baggrund

Undersøgelsens temaer

Rapporten har fire hovedformål, der består af de tre temaer - 'Tilfredshed med foreningslivet', 'Fællesskaber' og 'Frivillighed og motivation' - samt en indledende del, der fokuserer på foreningernes karakteristika og medlemmernes profil og aktivitetsniveau. De fire fokusområder i undersøgelsen beskrives nærmere i det følgende.

Medlemmernes profiler

Denne del ser nærmere på medlemmernes profiler og deres engagement og roller i foreningen, og ser på forskelle mellem aldersgrupper og foreningstyper i forhold til involvering i foreningen. Hvor tit er de aktive i foreningen? Har de opgaver i foreningsregi? Engagerer de sig i aktiviteter, der rækker ud over foreningens kerneaktivitet?

Tilfredshed med foreningslivet

Dette afsnit sætter fokus på foreningernes generelle vilkår for at drive forening og foreningsmedlemmernes brug af foreningerne samt deres tilfredshed med deres egne foreninger, deres faciliteter samt deres generelle holdning til fritidsmulighederne i Aarhus Kommune.

Afsnittet fokuserer på holdninger og tilfredshed på tværs af foreningstyper, alder, køn, geografi, hovedaktivitet og peger på styrker og udfordringer i foreningslivet i Aarhus Kommune.

Fællesskaber

Fællesskaber er det fjerde centrale tema i denne undersøgelse og fremstår også som et vigtigt tema på tværs af forvaltninger i Aarhus Kommune (Aarhus Kommune, 2018a). Både formelle og uformelle fællesskaber bliver set som vigtige katalysatorer for at øge medborgerskab og medejerskab blandt borgerne i forhold til at gøre Aarhus Kommune til et godt sted at bo. Det er særligt fremhævet i kommunens sports- og fritidspolitik, hvor målet er, at alle børn og unge skal have adgang til sunde fællesskaber og et aktivt fritidsliv i byens foreningsliv (Aarhus Kommunes sports- og fritidspolitik 2018-2021).

Dette afsnit ser derfor nærmere på foreningslivets fællesskaber, medlemmernes tilhørsforhold samt deres relationer til de andre medlemmer af foreningen. Skaber foreningerne grund for løse netværk, interesse- og aktivitetsfællesskaber eller relationer, der rækker ud over foreningslivet? Hvordan spiller foreningslivet sammen med medlemmernes øvrige fællesskaber?

Frivillighed og motivation

Aarhus Kommune har gennem længere tid haft stort fokus på frivillighed. I forbindelse med frivillighedshovedstaden 2018 blev det målt, at 41 pct. af borgerne i Aarhus Kommune havde været frivillige i løbet af det seneste år (Aarhus Kommune, 2018b). På landsplan var det tilsvarende tal 39 pct., og samme tendens til høj grad af frivillighed finder man på

idrætsområdet, hvor 36 pct. af medlemmer af idrætsforeninger i Aarhus kommune er frivillige i en idrætsforening mod 26 pct. af de foreningsaktive i København (Rask, 2017). Frivilligheden ser altså ud til at stå stærkt i kommunen. Det er fortsat en kerneværdi i forhold til engagement og aktivt medborgerskab.

Dette afsnit af undersøgelsen vil give et indblik i frivilligheden i foreningslivet. Herunder medlemmernes generelle frivillige engagement samt deres holdninger til frivillighed. Hvorfor engagerer nogle medlemmer sig som frivillige og andre ikke? Hvad skal der til, før medlemmerne tager skridtet til at blive frivillige? Og hvad får de frivillige ud af at være frivillige?

Undersøgelsens datagrundlag

Rapporten baseres primært på to spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis samtlige foreningsformænd i Aarhus Kommunes folkeoplysende foreninger og blandt medlemmerne i en række udvalgte folkeoplysende foreninger.

I tillæg til de to spørgeskemaundersøgelser er der udført seks interviews med repræsentanter fra foreninger af forskellig type og størrelse. Disse har haft til formål at afdække rapportens temaer kvalitativt som supplement til de åbne svarkategorier i spørgeskemaerne. Citater herfra vil i løbet af rapporten uddybe spørgeskemaernes resultater og vil således inddrages til at sætte flere ord på foreningernes synspunkter og overvejelser.

Nedenfor følger en uddybende beskrivelse af datagrundlaget for henholdsvis spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningerne og blandt medlemmerne. For en nærmere beskrivelse af undersøgelsens metode og udvælgelse af respondenter, se bilag.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningerne

Spørgeskemaundersøgelsen til foreningerne er udsendt til foreningsformændene i samtlige folkeoplysende foreninger i Aarhus Kommune. Formændene har besvaret spørgsmål relateret til undersøgelsens tre temaer skitseret i næste afsnit, samt en række supplerende spørgsmål, der relaterer sig til tilfredsheden med og vilkårene for at drive forening i Aarhus Kommune.

Foreningstyperne er i denne undersøgelse defineret ud fra Aarhus Kommunes egen opdeling i idrætsforeninger, uniformerede korps, kulturelle foreninger samt 'andre foreningstyper' (herunder politiske, religiøse foreninger mv.). På grund af problemer med at sikre tilstrækkelige svar fra alle foreningstyper er typerne 'uniformerede korps', 'kulturelle foreninger' og 'andre foreningstyper' samlet under én samlet kategori og vil således blive behandlet under ét i analysen.

I undersøgelsen er samtlige folkeoplysende foreninger i Aarhus Kommune blevet inviteret til at deltage. Fraregnet aftenskolerne er der i alt 955 folkeoplysende foreninger i kommunen bestående af 621 idrætsforeninger, 20 pensionistforeninger, 16 politiske foreninger, 22 religiøse foreninger, 64 uniformerede korps og 212 foreninger, der karakteriseres som

'Øvrige foreningstyper'. Herfra fratrækkes overordnede hovedforeninger, distriktsforeninger og lignende, og i alt er 930 foreninger blevet inviteret til undersøgelsen.

Tabel 1 viser datagrundlaget for spørgeskemaundersøgelsen, hvor foreningerne er delt op i to overordnede foreningstyper: 'Idrætsforeninger' og 'Øvrige foreningstyper'. 'Øvrige foreningstyper' er en samlet betegnelse for foreningstyperne 'Uniformerede korps', 'Pensionistforeninger', 'Politiske foreninger', 'Religiøse foreninger' og 'Øvrige foreninger'.

Indsamlingen forløb fra ultimo maj til medio september 2020.

Tabel 1: Undersøgelsens datagrundlag

Foreningstype	Antal foreninger	Svar	Svarprocent
Idrætsforeninger	601	200	33
Øvrige foreningstyper	329	91	28
Uniformerede korps	63	17	27
Pensionistforeninger	19	10	53
Politiske foreninger	15	3	20
Religiøse foreninger	22	8	36
Øvrige foreninger	210	53	25
Total	930	291	31

Tabellen viser svarprocenterne for de deltagende foreningsformænd fordelt på foreningstyper.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningsmedlemmer

Spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningsmedlemmerne i de udvalgte foreninger består af et spørgeskema henvendt til børn under 16 år og et spørgeskema til voksne fra 16 år og opefter.

Undersøgelsen er som beskrevet ovenfor delvist udsendt direkte til den mailadresse, som medlemmerne har opgivet til deres forening, og delvist via foreningernes formænd, der har stået for at viderelede invitationerne til foreningens medlemmer.

I undersøgelsen er medlemmerne fra i alt 124 foreninger blevet inviteret til at deltage i undersøgelsen. Foreningerne er udvalgt blandt de 397 folkeoplysende foreninger, der har registreret medlemmer og modtager tilskud fra kommunen.

Tabel 2 viser det samlede datagrundlag for spørgeskemaundersøgelserne, hvor foreningerne igen er delt op i to overordnede foreningstyper.

I alt har 2.082 foreningsmedlemmer fra 49 forskellige foreninger deltaget i undersøgelsen. Indsamlingen forløb fra ultimo maj til ultimo september 2020.

Tabel 2: Undersøgelsernes datagrundlag

		Besvarelser
Alder	< 16 år	615
	16 – 24 år	111
	25 – 39 år	157
	40 – 59 år	351
	60 år +	450
Foreningstype	Idrætsforeninger	1.701
	Øvrige foreningstyper	382
	Uniformerede korps	295
	Øvrige foreninger	87
Foreningstørrelse	Mindre foreninger	53
	Mellemstore foreninger	223
	Store foreninger	1.746
Foreningens geografiske område	Aarhus Midtby	540
	Bynære lokalområder	994
	Oplandsområder	544
Total		2.082

Tabellen viser datagrundlaget for spørgeskemaundersøgelserne fordelt på foreningstyper, aldersgrupper og område.

Foreningskategorier

Da mange foreningstyper i analysen er samlet under foreningstypen 'Øvrige foreningstyper' er denne opdeling suppleret med en størrelsesmæssig opdeling af foreningerne. Dette er gjort på baggrund af, at eksempelvis mindre foreninger i mange henseender vil have mere til fælles med andre foreninger af samme størrelse end med større foreninger af samme type.

En sådan opdeling deler foreningerne i tre kategorier på baggrund af foreningernes samlede medlemstal som beskrevet nedenfor.

- **Mindre foreninger:** dækker over foreninger med mindre end 50 medlemmer. 32 pct. af foreningerne i undersøgelsen hører til i denne gruppe. Det gælder størstedelen af de deltagende kulturelle, religiøse foreninger og 'Øvrige foreningstyper'. Godt hver fjerde idrætsforening hører også til her. Det er kun en mindre del af disse foreninger, der er en del af en flerstrengt forening (19 pct.), sammenslutning (14 pct.), landsorganisation (17 pct.) eller paraplyorganisation (23 pct.).
- **Mellemstore foreninger:** dækker over foreninger med mellem 50 og 149 medlemmer. 32 pct. af foreningerne i undersøgelsen hører til i denne gruppe. Denne type af foreninger ligner de mindre foreninger, men består af størstedelen af de uniformerede korps (64 pct.) og mere end hver tredje af de kulturelle foreninger (39 pct.). Hver tredje af disse foreninger (32 pct.) er hverken medlem af eller tilsluttet nogen former for paraply- eller landsdelsorganisation eller andre former for samarbejde.

- **Store foreninger:** dækker over foreninger med mere end 150 medlemmer, hvor de største foreninger har flere end 2000 medlemmer¹. 36 pct. af foreningerne i undersøgelsen hører til i denne gruppe. Denne type består af godt halvdelen (46 pct.) af idrætsforeningerne og godt hver femte (19 pct.) af de øvrige foreningstyper. Gruppen er karakteriseret ved, at mere end halvdelen er en del af en flerstrengt forening (54 pct.), og kun 10 pct. har slet ingen former for formelle samarbejder med andre organisationer.

Aarhus Kommune set med foreningsbriller

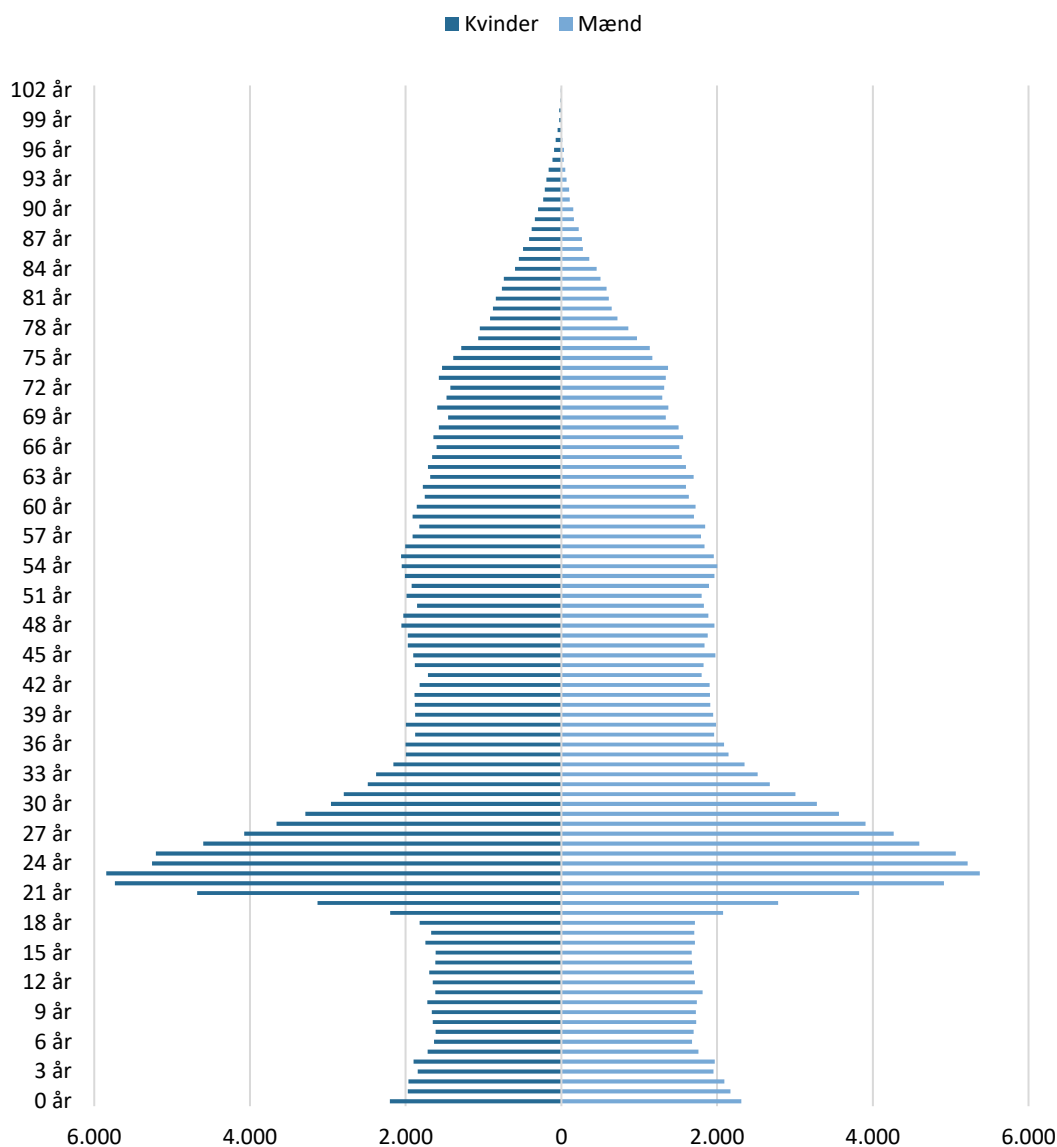
Indledningsvist er det også relevant at tegne et overordnet billede af Aarhus Kommune og kommunens foreningsliv. Som sagt er Aarhus Kommune en kommune i vækst med stigende indbyggertal og et stærkt foreningsliv med mange foreninger, og Aarhus Kommune har gennem 'Fortællingen om Aarhus' og målet om at være 'en by med fællesskab og medborgerskab' sammen med kommunens sports- og fritidspolitik fortsat fokus på et stærkt foreningsliv.

En kommune i vækst

Der boede i 2020 353.354 borgere i Aarhus Kommune, og det forventes, at indbyggertallet stiger med 49.149 (14 pct.) frem mod 2030 (Aarhus i tal, 2020). Befolkningssammensætningen er præget af de godt 60.000 studerende, der gør, at Aarhus har den største andel af studerende i forhold til det samlede befolkningstal.

¹ Her indregnes ikke hovedforeninger eller lignende overordnede foreninger.

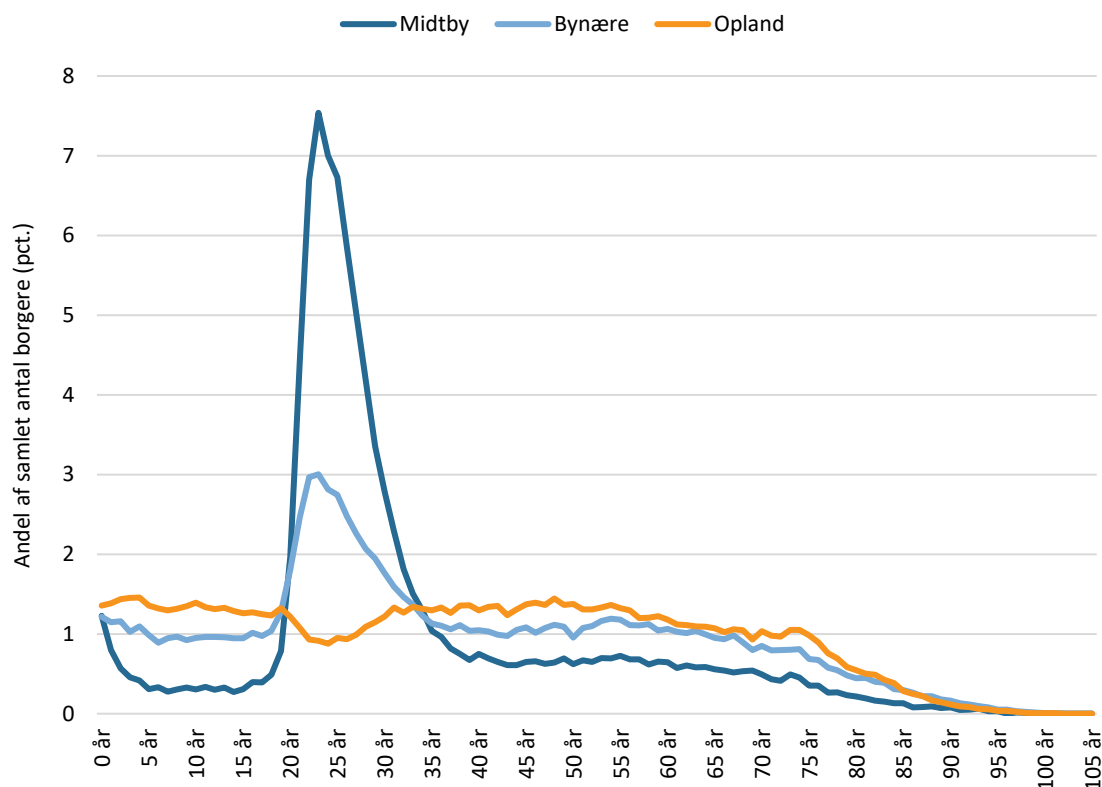
Figur 1: Befolkningssammensætningen i Aarhus Kommune

Figuren viser aldersfordelingen blandt kvinder og mænd i Aarhus Kommune. Kilde: Aarhus i tal.

At Aarhus er beskrevet som både storby og landsby i én, understreges af de forskelle, der findes i befolkningssammensætningen mellem de enkelte lokalområder i kommunen. Midtbyen er karakteriseret ved at have en høj koncentration af unge og studerende, og andelen af borgere mellem 18 og 28 år er hele 54 pct. Omvendt er andelen kun 11 pct. af det samlede indbyggertal i kommunens oplandsområder. Der findes altså store interne forskelle i befolkningssammensætningen i kommunens tre lokalområder.

Figur 2: Den relative befolknings sammensætning i Aarhus Kommunes lokalområder (pct.)

Figuren viser aldersfordelingen i de tre lokalområder i Aarhus Kommune. Kilde: Aarhus i tal.

I løbet af rapporten vil denne geografiske opdeling af kommunens lokalområder, der benyttes af Aarhus Kommune i deres temperaturmåling på Aarhusmålene, blive inddraget til analyse (Epinion, 2018). Områderne er defineret ud fra deres afstand til Aarhus Midtby. Det er især interessant i forhold til de forskellige befolkningsmæssige sammensætninger, der er i de tre områder i kommunen (Aarhus i tal, 2020).

- **Aarhus Midtby** er defineret som postnummeret '8000 Aarhus C', hvilket i store træk dækker over området inden for Ringgaden mod Nord og Vest og afgrænset af Frederiksbjerg og området omkring Marselisborg mod Syd, herunder Vesterbro, Trøjborg og de bynære havnearealer. Her bor 20 pct. af borgerne i kommunen, og er kendetegnet ved, at der bor mange unge og studerende. 54 pct. af borgerne er i alderen 18-29 år, og kun 8 pct. er under 18 år. 24 pct. af foreninger i undersøgelsen har aktiviteter i Aarhus Midtby.
- **De bynære lokalområder** omfatter Aarhus N, Aarhus V, Brabrand, Åbyhøj, Ris-skov, Viby J og Højbjerg. Her bor 46 pct. af borgerne i kommunen, og her bor den bredeste fordeling af borgere, hvoraf 42 pct. er mellem 30-66 år, og 26 pct. er mellem 18-29 år. 57 pct. af foreningerne i undersøgelsen har aktiviteter i de nære lokal-områder til midtbyen.

- **Oplandsområderne** omfatter Egå, Tranbjerg J, Mårslet, Beder, Malling, Solbjerg, Hasselager, Trige, Tilst, Harlev J, Sabro, Lystrup, Hjortshøj og Skødstrup. Her bor 33 pct. af borgerne i kommunen, der kan karakteriseres som familierne og de ældre, hvor den højeste andel børn og unge (24 pct.), midaldrende (48 pct. mellem 30-66 år) og ældre (17 pct. over 66 år) bor. 26 pct. af foreningerne i undersøgelsen har aktiviteter i oplandsområderne.

Tabel 3 viser, at sammensætningen af foreninger i forhold til foreningsstørrelse og foreningstype er nogenlunde ligeligt fordelt i de tre lokalområder. Der er altså nogenlunde samme fordeling af idrætsforeninger i forhold til andre typer af foreninger (70-30), og der er kun mindre variationer i fordelingen af mindre, mellemstore og store foreninger. Der er lidt flere store foreninger i oplandsområderne, mens der er lidt flere mellemstore foreninger i midtbyen, og der er lidt flere mindre foreninger i de bynære områder. Det er dog mindre forskelle, og de geografiske forskelle, der findes i de følgende analyser, er altså ikke udtryk for, at foreningerne er markant forskellige i de tre områder, og skal i stedet ses i relation til de demografiske forskelle områderne imellem.

Tabel 3: Foreningerne er nogenlunde ligeligt fordelt i de geografiske områder (pct.)

	Foreningstype		Foreningsstørrelse		
	Idrætsforeninger	Øvrige	Mindre foreninger	Mellemstore foreninger	Store foreninger
Midtby	70	30	27	38	35
Bynære	67	33	33	32	35
Opland	70	30	28	32	40

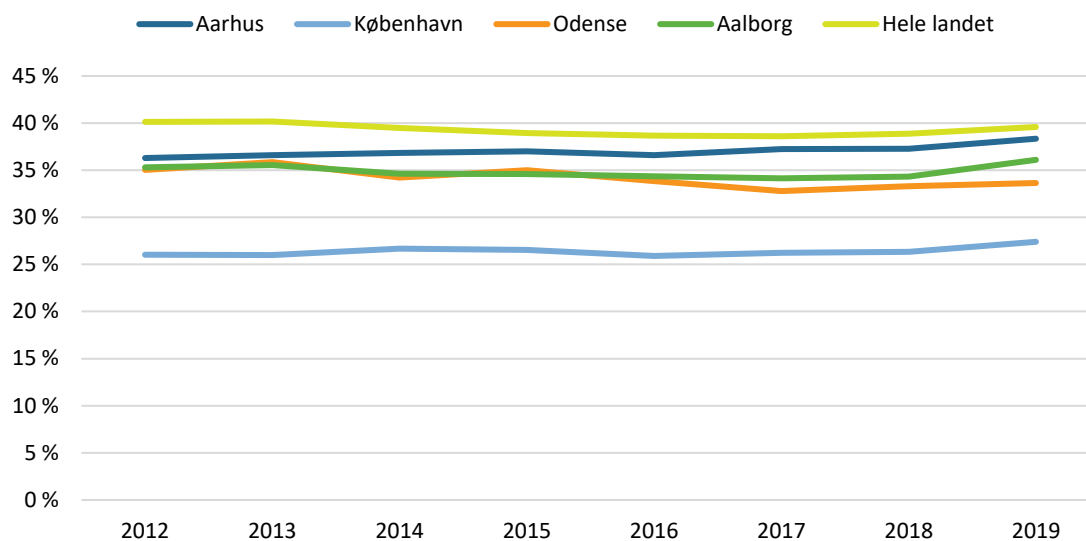
Tabellen viser fordelingen af foreningernes type og størrelse i de enkelte lokalområder (n = 291).

Et stærkt foreningsliv

Aarhus Kommune er kendetegnet ved et stærkt foreningsliv både på fritids- og idrætsområdet (Bjerre & Møller, 2015; Rask, 2016), og undersøgelsen 'Idræt i storbyerne' peger på, at foreningsdeltagelsen på idrætsområdet overordnet set er på niveau med landsgennemsnittet, hvor der ellers er en tydelig tendens mod, at foreningsdeltagelsen er højere jo længere væk fra de store byer, man kommer. Undersøgelsen viste, at det særligt er de voksne borgere over 40 år, der trækker foreningsdeltagelsen op og er mere foreningsaktive i Aarhus sammenlignet med resten af landet og særligt landets andre storbyer.

Ser man på idrætsorganisationernes indregistrerede medlemstal i idrætsforeningerne, viser figur 3, at andelen af unikke foreningsmedlemmer i foreningerne under DIF og DGI i forhold til det samlede indbyggertal (foreningsprocenten) er stigende i Aarhus Kommune og på vej mod det generelle niveau for hele landet. Foreningsprocenten i Aarhus Kommune er også højere end i de andre danske storbykommuner som København, Odense og Aalborg.

Figur 3: Foreningsprocenten i Aarhus Kommune nærmer sig landsgennemsnittet (pct.)

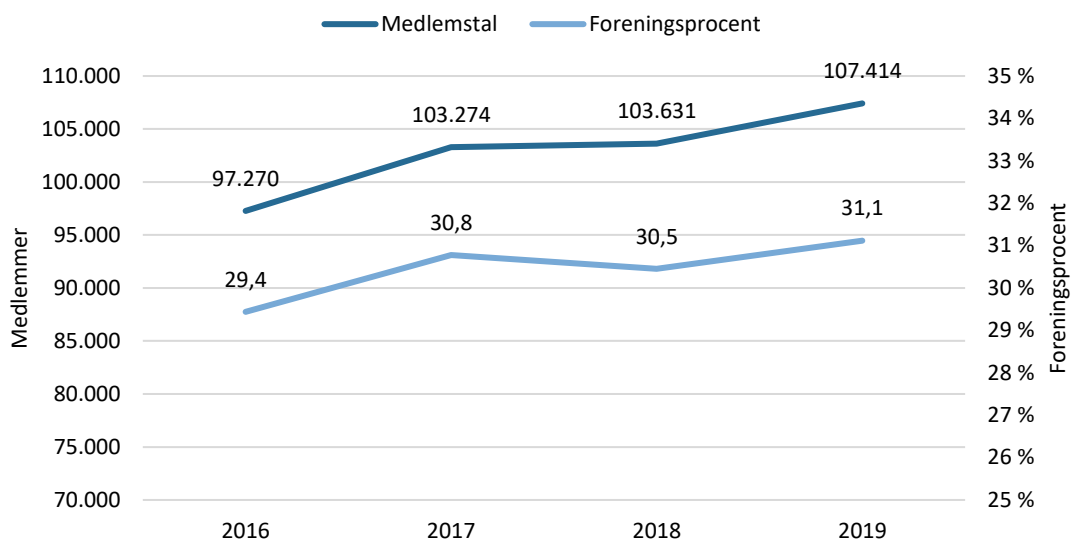
Figuren viser foreningsprocenten (antallet af unikke foreningsmedlemmer delt med det samlede indbyggertal) fordelt på storbykommuner og landsgennemsnit. Kilder: Medlemstal.dk og Danmarks Statistik.

Aarhus Kommune registrerer også selv antallet af idrætsforeninger, spejderforeninger samt øvrige folkeoplysende foreninger og de enkelte foreningers medlemstal. De årlige kommunale statistikker danner baggrund for oplysningerne i det følgende, hvor kommunen registrerer antal foreninger og medlemmer, som modtager kommunal støtte.

I 2020 er der i alt 955 folkeoplysende foreninger i kommunen bestående af 621 idrætsforeninger, 20 pensionistforeninger, 16 politiske foreninger, 22 religiøse foreninger, 64 uniformerede korps og 212 foreninger, der karakteriseres som 'Øvrige foreningstyper'. Dermed er der i alt én folkeoplysende forening for hver 366 borgere i kommunen. Det betyder, at foreningstætheden (antallet af borgere i forhold til antallet af folkeoplysende foreninger i kommunen) er lavere end gennemsnittet på landsplan (386) og markant lavere end gennemsnittet i landets bykommuner (435) (Eske, 2021).

Det kan dog være en svær øvelse at registrere alle foreningsmedlemmer i kommunen, da foreninger, der ikke modtager tilskud, ikke er forpligtede til at indberette medlemstal. Tallene i figur 4 er derfor ikke fyldestgørende for det samlede foreningsliv, men understreger den tendens, der er illustreret i figur 3, at der er stigende medlemstal i Aarhus Kommune, og at medlemstilgangen overstiger den generelle befolkningstilvækst i kommunen.

Figur 4: Stigende medlemstal i foreningslivet i Aarhus Kommune

Figuren viser udviklingen i foreningsmedlemmer og udviklingen i medlemmer i forhold til det samlede indbyggertal i kommunen (foreningsprocenten). Kilde: Aarhus Kommune.

Der er altså tale om en kommune med meget forskelligartede lokalområder med deres egne karaktertræk og behov, der også har betydning for foreningslivet og de lokale foreninger i de enkelte lokalområder. Og på trods af, at Aarhus er en kommune i vækst med stigende befolkningstal, ser det ud til, at foreningslivet – og de mange folkeoplysende foreninger – formår at aktivere en stigende andel af borgerne i det aarhusianske foreningsliv.

Med dette afsæt analyserer denne rapport foreningslivet i Aarhus Kommune.

Resumé og perspektiver

I denne del præsenteres rapportens hovedresultater i forhold til de opstillede formål, og de fremadrettede perspektiver som resultaterne lægger op til diskuteres.

Rapportens hovedresultater

I dette resumé præsenteres en kort opsummering af undersøgelsens hovedresultater i forhold til undersøgelsens overordnede formål.

Rapportens første og andet kapitel tegner et billede af de deltagende aarhusianske foreninger og deres medlemmer. Idrætsforeningerne er generelt markant større end de øvrige typer af foreninger, og det er generelt meget få af foreningerne, der oplever faldende medlemstal. Medlemmerne er generelt meget trofaste og har været i foreningerne i mange år og de vurderer, at de har stort udbytte af at være en del af deres forening.

Det første af de beskrevne formål med rapporten er *at skabe et overblik over foreningernes holdninger til og tilfredshed med vilkårene for at drive forening i Aarhus Kommune.*

Undersøgelsens tredje kapitel viser, at foreningerne generelt ser positivt på fremtiden og er tilfredse med deres økonomiske forhold og deres muligheder for at få det sociale miljø til at fungere, men oplever de største udfordringer med at rekruttere frivillige og medlemmer til bestyrelsen. Selvom foreningerne generelt ser positivt på de økonomiske forhold, så findes den største utilfredshed med de kommunale retningslinjer for støtte. I den forbindelse nævnes mulighederne i Aarhus-ordningen som et positivt tiltag, der letter administrationen for foreningerne, der er en del af ordningen.

Derudover understreger særligt idrætsforeningerne, at de mangler adgang til de rette faciliteter og reovering af disse, hvis de skal kunne udvikle medlemsantallet i de kommende år. Kapitel 4 viser her, at foreningerne er generelt tilfredse med faciliteterne, de benytter, men er mest utilfredse med mængden af lokaler, der er til rådighed og faciliteternes stand. Resultaterne viser, at det er de foreninger, der benytter kommunale faciliteter og lokaler, der er mest utilfredse, sammenlignet med de foreninger, der benytter egne eller private faciliteter og lokaler.

Undersøgelsen viser dog også, at 34 pct. af foreningerne har svært eller meget svært ved at finde egnede faciliteter til deres aktiviteter, og 39 pct. forventer, at manglen på faciliteter bliver et problem i de kommende år, og særligt idrætsforeningerne ser det som den største udfordring i de kommende år.

Rapportens andet formål er *at skabe et overblik over foreningsmedlemmernes tilfredshed med kommunens etablerede foreningstilbud, herunder faciliteter og rammer til aktiv deltagelse i fritidslivet.*

Kapitel 3 viser også, at foreningernes medlemmer generelt er meget tilfredse med deres foreninger, og der er generelt meget få medlemmer, der er utilfredse med forholdene i

deres forening. Det forhold, som flest medlemmer er utilfredse med (10 pct. af medlemmerne), er de fysiske rammer for det sociale samvær, blandt medlemmerne, der ikke har et dedikeret lokale til socialt samvær.

En måde at forstå medlemmernes forhold til foreningen på er ved at undersøge, hvilken adfærd de benytter, hvis de er utilfredse med forhold i foreningen, eller hvis foreningen ikke lever op til medlemmernes forventning. Hertil kan man vælge at forlade foreningen (exit-adfærd), at ytre sig og forsøge at ændre på forholdene i foreningen (voice-adfærd), eller man kan vælge at forblive medlem på trods af sin utilfredshed (loyalty-adfærd). Undersøgelsen viser, at medlemmerne generelt er mest tilbøjelige til at vælge voice-adfærden og forsøge at yde indflydelse eller dernæst at forblive loyale mod foreningen. Der er dog forskel på, hvilken forening medlemmerne er en del af. Det er særligt medlemmerne i de øvrige foreningstyper, der vælger voice-adfærden og er også mere loyale mod foreningen, mens medlemmerne i idrætsforeningerne oftere vælger exit-adfærden, hvis de er utilfredse med foreningen.

Der er også kun en mindre del af medlemmerne, der enten overvejer (7 pct.) eller har valgt at stoppe (4 pct.). De medlemmer, der enten overvejer eller har besluttet sig for at stoppe, har angivet årsagerne hertil. Flest ønsker at stoppe for at prøve noget andet, eller fordi det er svært at finde tiden til foreningsaktiviteterne.

Dernæst undersøger rapporten *foreningernes fællesskaber og foreningernes såvel som medlemmernes vurdering af foreningernes fællesskabsdannende betydning og potentialer*. Her viser rapportens femte kapitel, at foreningernes samspil med det større fællesskab gennem deres relation til lokalsamfundet og deres samarbejder generelt tillægges betydning af foreningerne. Resultaterne viser, at ganske få foreninger ikke tillægger lokalsamfundet og samspillet med nærmiljøet nogen betydning. Langt de fleste foreninger lægger vægt på at rekruttere lokalt samt til dels at være synlige i lokalsamfundet.

Det giver et godt indblik i det varierede foreningsliv i Aarhus, hvor der både er meget specialiserede foreninger, der har hele kommunen som opland og foreninger, der er stærkt forankret lokalt. Det er især de store foreninger, som har fokus på at bidrage til lokalsamfundets udvikling og at indgå i samarbejde med institutioner og andre lokale. Blandt de foreninger, der er aktive længst væk fra midtbyen, er der en større andel, der er meget lokalt engagerede.

Når det gælder foreningernes samarbejder med andre, er der større forskelle foreningerne imellem. 26 pct. af foreningerne svarer, at de ikke har samarbejdet med andre om et konkret projekt, en aktivitet eller et arrangement de seneste fem år. De foreninger, der samarbejder, ser imidlertid meget aktive ud. Der bliver især samarbejdet med andre foreninger af samme type og med skoler.

I forhold til foreningernes interne sociale miljø oplever både formænd og medlemmer, at der er gode sociale miljøer i foreningerne (kapitel 6). Blandt medlemmerne er det særligt dem under 16 år, der svarer, at der er et godt fællesskab i deres forening. Det er også denne

gruppe, det er vigtigst for. Hele 95 pct. af medlemmerne under 16 år er enige i, at det er vigtigt. For de voksne medlemmer er andelen kun 79 pct.

Fællesskabet er centralt for foreninger i undersøgelsen. Langt de fleste foreninger gør noget for at støtte op om det sociale miljø. Kun 3 pct. af foreningerne prioriterer ikke at gøre noget særligt for det sociale liv i foreningen. 2 pct. oplever, at der ikke er opbakning til det. Resten af foreningerne har indsatser og aktiviteter, der understøtter det sociale samvær. Der bliver lagt vægt på sociale arrangementer, en god start for nye medlemmer og 56 pct. af foreningerne opfordrer medlemmerne til socialt samvær efter aktiviteterne.

Blandt de fællesskabsskabende aktiviteter ser kapitlet nærmere på de sociale arrangementer, hvor flest foreninger holder mellem tre og fire sociale aktiviteter om året. For medlemmerne er det mest almindeligt at deltage i et til to arrangementer om året. Det dækker dog over en utrolig stor spredning i forhold til, hvor mange sociale aktiviteter der holdes, og hvor ofte medlemmer deltager. Der ser således ud til at være en tendens til, at foreninger, der er placeret i midtbyen, holder flere sociale arrangementer og har mere socialt aktive medlemmer.

Kapitlet viser derudover, at de voksne medlemmer i høj grad selv bidrager til et godt socialt miljø gennem deres hverdagspraksis. De snakker sammen i forlængelse af aktiviteterne, nyder noget at drikke sammen og flere svarer, at de alle tager ansvar for, at nye medlemmer føler sig velkomne. Det er dog anderledes for medlemmerne under 16 år, hvor 43 pct. aldrig og 29 pct. sjældnere end en gang om måneden mødes efter foreningens aktiviteter. Deres sociale fællesskaber ligger således i højere grad samtidigt med udøvelsen af aktiviteten.

Foreningsfællesskabet er ikke begrænset til de sociale aktiviteter. Der ser også ud til at være god opbakning til den mere formelle del af fællesskabet. I hver fjerde forening møder over halvdelen af medlemmerne op til generalforsamling, og i 20 pct. af foreningerne er det mellem en tredjedel og halvdelen, der møder op. Andelen er størst i de mindre foreninger.

Kapitlet giver også indblik i, hvad henholdsvis formændene og medlemmerne ser som de vigtigste grundelementer i et godt socialt miljø. For alle parter er den rummelige forening med et trygt miljø og plads til forskellighed centrale elementer. Det er især vigtigt fra formændenes og de yngste medlemmers perspektiv, mens de voksne medlemmer lægger lidt større vægt på, at de er sammen med andre om en fælles interesse.

Rapportens fjerde og sidste hovedformål er *at undersøge potentialerne blandt foreningsmedlemmer til at involvere sig i frivilligt arbejde herunder, hvad de frivillige får ud af at bidrage til fællesskaberne*. Resultaterne i rapportens syvende kapitel viser, at hvert fjerde medlem i idrætsforeningerne og næsten hvert andet medlem i de øvrige foreningstyper udfører frivilligt arbejde i deres forening. Det er særligt de erfarne medlemmer, der er frivillige. De frivillige er generelt mere engagerede i foreningens sociale fællesskab og deltager oftere i arrangementer end foreningernes resterende medlemmer.

Resultaterne viser også, at de mindre foreninger og de øvrige foreningstyper har flest frivillige i forhold til medlemstallet – både i forhold til frivillige, der udfører faste opgaver, samt mere ad hoc-frivillige – og at det kun er et mindretal af foreningerne (8 pct.), der oplever, at antallet af frivillige er gået tilbage over de seneste år. Derudover udfører de frivillige oftest opgaver som trænere/ledere i foreningen eller udfører andet praktisk arbejde.

De frivillige foreningsmedlemmer vægter det at have venner, som også arbejder frivilligt i foreningen højest blandt årsagerne til at de er frivillige. I samme boldgade vægter de frivillige ligeledes det at få kontakter, som kan hjælpe dem senere i arbejdslivet højt. Der er altså en tendens til, at det særligt er de sociale faktorer, der er vigtige for de frivilliges engagement. Men de frivillige vægter også de altruistiske værdier højt. Dette kommer til udtryk ved, at både det at bidrage til at løse fælles opgaver, gøre noget som er vigtigt for lokalsamfundet og gøre noget godt for andre vægtes højt blandt de frivillige foreningsmedlemmer, når de vurderer hvilke årsager til at deltage i frivilligt arbejde, de tillægger størst betydning.

Undersøgelsen tegner også et billede af årsagerne til, at medlemmerne i første omgang blev frivillige i deres forening, hvilket ofte udspringer af egen eller børns interesse eller medlemskab af foreningen, eller fordi foreningen spurgte direkte. Det er til gengæld det at have venner, der også er frivillige, at man kan få kontakter, og at man kan bidrage til foreningen, der har størst betydning for, hvorfor medlemmerne begyndte som frivillige.

I forhold til foreningernes tilgang til de frivillige anfører foreningerne, at det frivillige arbejde har helt afgørende betydning for foreningens aktiviteter og over halvdelen forventer, at medlemmerne deltager i frivilligt arbejde. Medlemmerne er generelt på linje med foreningernes opfattelse af det frivillige arbejde, men der er stor forskel på, om man som medlem ser det som en naturlig del af det at være medlem, at man hjælper med forskellige arbejdsopgaver i foreningen. Det er helt eller delvist opfattelsen blandt 95 pct. af medlemmerne i de øvrige foreningstyper, mens det kun er opfattelsen blandt 64 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne.

Blandt medlemmerne, der ikke udfører frivilligt arbejde, angiver størstedelen, at de ikke har tid eller hellere bruger tiden på noget andet, men det er omvendt kun 16 pct., der slet ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde.

På baggrund af kapitlets resultater ser det ud til, at der er et potentiale i forhold til at rekruttere flere frivillige internt blandt foreningens medlemmer frem for at søge eksternt. Det skyldes, at der er relativt få foreningsmedlemmer, som i forvejen ikke deltager i frivilligt arbejde, der slet ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde. De ikke-frivillige peger på, at sjove opgaver og muligheden for fællesskab og socialt netværk er de anledninger, der kunne få flest ikke-frivillige til at deltage i frivilligt arbejde, hvilket netop er det de frivillige medlemmer tillægger størst betydning for deres frivillige arbejde.

Fremadrettede perspektiver

Rapportens formål har været at give indblik i foreningslivet i Aarhus Kommune og at undersøge temaerne 'medlemmernes profiler', 'tilfredshed med foreningslivet', 'fællesskaber' og 'frivillighed og motivation'. I forlængelse af rapportens hovedresultater sætter dette afsnit fokus på en række af de perspektiver som undersøgelsens hovedresultater har tilvejebragt, som kan være relevante for det videre arbejde på området. Det forsøger desuden at pege på såvel styrker som udfordringer ved foreningslivet i Aarhus Kommune.

Foreningerne er tilfredse – også med kontakten til kommunen

Foreningerne er generelt tilfredse med deres økonomi, deres evne til at skaffe egenindtægter og deres kontakt med forvaltningen i kommunen, som de typisk er i kontakt med en til to gange om året. Flere anerkender kommunens tiltag for at gøre det administrativt lettere at være forening og frivillig. For dem, der er i Aarhusordningen, er det en administrativ lettelse.

Der kan dog også være nogle opmærksomhedspunkter angående tilfredsheden blandt foreningerne. I forhold til netop de kommunale retningslinjer, ser der ud til at være større spredning i tilfredsheden. 47 pct. af foreningerne har svaret, at de er tilfredse eller meget tilfredse med retningslinjerne, mens 21 pct. svarer, at de er utilfredse eller meget utilfredse.

En af de faktorer, der ser ud til at have klar betydning for tilfredsheden med forvaltningen er, om foreningerne ved, hvem de skal kontakte. Hele 82 pct. af foreningerne svarer da også 'Ja' til det spørgsmål, og foreningerne anerkender forvaltningen som sparringspartner. Ligesom dem, der har mest kontakt med kommunen, også er de mest tilfredse. En god dialog og en tydelig forvaltning, der arbejder for at gøre hverdagen nemmere for foreningslivet, vil således også i fremtiden være af stor betydning for at sikre det generelle samspil og engagement.

Foreningernes fremtidssyn præges af den demografiske tilvækst i kommunen

Derudover viser resultaterne, at halvdelen af foreningerne har oplevet stigende medlemstal over de seneste fem år, og 37 pct. forventer også fremadrettet stigende medlemstal i de kommende år. Det kan blandt andet være med til at forklare, hvorfor foreningerne peger på det at finde tilstrækkeligt frivillige som den største udfordring for foreningernes daglige virke på trods af, at det kun er et mindretal af foreningerne, der har oplevet et fald i det totale antal af frivillige. På den måde kan behovet for flere frivillige godt stige i takt med, at det totale antal frivillige i foreningerne stiger samtidig.

Stor medlemstilfredshed med foreningslivet

Medlemmerne i foreningerne er ligeledes tilfredse med foreningslivet i Aarhus Kommune. De er især tilfredse med deres trænere/ledere, foreningernes aktiviteter og foreningernes kommunikation til medlemmerne. Medlemmerne er ligeledes meget tilfredse med det generelle udbud af tilbud i Aarhus Kommune. Kun 10 pct. er mere eller mindre utilfredse.

Det er også her værd at bemærke, at denne tilfredshed – og resultaterne i undersøgelsen generelt – ikke nødvendigvis repræsenterer alle borgere i Aarhus Kommune, da undersøgelsen kun er foretaget blandt dem, der allerede er en del af foreningslivet i kommunen. Borgerne, der ikke er en del af foreningslivet, kan derfor godt være af en anden opfattelse.

Der kan således være et ubelyst behov for tilbud og aktiviteter blandt de borgere, der ikke allerede er aktive i foreningslivet. På idrætsområdet er det særlig nødvendigt at have for øje i forhold til kommunens visionsaftale for årene 2019-2024 med DIF og DGI om organisationernes fælles vision 'Bevæg dig for livet', hvor målsætningen er at øge andelen af foreningsaktive aarhusianere fra 41 pct. til 45 pct.²

Stigende facilitetsbehov

Selvom tilfredsheden generelt er stor, er der også udfordringer i foreningslivet. Et centralt tema for foreningslivet i Aarhus Kommune er adgangen til og tilfredsheden med kommunens faciliteter og lokaler, der er tilgængelige for foreningslivet. Og her spiller befolkningsudviklingen en stor rolle, idet behovet og efterspørgslen på de rette faciliteter stiger i takt med antallet af nye brugere. Netop derfor har Sport & Fritid i Aarhus Kommune beskrevet kommunens dækning af idrætsfaciliteter og analyseret behovet for sports- og fritidsfaciliteter i et 10 års perspektiv i forhold til den forventede befolkningsvækst (Aarhus Kommune, Sport & Fritid, 2019).

Selvom investeringerne i sports- og fritidsfaciliteter, ifølge analysen, historisk set ikke har fulgt med befolkningstilvæksten, så viser resultaterne af denne undersøgelse, at tilfredsheden med faciliteterne generelt er høj, og tre ud af fire foreninger er tilfredse med de faciliteter, de benytter. Men den største utilfredshed findes i forhold til mængden af faciliteter til rådighed og faciliteternes stand, hvor hver fjerde foreninger er enten utilfreds eller meget utilfreds, og hver tredje forening har problemer med at finde egnede faciliteter til sine aktiviteter. Behovet for flere faciliteter understreges af foreningsformændenes uddybende svar, og kommunens borgermøde om fremtidens idrætsfaciliteter i Aarhus i marts 2020, hvor fokus var på behovet for faciliteter. I tillæg angiver over halvdelen af foreningerne, der har ventelister, at det er på grund af for få tider i faciliteterne.

Sport & Fritids egen analyse peger på, at behovet for idrætsfaciliteter er mest udtalt i de bynære lokalområder, men denne undersøgelse viser, at der ikke findes særlige forskelle i formændenes tilfredshed med mængden af lokaler/faciliteter, som foreningerne har til rådighed. Resultaterne peger i stedet på en lidt mindre tilfredshed blandt foreningerne, jo længere væk fra midtbyen foreningerne har deres aktiviteter.

I den forbindelse kan det også være relevant at have fokus på brugernes muligheder for at mødes socialt i faciliteterne, de benytter. Det sociale fællesskab i foreningerne foregår især for de voksne medlemmer i de sociale aktiviteter rundt om foreningernes kerneaktiviteter (se nedenfor), og resultaterne i undersøgelsen viser, at foreningerne, der har deres egne

² <https://www.aarhus.dk/nyt/borgmesterens-afdeling/2019/september-2019/aarhus-kommune-bliver-visionskommune-for-bevaeg-dig-for-livet/>

lokaler til det sociale liv, oftere afholder sociale arrangementer for medlemmerne, ligesom medlemmerne, der ikke har adgang til et fast mødested i langt mindre grad mødes udenfor kerneaktiviteterne.

Hverdagsaktiviteter og foreningspassion

Med så bredt og varieret et foreningsliv som dét i Aarhus Kommune, der på den ene side har mange specialtilbud og på den anden side har mange tilbud, der ligner hinanden, vil der være forskellige hensyn at tage i planlægning af faciliteternes geografiske placering.

Undersøgelsen viser, at langt de fleste foreningsmedlemmer (75 pct) har under 15 minutter til det sted, hvor deres primære aktiviteter foregår. Den viser også, at det især er børn, der benytter sig af de tilbud, der er i nærheden. Hele 85 pct. af medlemmerne under 16 år har under 15 minutter til deres foreningsaktivitet.

Resultaterne kan være et vigtigt input i forhold til en facilitetsudviklingsstrategi. I en tid, hvor nogle aktører argumenterer for at bygge store fyrtårnsfaciliteter, kan det være vigtigt at holde sig for øje, at mange aktive foretrækker let og hurtig adgang til deres fritidsaktivitet. Det understreger, at Sport & Fritids anbefaling på baggrund af analysen af behovet for udbygning af idrætsfaciliteter (at nye haller/idrætsfaciliteter skal bygges i forlængelse af eksisterende centre, f.eks. skoler), giver god mening i forhold til at nå ud til den brede befolkning.

Samtidigt viser undersøgelsen, at specialmulighederne også er vigtige. Resultaterne peger på, at især de voksne (30 pct. af de voksne medlemmer) er klar til at have en længere transporttid for at dyrke deres fritidsaktivitet. Især foreningerne i midtbyen trækker folk til langvejs fra. Her har 31 pct. af medlemmerne mellem 15 og 29 minutter til træning, mens 6 pct. af dem har over en halv times transport hver vej.

Det fleksible foreningsliv

Danskernes motions- og sportsvaner 2011 viste, at mulighederne for at kunne planlægge sin træning fleksibelt er af central betydning for mange idrætsaktive voksne.³ Tendensen har været med til at forklare den store vækst i brugen af fitnesscentre og selvorganiserede idrætsaktive. I denne sammenhæng har foreningslivet ofte fremstået mere uflexibelt. Danskernes motions- og sportsvaner 2016 følger op på tematikken og viser, at de borgere, der dyrker idræt i en forening, har en mere rutinepræget motion end udøvere i andre regi (Pilgaard og Rask 2016, s.73).

Vi har ikke kendskab til lignende analyser i forhold til det øvrige foreningsliv, men ser man på, hvordan foreningerne giver mulighed for, at medlemmerne kan bruge foreningens faciliteter uden for de faste aktiviteter, peger resultaterne i denne undersøgelse på et foreningsliv, hvor medlemmerne har mulighed for at kombinere foreningsaktiviteterne med mere selvorganiseret aktivitet.

³ Idrættens Analyseinstitut - Nyhed: De oversete idrætsudøvere kombinerer fællesskab og fleksibilitet (idan.dk).

39 pct. af foreningerne svarer, at deres medlemmer har adgang til foreningens faciliteter. Det er især foreninger med egne faciliteter, hvor hele 67 pct. er åbne for medlemmernes fleksible brug. På medlemmernes svar kan man se, at det langt fra er alle medlemmer, der benytter sig af de fleksible muligheder, men næsten hver fjerde (23 pct.) bruger foreningernes faciliteter mindst en gang om ugen udover de faste aktiviteter.

Resultaterne peger på, at foreningslivet måske er langt mere fleksibelt end normalt antaget. Og at foreninger med egne lokaler enten ofte har en aktivitet, hvor en fleksibel deltagelse er en integreret del af aktiviteten eller, at de er rigtig gode til at sætte fokus på god udnyttelse af faciliteterne.

Foreningerne og det store fællesskab

"Aarhus har en stærk tradition for foreningsliv, og mange borgere involverer sig frivilligt i at lave sunde og udviklende aktiviteter for børn, unge og voksne. Dette engagement er meget vigtigt for vores by. Ikke mindst i en tid med kraftigt stigende befolkningstal."

Sports- og fritidspolitikken Aarhus Kommune 2018- 2021

Citatet kommer fra forordet til 'Sunde Fællesskaber – i bevægelse og balance'. Satsningen på foreningslivet som bidragsyder til et bredere samfundsmæssigt løft, ser ud til at blive imødekommet af foreningerne. Resultatet viser, at der i de deltagende foreninger i høj grad er et lokalt engagement, hvor de indgår i et samspil med nærområdet. Gerne for at være med til at bidrage til noget konkret som kulturelle arrangementer, events, samarbejde om målgrupper eller ganske simpelt gennem at være med til at løfte lokalområdet.

Et andet eksempel er foreningernes samarbejde med skolerne i kommunen. Selvom det efter folkeskolereformen blev lovpligtigt for skolerne at arbejde sammen med foreningerne, var det ikke nødvendigvis en let opgave at få etableret gode rammer. I en analyse fra 2014 om samarbejde i folkeoplysningen, var det 37 pct. af foreninger, der forventede, at skolereformen ville få negativ betydning for deres forening og dem, der havde forsøgt at samarbejde med skoler, havde ofte haft nedslående erfaringer med manglende interesse fra skolernes side (Thøgersen 2014, s. 57-58). Resultaterne her viser et andet og langt mere positivt billede af skole-foreningssamarbejdet. Det er en noget højere andel end i andre kendte undersøgelser. Samlet set har 34 pct. af foreninger arbejdet sammen med en eller flere skoler i løbet af de sidste fem år. Blandt de store foreninger (med over 150 medlemmer), har mere end halvdelen samarbejdet med skoler. Det er dog værd at bemærke, at foreningerne, der samarbejder med skolerne, stadig oplever flere problemer med samarbejderne end andre samarbejdspartnere i forhold til personafhængighed, forskellige interesser og forskellige kulturer.

I forbindelse med en fremtidig indsats, er det værd at fremhæve, at jo længere fra midtbyen foreningerne er aktive, desto mere engagerede er de i lokalområdet. Det understreger foreningernes samfundsmæssige potentiale i de oplandsområderne. Samtidigt kan der være et opmærksomhedspunkt i forhold til foreningslivet i midtbyen. De ser i høj grad ud til at spille en stor fællesskabsbærende rolle for deres medlemmer, men er ikke i samme grad orienteret mod udviklingen i lokalmiljøet. Det hænger fint sammen med demografien

i byområdet, og at de i mindre grad end de foreningerne i oplandsområderne har børn som deres målgrupper. For kommunen kan det være vigtigt at være opmærksom på de forskelle, der er områderne imellem, så man i samarbejder sætter fokus på de enkelte foreningers forcer.

Foreningernes engagement understreges af deres aktivitet under coronanedlukningen, hvor foreningerne har fremhævet det at fastholde relationerne i foreningen under nedlukningen som en vigtig årsag til at lave alternative aktiviteter i perioden. Det er i den forbindelse interessant, at foreningerne i midtbyen, som undersøgelsen viser, har det største sociale engagement, i særlig høj grad har lavet alternative aktiviteter for medlemmerne. Her har over halvdelen (52 pct.) lavet alternative aktiviteter, mens andelen er 36 pct. blandt foreningerne længere fra midtbyen.

Kort sagt bekræfter undersøgelsen billedet af et engageret og bidragende foreningsliv. I fremtidige samarbejder med foreningslivet kan det være vigtigt at holde sig den store variation og foreningernes respektive styrker for øje. Det kan også være hensigtsmæssigt at være opmærksom på de udfordringer som nogle af de bredt engagerede foreninger oplever i deres samarbejder.

Ledernes og trænerens betydning for fællesskaberne blandt børn og unge

Det er blandt de yngste medlemmer, at en god forenings- og fællesskabskultur skal grundlægges. Undersøgelsen viser, at det sociale miljø i foreningerne bliver vægtet meget højt af de yngste medlemmer (under 16 år). 71 pct. af denne gruppe svarer, at det er meget vigtigt, at der er et godt socialt miljø i deres forening, og 24 pct. svarer, at det er ret vigtigt.

Samtidigt viser undersøgelsen, at der er en tendens til, at det sociale aspekt for de yngste i høj grad skal være sammenfaldende med deres aktivitet. 43 pct. af medlemmerne under 16 år mødes for eksempel aldrig med de andre medlemmer i forlængelse af aktiviteten. 29 pct. gør det sjældnere end en gang om måneden. Ligeledes er det medlemmerne under 16 år, der i mindst udstrækning deltager i foreningernes sociale arrangementer.

Der er altså to forskellige fællesskaber i spil for de voksne medlemmer over 16 år og medlemmerne under 16 år. For de voksne medlemmer findes fællesskabet i højere grad i de sociale aktiviteter rundt om foreningens primære aktivitet, mens fællesskabet for børn og unge finder sted i aktiviteten. Fællesskabet skal således også dyrkes i aktiviteten. Her kunne der se ud til at være et udviklingspotentiale i forhold til foreningernes indsatser for at støtte det sociale miljø. Blot 41 pct. af foreningerne svarer, at de sørger for, at deres trænere og ledere har fokus på sociale relationer. Det er samlet set, og andelen er større blandt foreninger, der har børn som målgruppe. Det kan dog stadig være en vigtig pointe, at fællesskabskulturen blandt de yngste medlemmer skal være en integreret del af deres aktivitet.

Fællesskaber er også for voksne

I forbindelse med foreningslivet er der ofte fokus på børn og unges foreningsdeltagelse og fællesskaber. Undersøgelsen viser, at der er god grund til at fokusere på gode sociale

miljøer for de unge, og at de unge får meget ud af deres deltagelse. I den sammenhæng er det vigtigt at huske, at de voksne også er centrale i foreningslivet. Og i forlængelse af afsnittet ovenfor, så er det nødvendigt at kigge forskelligt på fællesskaberne for børnemedlemmer og voksenmedlemmer.

Kapitel 1 viser, at hvor næsten halvdelen af foreningerne i undersøgelsen arrangerer aktiviteter for børn, er det tre ud af fire, der har tilbud til voksne. De voksne fylder således meget i det aarhusianske foreningsliv. Samtidigt er der en ambition om, at endnu flere voksne skal være aktive i foreningerne med indsatser som 'Bevæg dig for livet' og 'ABC for mental sundhed', som Aarhus Kommune er aktive i.

Resultaterne viser, at de voksne i foreningslivet også lægger stor vægt på fællesskaberne. Det er især de voksne medlemmer, der mødes efter aktiviteterne i foreningerne og de bidrager til fællesskaber ved at få snakket med hinanden, laver sociale arrangementer og tager sig godt af de nye, der kommer. Også for de voksne medlemmer er det vigtigste, de får ud af at være medlemmer i en forening, at 1) de går glade hjem 2) de er blevet en del af et fællesskab, og 3) at de har fået venner, som de ser i foreningen. Næsten halvdelen af de voksne medlemmer har endda fået nye venner, som de også ser uden for foreningen. (se fig. 1.16)

I udviklingsøjemed bliver voksnes foreningsdeltagelse ofte taget for givet, men i arbejdet med en forsat udvikling af foreningslivet i kommunen kan det være et opmærksomhedspunkt, at de voksnes foreningsaktiviteter er vigtigt på et fællesskabsdannende plan, og at medlemmerne såvel som frivillige betyder meget for de sociale miljøer i foreningslivet, ligesom de voksne medlemmer har stort socialt udbytte af deltagelsen i de sociale miljøer.

Frivillighedens dilemma – potentiale for mere frivillighed?

Undersøgelsen viser, at foreningerne i Aarhus i overvejende grad vurderer, at de har det samme antal eller flere frivillige, end de havde for fem år siden. Kun 8 pct. svarer, at de har færre nu end for fem år siden. På den ene side er der altså en positiv fortælling om udviklingen i frivilligheden i Aarhus, og der er en større del af århusianerne, der er frivillige, end der er af danskere på landsplan. Men undersøgelsens resultater viser også, at foreningerne ser det at finde nok frivillige som deres største udfordring fremadrettet. Mere end hver tredje forening synes, at det er svært at finde frivillige, og endnu værre er det, når foreningerne skal finde frivillige bestyrelsesmedlemmer. Det er dog langt fra noget foreningerne i Aarhus Kommune står alene med, og det er heller ikke et nyt problem for foreningerne. I undersøgelsen af fremtidens frivillige foreningsliv i idrætten fra 2012 peger formændene for idrætsforeningerne på landsplan på rekruttering af frivillige som deres primære udfordring (Laub, 2012).

Der ser dog ud til at være en klar villighed til frivillighed og den nyere udvikling i foreningernes frivillighed i Aarhus, hvor kun 8 pct. af foreningerne oplever at have fået færre frivillige i løbet af de sidste fem år, mens 27 pct. har fået flere, burde give grund til et meget optimistisk billede af frivillighed. Det er således kun 16 pct. af foreningsmedlemmer, der ikke udfører nogen opgaver for foreningen, der ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde.

En forklaring på diskrepansen mellem et generelt stigende antal frivillige og mange som finder det svært at finde frivillige kan ligge i, at den demografiske udvikling som nævnt tidligere i høj grad driver udviklingen i antallet af frivillige. Demografien driver ligeledes udviklingen i antallet af medlemmer, hvilket resulterer i, at behovet for frivillige vil føles større på trods af, at antallet er stabilt eller stigende.

Strategi for frivillighed

En måde at forløse det potentiale for frivillighed, der ser ud til være blandt foreningsmedlemmerne i Aarhus Kommune, kunne være, hvis flere foreninger formulerede en strategi for rekruttering og fastholdelse af frivillige. Analysen 'Fremtidens frivillige - Foreningsliv i idrætten' fra 2012 viser, at foreninger med en bevidst rekrutteringsstrategi oplever, at rekruttering af frivillige er mærkbart lettere sammenlignet med foreninger uden en strategi. Analysen fremhæver ligeledes, at rekruttering og uddannelse af frivillige ledere er en ledelsesfunktion, som bør prioriteres på lige fod med idrætslige og praktiske poster som økonomistyring og arrangementsudvalg (Laub, 2012, s. 9 & 13). Det understøttes af de pointer en undersøgelse af Det Danske Spejderkorps' spejdergrupper har frembragt, hvor det argumenteres, at en af de tre grundelementer, som foreningerne skal arbejde med for at skabe vækstbetingelser for frivillighed, er at sætte klare mål og lægge en plan for udvikling (Kern-Jespersen & Tolstrup, 2014).

Samtidig viser resultaterne af denne undersøgelse, at det er relativt få foreninger, der har en strategi for frivillige. Således svarer kun 6 pct. af foreningerne, at de er helt enige i, at de har en strategi for at rekruttere og fastholde frivillige, mens 14 pct. er delvist enige.

Kigger vi på tværs af de disse fund, er tendensen, at der er en større andel blandt dem som har en strategi for rekruttering og fastholdelse af frivillige, som har let ved at finde frivillige til opgaver uden for bestyrelsen i foreningen. Ligeledes er de foreningsformænd, som har en strategi for frivillige, mere positive overfor, at foreningen i fremtiden kan rekruttere et tilstrækkeligt antal frivillige.

Det ser altså ud til, at der er et uudnyttet potentiale for foreningerne uden en fastlagt strategi for rekruttering og fastholdelse af frivillige, idet det ser ud til, at de ikke har benyttet alle værktøjerne i værktøjskassen. I forlængelse heraf fremhæver flere af formændene også, at det ikke tiltaler mange af medlemmerne under 50 år at engagere sig som frivillig i foreningernes udvalg, men at de i højere grad er tiltrukket af specifikke og fleksible opgaver. Dette ligger også i tråd med anbefalingerne fra analysen 'Fremtidens frivillige - Foreningsliv i idrætten', som påpeger, at de frivillige opgaver skal være fleksible og overskuelige, og at det er vigtigt at systematisere de frivillige opgaver i foreningen (Laub, 2012, s. 15).

Kultur for frivillighed

Et andet opmærksomhedspunkt fra undersøgelsen af Det Danske Spejderkorps' spejdergrupper omhandler foreningernes evne til at skabe fælles mål og motiverende krav for det gode foreningsliv. Forfatterne skriver, at:

”... hvis foreningerne har klare ambitioner og en tydelig retning, bliver det lettere for frivillige at træde ind og finde deres plads i fællesskabet.”

Kern-Jespersen & Tolstrup, 2014, s. 83

I denne undersøgelse er foreningernes forventning til medlemmernes frivillige engagement i foreningen og medlemmernes opfattelse af foreningernes forventninger blevet undersøgt. Selvom cirka halvdelen af foreningerne forventer, at deres medlemmer deltager frivilligt, er det kun 39 pct. af medlemmerne, der helt klart opfatter, at foreningerne har eksplicitte forventninger til, at medlemmerne er frivillige. Der er dog forståelse for de frivilliges rolle i foreningslivet blandt medlemmerne, og der ser ud til at være et stort potentiale for, at den positive udvikling i antallet af frivillige fortsætter. 68 pct. af medlemmerne er enige i, at det er en naturlig del af at være medlem i en forening, at de hjælper til med praktiske opgaver.

Frivillighedsområdet er imidlertid et af de områder, hvor det har betydning, om medlemmerne svarer fra en idrætsforening eller en af de andre foreningstyper. I de øvrige foreningstyper er det 95 pct. af medlemmerne, der mener, at frivillighed er en naturlig del af foreningslivet, og næsten hver fjerde af de frivillige i disse foreninger er frivillige, fordi det forventes af dem mod kun hver tiende i idrætsforeningerne. Der ser altså ud til at være en stærkere kultur for frivillighed i de øvrige foreningstyper, end det er tilfældet i idrætsforeningerne.

En del af strategien kunne således være at ændre opfattelsen af frivillighedsbegrebet, som det fremhæves i rapporten af formanden fra en idrætsforening. At de frivillige opgaver i højere grad skal opfattes af medlemmerne som fælles opgaver, som foreningen skal løse i fællesskab, end at det er de frivillige medlemmer, som kommer for at hjælpe bestyrelsen.

En af grundene til, at særligt idrætsforeningerne og deres medlemmer har et mindre fokus på frivillighed, skal sandsynligvis findes i den stigende efterspørgsel efter det selvorganiserede fritids- og idrætsliv, fordi det i højere grad tilbyder et fleksibelt produkt, som nemmere kan passes ind i en travl hverdag. Som nævnt ovenfor har foreningslivet – og særligt idrætsforeningerne – i nogle tilfælde tilpasset sig dette og tilbyder større fleksibilitet, men samtidig kan fleksibiliteten være medvirkende til, at medlemmerne i lavere grad føler sig som en fast del af foreningerne, hvilket formentlig også påvirker frivilligheden negativt.

Der ligger altså her et dilemma, hvor fleksibilitet og løsere tilknytning i stigende grad efterspørges af (de idrætsaktive) borgere, mens det ser ud til at have en negativ indvirkning på medlemmernes frivillige engagement.

Kapitel 1: Et blik på foreningerne

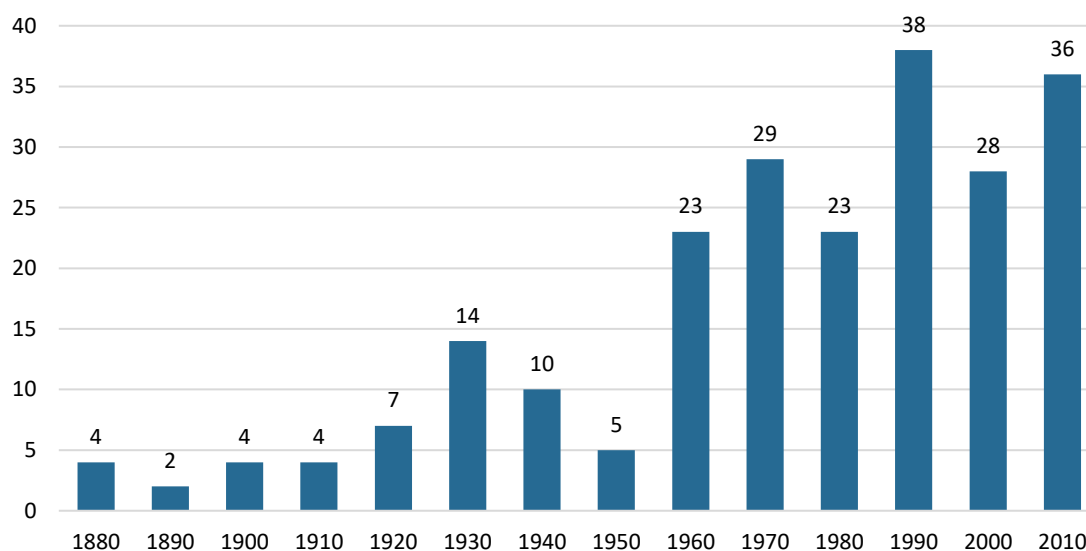
Dette kapitel forsøger at tegne et helt overordnet billede af de aarhusianske foreninger, der har deltaget i undersøgelsen i forhold til deres overordnede karaktertræk som medlemsstørrelse og organisering, økonomiske forhold og brug af faciliteter og hvem deres aktiviteter er målrettet til.

Analyserne bygger på svarene fra spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningernes formænd, og resultaterne suppleres med input fra de seks uddybende interviews, der er foretaget med udvalgte foreningsrepræsentanter.

Foreningernes karakteristika

De deltagende foreninger har angivet, hvornår deres forening er stiftet, og figur 1.1 viser, at størstedelen af foreningerne er stiftet i årtierne efter 1960.

Figur 1.1: De deltagende foreninger er primært stiftet efter 1970

Figuren viser foreningsformændenes svar til spørgsmålet "Hvornår blev foreningen stiftet?" fordelt på årtier (n = 226).

Foreningsformændene har også angivet, i hvilke lokalområder i kommunen deres aktiviteter primært foregår. Langt de fleste foreninger har deres aktiviteter i et enkelt område eller bydel, mens det kun er ganske få foreninger, der afholder deres aktiviteter i mere end tre lokalområder.

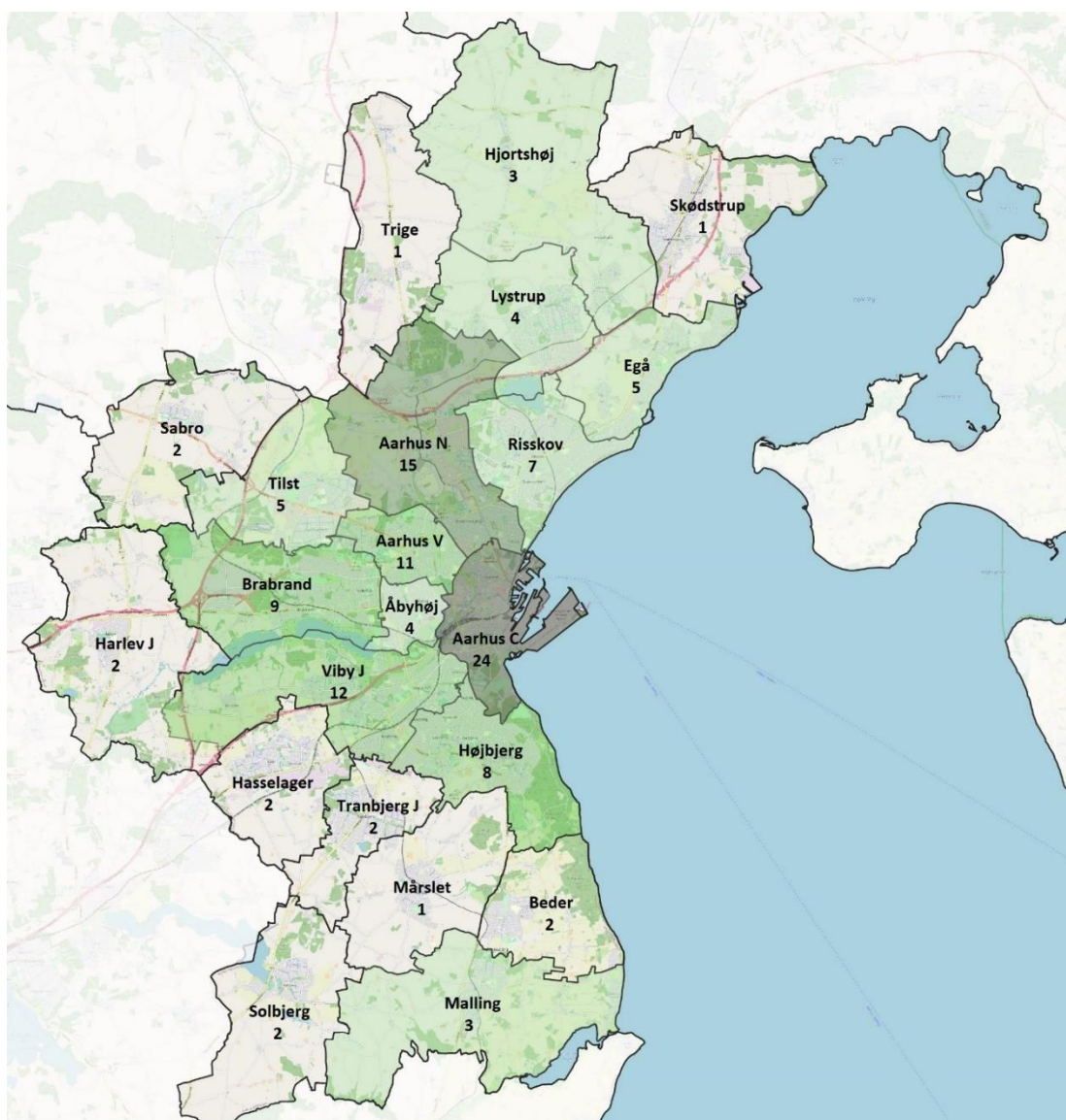
Aarhusmålene beskriver en opdeling af Aarhus Kommune i Aarhus Midtby (Aarhus C), de nære områder til midtbyen (omfatter Aarhus N, Aarhus V, Brabrand, Åbyhøj, Risskov, Viby og Højbjerg) og oplandsområderne til midtbyen, der omfatter de resterende postnumre, der ligger fjernest fra midtbyen.

De deltagende foreningers aktiviteter følger naturligt befolkningstætheden i kommunens lokalområder og den beskrevne opdeling, idet flest foreninger har aktiviteter i Aarhus C,

hvor befolkningstætheden er højere end i de oplandsområder til midtbyen. Aktiviteterne foregår primært omkring Aarhus Midtby i Aarhus C, Aarhus N, Aarhus V, Brabrand, Viby og Højbjerg, mens færre foreninger har aktiviteter i kommunens oplandsområder.

En ting er, hvor mange foreninger, der har aktiviteter i et lokalområde, noget andet er, hvor mange aktiviteter de foreninger så afholder. Man kunne have en tese om, at de færre foreninger, der afholder aktiviteter i oplandsområderne til gengæld, afholder flere aktiviteter end foreningerne, der har aktiviteter i midtbyen. Der ser dog ikke ud til at være nævneværdige forskelle mellem lokalområderne. Der afholdes lidt flere aktiviteter i oplandsområderne til midtbyen, end der gør i midtbyen, der til gengæld afholder lidt flere end foreningerne i de bynære lokalområder.

Kort 1.1: De fleste foreninger har deres aktiviteter i Aarhus C (pct.)

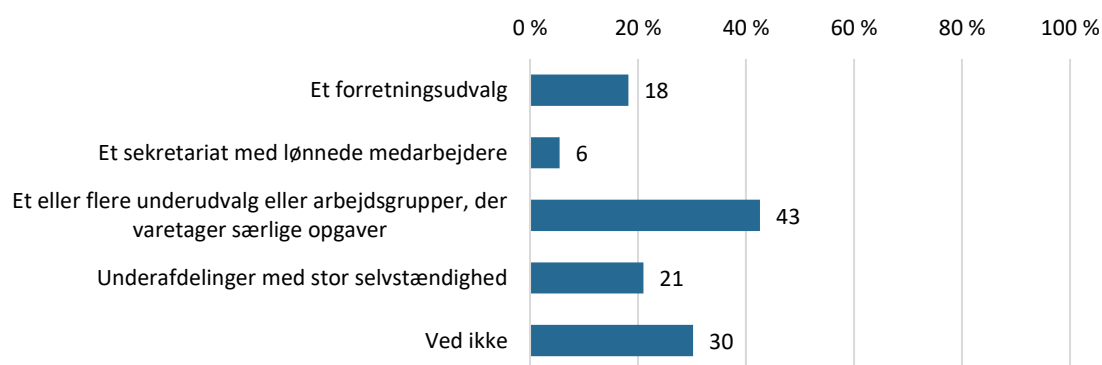

Kortet viser fordelingen af foreninger, der angiver lokalområdet i spørgsmålet 'I hvilken bydel/hvilket lokalområde foregår foreningens aktiviteter primært?' (n = 291)

Undersøgelsen ser også på, hvordan foreningerne har organiseret sig internt, dels hvilke foreninger eller organisationer foreningen er tilsluttet. I forhold til den interne organisering viser en tidligere undersøgelse af foreningslivets sammensætning og karakteristika foretaget af Syddansk Universitet, at foreningerne over tid i højere grad organiserer sig i et forretningsudvalg (9 pct. i 2004 mod 33 pct. i 2010), mens flest foreninger (36 pct.) er organiseret i et eller flere udvalg eller arbejdsgrupper. Det peger generelt på en tendens til decentralisering og opdeling i mindre grupper og enheder i foreningen (Ibsen, Thøgersen & Levinson, 2013).

Flest foreningsformænd i Aarhus Kommune angiver, at foreningens arbejde organiseres af et eller flere udvalg eller arbejdsgrupper, mens det kun er en mindre andel af foreningerne, der har et sekretariat med lønnede medarbejdere. Det er stort set udelukkende forbeholdt de største foreninger med flest medlemmer.

Figur 1.2: Foreningernes organisering (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvordan er foreningen organiseret (ud over foreningens bestyrelse)?' (n = 291).

I forhold til forandringerne i foreningernes organisering gennem 00'erne viser resultaterne i Aarhus Kommune, at der generelt ser ud til være en stor del af foreningerne, der benytter sig af en decentral organisationsmodel med mindre arbejdsgrupper, udvalg eller underafdelinger.

Et andet interessant karakteristika blandt foreningerne er, hvordan de er organiseret ud over foreningens bestyrelse. Der er en relativt stor andel af foreninger, der svarer 'Ved ikke' til spørgsmålet, men det kan lige så vel være udtryk for, at bestyrelsen står for alt foreningsarbejdet, idet andelen, der svarer 'Ved ikke', er størst blandt de mindste foreninger med færrest medlemmer.

Foreningerne er i de fleste tilfælde en del af en hovedforening, en større paraplyorganisation eller andre former for netværk med andre foreninger. Kun 22 pct. svarer nej til nogen former for tilslutning eller medlemskab. Blandt idrætsforeningerne er andelen nede på 16 pct., mens det blandt de øvrige foreningstyper er godt hver tredje forening (35 pct.), der slet ikke er en del af en større forening eller organisation.

Der ser dog ud til at være markante forskelle mellem de mindre foreninger og de største foreninger. Ser man på foreningerne opdelt efter medlemsstørrelse, er det kun meget få (6 pct.) af de store foreninger, der ikke er en del af mindst én af de forskellige organiseringer, mens der er tale om fire ud af ti foreninger blandt foreninger med mindre end 50 medlemmer. Omvendt er større foreninger oftere organiseret i en overordnet organisation eller paraply.

Tabel 1.1: Idrætsforeningerne er oftere en del af en overordnet forening eller paraply (pct.)

	Foreningsstørrelse			Foreningstype	
	Mindre foreninger	Mellemstore foreninger	Store foreninger	Idrætsforeninger	Øvrige foreningstyper
En overordnet forening (hovedforening/fællesforening i samme kommune)	21 %	31 %	53 %	43 %	19 %
En sammenslutning eller et netværk af foreninger i kommunen (F.eks. et kulturelt samråd, et idrætssamvirke eller lignende)	11 %	24 %	40 %	31 %	12 %
En landsdelsorganisation (f.eks. for foreninger i Østjylland)	15 %	30 %	40 %	33 %	18 %
En landsdækkende organisation/paraplyorganisation eller lignende	40 %	60 %	63 %	58 %	45 %
Ingen af ovenstående	39 %	21 %	6 %	16 %	35 %

Tabellen viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Er foreningen tilsluttet/medlem af:' fordelt på foreningsstørrelse og type (n = 291). Der har været mulighed for at sætte flere kryds.

Foreningernes medlemsfordeling

De deltagende foreninger har i gennemsnit 189 betalende medlemmer, men som foreningskategorierne opdelt efter medlemsstørrelse viser, så er der stor forskel blandt foreningerne. Gennemsnittet trækkes op af en række store (idræts)foreninger, hvoraf enkelte har flere end 2000 medlemmer, og gennemsnittet blandt idrætsforeninger er 233 medlemmer pr. forening. Blandt de øvrige foreningstyper er gennemsnittet noget lavere på 91 betalende medlemmer pr. forening, hvoraf kun få har mere end et par hundrede betalende medlemmer.

Tabel 1.2: Idrætsforeningerne har gennemsnitligt flest medlemmer

	Foreningstype		Geografi		
	Idrætsforeninger	Øvrige foreningstyper	Midtby	Bynære lokalområder	Oplandsområder
Gennemsnitligt antal medlemmer	233	91	197	191	183

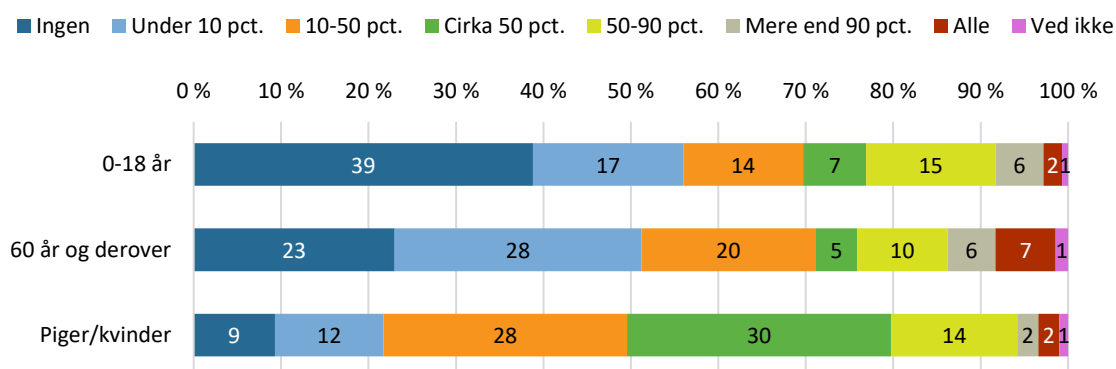
Tabellen viser foreningsformændenes gennemsnitlige svarfordeling til spørgsmålet 'Hvor mange kontingentbetalende medlemmer havde foreningen i 2019?' fordelt på foreningstyper og geografisk placering (n=291).

DGI, Danmarks Idrætsforbund (DIF) og Firmaidrættens medlemsopgørelse viser, at ud af idrætsforeningernes samlede medlemstal på godt 2,3 mio. medlemmer på landsplan, så er fire ud af ti (40 pct.) under 18 år, mens hver femte (19 pct.) er over 60 år. Opgørelserne viser også, at 43 pct. af medlemmerne er kvinder. Det er ikke på samme måde muligt at få et overblik over medlemsfordelingerne i andre typer af foreninger på landsplan.

Figur 1.3 viser, at foreningerne i Aarhus Kommune generelt har relativt få medlemmer under 18 år, idet ca. syv ud ti foreninger angiver, at under halvdelen af deres medlemmer er i denne aldersgruppe, og fire ud af ti (39 pct.) angiver, at de slet ingen børne- og ungdomsmedlemmer har. Omvendt er andelen, der ikke har medlemmer over 60 år på 23 pct.

Flertallet af foreningerne angiver derudover, at de fleste af deres medlemmer er mænd, idet ca. halvdelen af foreningerne angiver, at andelen af kvindelige medlemmer er under 50 pct. Til sammenligning vurderer 18 pct., at de har flere kvindelige medlemmer end mandlige. De underliggende data viser, at idrætsforeningerne generelt har en større andel af mandlige medlemmer (58 pct. svarer, at andelen af kvinder er under 50 pct., mens andelen er 31 pct. blandt de øvrige foreningstyper), mens andelen af foreninger, der har en overvægt af kvindelige medlemmer omvendt, er størst blandt de øvrige foreningstyper (29 pct. i forhold til 15 pct. blandt idrætsforeningerne).

Figur 1.3: Foreningernes medlemsfordeling (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor stor en procentdel af medlemmerne er:' (n = 291).

På tværs af foreningsstørrelserne viser undersøgelsen, at de mindre foreninger med færre end 50 medlemmer primært har voksne medlemmer, og kun i meget lille omfang har

medlemmer under 18 år. 70 pct. af de mindre foreninger angiver, at de slet ikke har nogen medlemmer under 18 år, mens det kun er 12 pct. af store foreninger, der slet ikke har medlemmer under 18 år. De mindre foreninger har ligeledes en mindre andel af kvindelige medlemmer, og 27 pct. af de mindre foreninger har slet ingen kvindelige medlemmer, mens det kun er 1 pct. af de mellemstore og store foreninger.

Til gengæld har foreningerne i midtbyen markant færre medlemmer under 18 år, når man sammenligner med de andre lokalområder, særligt oplandsområderne, som også er de områder, hvor der bor en større andel børnefamilier.

På trods af, at der er forskel på det gennemsnitlige antal af medlemmer i henholdsvis idrætsforeningerne og de øvrige foreningstyper, så er der ikke forskel på, hvor stor en andel af foreningerne, der har venteliste. En fjerdedel af alle foreninger (26 pct.) angiver, at de har venteliste, men der er stor variation i årsagerne til ventelisterne. Blandt idrætsforeningerne svarer over halvdelen (52 pct.), at de ikke har tid nok i faciliteterne til flere medlemmer, mens det blandt de øvrige foreningstyper i højere grad har at gøre med, at de ikke har frivillige nok til flere medlemmer (29 pct.), samt en række forskellige andre årsager (46 pct.).

En formand peger blandt andet på, at for mange medlemmer på de enkelte hold kan gå ud over det sociale aspekt af foreningslivet:

”Vi har max-begrænsninger på vores børnehold, fordi vi ikke kan tage flere på – vi kunne have haft 10-15 børn mere, hvis det var det, vi ville. Men vi har ikke overskud til bare at fylde på, for så bliver vi simpelthen for mange børn. Det skal også være godt for børnene. Vi er ikke interesseret i bare at blive en kæmpe klub, for så mister man den sociale del.”

Formand for idrætsforening

Dette uddybes yderligere af en anden formand, som sætter fokus på, at for mange medlemmer også kan skade produktet.

”Vi har vænnet os af med at kigge meget på medlemstal og i stedet se på, hvad det er for et tilbud, vi har. Det er ikke noget problem at få mange medlemmer, hvis man satte kontingentet ned og gav alle børn flødekarameletter.”

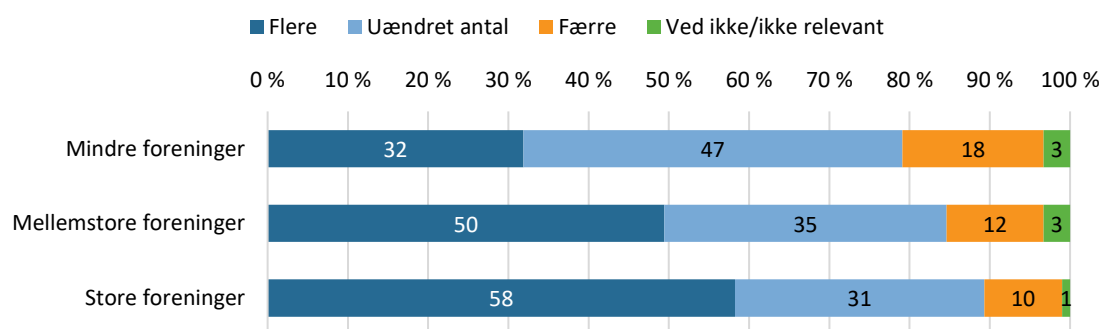
Formand for idrætsforening

Resultaterne peger på, at det i højere grad er de store foreninger med mere end 150 medlemmer, der også har ventelister (46 pct.) sammenlignet med de mindre foreninger (9 pct. af de mindre foreninger og 20 pct. af de mellemstore foreninger angiver, at de har venteliste). Det ser til gengæld ikke ud til, at der er forskelle i forhold til hvor foreningen er geografisk tilhørende. Det er dog oftere foreningerne, hvis aktiviteter der henvender sig til børn, der har ventelister sammenlignet med foreningerne (36 pct.), der udelukkende henvender deres aktiviteter til voksne (28 pct.).

Positiv udvikling i antallet af medlemmer i foreningerne

Godt halvdelen af de adspurgte foreninger har oplevet vækst i medlemstallet de seneste fem år, mens omtrent hver ottende (13 pct.) har oplevet tilbagegang i medlemstallet. Der er ikke nogen markante forskelle på tværs af foreningstyperne, men figur 1.4 viser, at de største foreninger i højere grad har oplevet medlemstilgang end de mindre foreninger, der også har den største andel af foreninger, der har oplevet medlemstilbagegang (18 pct.).

Figur 1.4: Flest store foreninger har oplevet medlemsfremgang de seneste fem år (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet 'Har foreningen fået flere eller færre medlemmer inden for de seneste fem år?' fordelt på foreningsstørrelse (n=291).

Sammenlignet med foreninger, der har deres aktiviteter udenfor midtbyen, så er der flere foreningerne i midtbyen, der har oplevet tilbagegang i medlemstallene, idet 20 pct. af foreningerne har oplevet tilbagegang, sammenlignet med 10 pct. blandt foreningerne, der er placeret udenfor midtbyen.

Økonomi og støtte

De aarhusianske foreninger modtager en række forskellige former for støtte og har derudover i forskellig grad andre indtægtskilder. I det følgende angiver foreningerne, hvilke former for støtte de har modtaget og hvilke andre indtægtskilder, de har haft i løbet af det seneste regnskabsår.

Som en hjælp til at styrke foreningslivet kan foreningerne i Aarhus Kommune søge en række tilskud og puljer udover de tilskud som folkeoplysningsloven forpligter kommunerne til at yde i aktivitetstilskud til børn og unge under 25 år i folkeoplysende foreninger (§ 15) og lokaletilskud til leje af ikke-kommunale faciliteter eller driftsudgifter til egne lokaler og faciliteter. Foreninger, der opfylder en række kriterier om et konstant aktivitetsniveau, medlemstal og løbende fremmødekontrol, kan blandt andet komme på den særlige 'Aarhus-ordning', hvor foreningens aktivitetsniveau fastlåses for en 4-årig periode, og aktivitetsstøtten udelukkende reguleres efter medlemstal. Derudover kan de folkeoplysende foreninger søge medlemstilskud til aktiviteter for medlemmer over 60 år samt tilskud til uddannelse af ledere til foreningens børne- og ungdomsarbejde ud over folkeoplysningslovens tilskud.

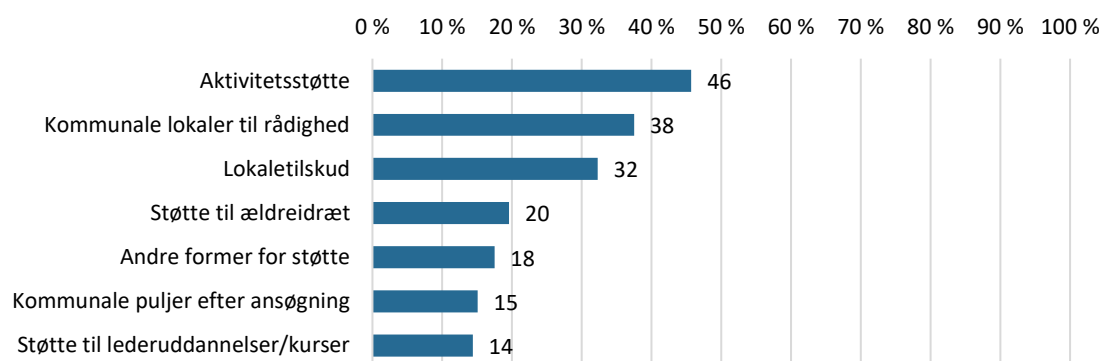
I tillæg til de faste kommunale tilskud kan foreningerne ansøge en række kommunale puljer, herunder den lokale udviklingspulje, anlægspuljen om tilskud til forenings- og fritidsfaciliteter, ligesom idrætsforeninger, der er en del af visionsaftalen 'Bevæg dig for livet Aarhus', kan søge tilskud til bevægelses- og fællesskabsaktiviteter for voksne og seniorer.

Foreningernes støtte og indtægtskilder

Godt halvdelen af foreningerne (46 pct.) modtager aktivitetsstøtte, men det varierer på tværs af foreningstyper. Over halvdelen (51 pct.) af idrætsforeningerne har modtaget aktivitetsstøtte af kommunen, mens hver tredje (34 pct.) af de øvrige foreningstyper får støtte til deres aktiviteter. Til gengæld angiver 52 pct. af de øvrige foreningstyper, at de får stillet kommunale lokaler til rådighed, mens andelen blandt idrætsforeninger er 31 pct.

Derudover er det meget naturligt primært idrætsforeningerne, der får støtte til ældreidræt. 14 pct. af alle foreningerne modtager støtte til lederuddannelser og kurser, mens en lignende procentdel får del i de kommunale ansøgningspuljer.

Figur 1.5: Flest foreninger modtager aktivitetsstøtte (pct.)

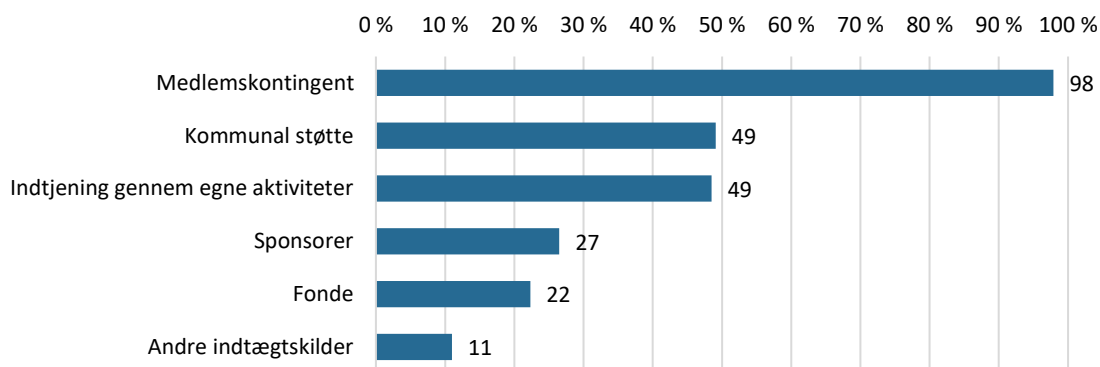
Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet 'Hvilke former for støtte har foreningen modtaget fra kommunen i det seneste regnskabsår?' (n=291).

Næsten alle foreningerne benytter sig af medlemskontingent til at skabe indtægt i deres forening, mens omtrent halvdelen (49 pct.) modtager kommunal støtte⁴. Ligeledes har omkring halvdelen af alle de adspurgte foreninger en eller anden form for indtjening internt i foreningen.

De fleste af disse former for indtjening er gældende for alle typer af foreninger, på nær sponsorindtægter, hvor hver tredje idrætsforening (36 pct.) har haft indtjening gennem sponsorer, mens det kun er hver 20. af de øvrige typer af foreninger (6 pct.), der har haft sponsorindtægter.

⁴ I Aarhus Kommune er aktivitetsstøtten betinget af at medlemmerne er aktive og betalende medlemmer, så for mange foreninger vil det være en naturlig del af deres økonomiske grundlag.

Figur 1.6: Indtægtskilder i foreningerne (pct.)

Figuren viser svarfordelingen på spørgsmålet 'Hvilke indtægtskilder havde foreningen i det seneste regnskabsår?' (n=291).

Foreningernes kontakt med kommunen

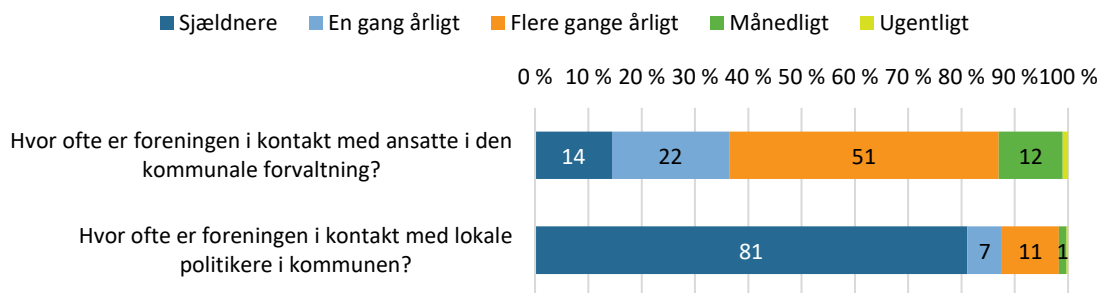
Undersøgelsen ser også nærmere på de aarhusianske foreningers kontakt til kommunen og samarbejder med andre organisationer.

Foreningerne er blevet spurgt til, hvorvidt de ved hvem i kommunens forvaltning, de skal kontakte ved forhold, der vedrører foreningen. Til det svarer størstedelen (82 pct.) 'Ja', og det ser ikke ud til, at for eksempel de mindre foreninger er mere tilbøjelige til at svare 'Nej'. Faktisk svarer 86 pct. af de mindre foreninger 'Ja'.

Foreningerne er typisk i kontakt med den kommunale forvaltning et par gange om året, mens de færreste foreninger er i kontakt med lokale politikere. Over halvdelen angiver, at de er i kontakt med forvaltningen flere gange årligt, mens lidt over hver tiende svarer, at de er i kontakt med forvaltningen på månedlig basis. Det er kun et mindretal (14 pct.), der ikke er i kontakt med forvaltningen minimum en gang om året.

I forhold til kontakt med kommunale politikere svarer ni ud af ti (88 pct.), at de er i kontakt med politikerne en gang årligt eller sjældnere, mens hver tiende svarer, at de er i månedlig kontakt.

Figur 1.7: Foreningernes kontakt til kommunen (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålene 'Hvor ofte er foreningen i kontakt med ansatte i den kommunale forvaltning/politikere i kommune?' (n=291).

På tværs af foreningsstørrelse er den klare tendens, at de store foreninger oftere er i kontakt med kommunen. Dette er gældende både i forhold til forvaltningen og de lokale politikere. 25 pct. af de store foreninger er i kontakt med den kommunale forvaltning månedligt eller oftere sammenlignet med henholdsvis 4 og 9 pct. blandt de mindre og mellemstore foreninger. Med hensyn til kontakten til de lokale politikere er 20 pct. af de store foreninger i kontakt med dem flere gange årligt eller oftere sammenlignet med 11 og 5 pct. blandt henholdsvis mindre og mellemstore foreninger.

Derudover viser undersøgelsen, at idrætsforeningerne oftere er i kontakt med kommunen end andre typer af foreninger, mens der ikke er nogen markante forskelle for, hvor ofte foreningerne er i kontakt med lokale politikere.

Meget naturligt er de foreninger, der svarer 'Ja' til spørgsmålet 'Ved I, hvem I skal kontakte i kommunens forvaltning ved forhold, der vedrører foreningen?' også mere tilfredse med foreningens kontakt med kommunen og de foreninger, der ofte er i kontakt med kommunen, er også mere tilfredse med kontakten. Formanden for en idrætsforening sætter ord på netop dette:

"Nogle gange underkender foreninger, hvad man kan med Aarhus Kommune og først kontakter dem, hvis der er noget, man er sur over. Men Aarhus Kommune kan på mange måder være en sparringspartner og samarbejdspartner på mange områder"

Formand for idrætsforening

Generelt er foreningerne positivt stemte overfor den service og professionalisme, som de oplever fra Aarhus Kommune. Især Aarhus-ordningen bliver fremhævet som et positivt initiativ, der giver de frivillige kræfter i foreningen mere tid til at lave foreningsarbejde. En enkelt formand fremhæver dog, at kontakten til tider kan blive lidt firkantet:

"Vi var på et tidspunkt udtaget til kontrol i kølvandet på en sag om nogle foreninger omkring Grimhøj Moskéen. Der var nogle ude fra kommunen og alting blev sendt til en revisor. Jeg synes, det er ærgerligt, at man skal føle lidt, at man bliver mistænkt, når man bruger mange timer på at lave godt frivilligt arbejde. Jeg kan godt forstå, at de er nødt til at føre kontrol, men jo mere tillid man kan få fra dem, jo mere understøtter de også foreningslivet."

Leder for et uniformeret korps

Foreningernes aktiviteter

Foreningerne udbyder en bred vifte af aktiviteter, men de henvender sig typisk til bestemte målgrupper. Foreningerne har angivet, hvem deres aktiviteter er rettet mod, og tabel 1.3 viser, at tre ud af fire foreninger (74 pct.) udbyder aktiviteter for voksne, mens lige under halvdelen (46 pct.) henvender sig til børn.

Idrætsforeningerne henvender sig i langt højere grad både til børn og voksne end andre typer af foreninger, der ser ud til i stedet at fokusere deres aktiviteter mod en bestemt målgruppe. 46 pct. af alle idrætsforeninger har aktiviteter både for børn og voksne, mens andelen blandt de øvrige foreningstyper er 13 pct.

Det ser også ud til, at foreningernes udbud af aktiviteter følger befolkningssammensætningen i de tre geografiske områder, hvor der udbydes flere aktiviteter for børn og børn og voksne sammen i oplandsområderne til kommunen, hvor en større andel af borgerne er familier og ældre borgere, mens foreningerne i midtbyen, hvor størstedelen af borgerne primært er mellem 19 og 34 år, i højere grad fokuserer udbuddet af aktiviteter mod voksne.⁵

Tabel 1.3: Flest foreninger arrangerer aktiviteter for voksne (pct.)

	Alle foreninger	Foreningstype		Foreningsstørrelse			Geografi		
		Idrætsforeninger	Øvrige foreninger	Mindre foreninger	Mellemstore foreninger	Store foreninger	Midtbyen	Bynære lokalområder	Oplandsområder
Aktiviteter for børn	46 %	49 %	40 %	21 %	50 %	64 %	39 %	45 %	53 %
Aktiviteter for voksne	74 %	83 %	56 %	73 %	71 %	79 %	86 %	74 %	63 %
Aktiviteter for børn og voksne sammen	30 %	32 %	26 %	14 %	39 %	36 %	28 %	26 %	41 %
Aktiviteter for særlige målgrupper (f.eks. ældre, handicappede eller socialt udsatte)	16 %	19 %	12 %	14 %	14 %	21 %	19 %	16 %	17 %

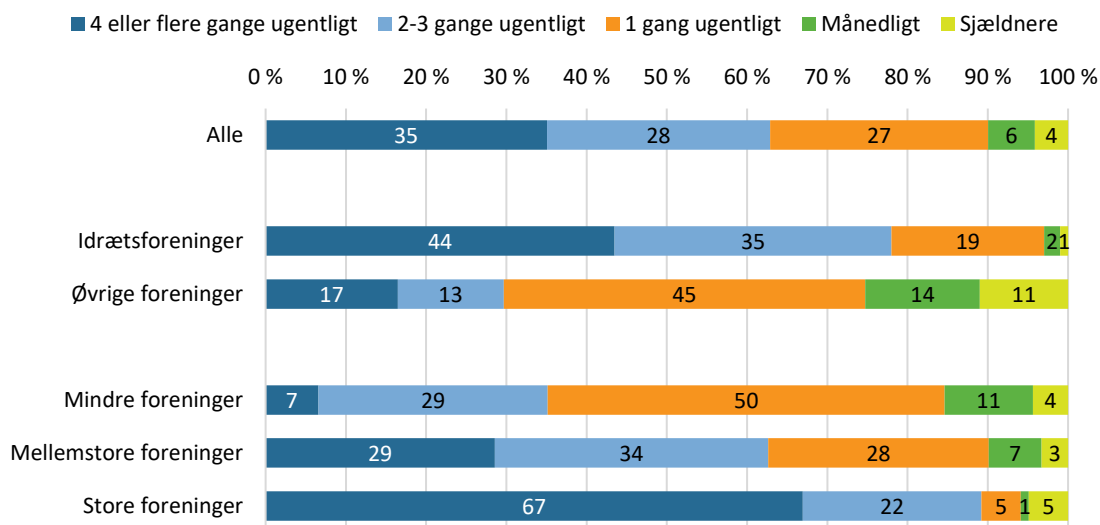
Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvem retter foreningens aktiviteter sig imod?' fordelt på foreningstyper, -størrelser og geografiske område (n = 291).

Foreningerne har ligeledes angivet, hvor ofte de afholder deres aktiviteter, og størstedelen af foreningerne (90 pct.) afholder deres aktiviteter på ugentlig basis. Idrætsforeningerne og de største foreninger afholder oftere aktiviteter.

De fleste 'Øvrige foreningstyper' afholder deres aktiviteter én gang om ugen (45 pct.), men har også en større andel af foreninger, der afholder deres aktiviteter et par gange om måneden eller sjældnere (25 pct. i forhold til kun 3 pct. blandt idrætsforeningerne).

⁵ Aarhus i tal: <https://www.aarhus.dk/om-kommunen/aarhus-i-tal/aarhus-i-tal/>

Figur 1.8: De største idrætsforeninger udbyder oftest deres aktiviteter (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor ofte har foreningen aktiviteter for medlemmerne?' blandt foreninger fordelt på foreningstyper og -kategorier (n=291).

Opsummering

Kapitlet har forsøgt at tegne et overordnet billede af foreningernes karakteristika og viser, at foreningerne har aktiviteter i alle lokalområder i kommunen, og at godt hver fjerde har aktiviteter i Aarhus Midtby.

Derudover viser kapitlet, at der er store forskelle i foreningernes organisering og samarbejde med større organisationer og foreninger, når man ser på foreningernes størrelse. De største foreninger er oftere end del af en større organisation, mens de mindre foreninger i mindre grad samarbejder med andre. Resultaterne viser også, at de største foreninger typisk er idrætsforeninger, og at de i gennemsnit har mere end dobbelt så mange medlemmer som de øvrige typer af foreninger. Til gengæld er der ikke forskel på, hvor foreningerne holder til, og der er foreninger af alle størrelser i alle geografiske områder af kommunen.

Der er stor aktivitet i foreningerne og der ser også ud til at være generel medlemstilgang i foreningerne. Godt halvdelen af foreninger har oplevet stigende medlemstal de seneste år, og kun relativt få foreninger har medlemstilbagegang.

Foreningernes aktiviteter afspejler meget naturligt medlemmernes aldersfordeling, men det er alligevel interessant, at så mange foreninger udelukkende arrangerer aktiviteter for voksne, der ellers fylder meget lidt i folkeoplysningsloven.

Kapitel 2: Et blik på foreningsmedlemmerne

Efter at have kigget på foreningerne i Aarhus Kommune vendes blikket i dette kapitel mod medlemmerne, der har deltaget i de to spørgeskemaundersøgelser til henholdsvis børne- og voksenmedlemmer. Her vil vi forsøge at tegne et billede af medlemmernes profil i forhold til deres involvering i foreningen, årsagerne til at de valgte deres forening, deres udbytte af foreningsmedlemskabet og deres brug af faciliteter.

Idans undersøgelse af danskernes motions- og sportsvaner fra 2016 viser, at aarhusianerne ud over at være mere idrætsaktive, end man kunne forvente på baggrund af kommunens borgersammensætning, også oftere dyrker deres idrætsaktiviteter i foreningsregi, end man kunne forvente, når man sammenligner med sammenlignelige kommuner (Rask, 2016). Det er derfor interessant at se nærmere på foreningsmedlemmerne i Aarhus Kommune og deres profil.

Medlemmernes karakteristika

Overordnet set er der en meget jævn fordeling af mænd og kvinder blandt foreningsmedlemmerne, der har deltaget i undersøgelsen. Der er flest mænd/drenge blandt de yngste og de ældste medlemmer, mens der er flest kvinder i aldersgrupperne 25-59 år.

Tabel 2.1: Fordeling af medlemmer på køn og aldersgruppe (pct.)

Aldersgrupper		<16 år	16-24 år	25-39 år	40-59 år	60-99 år	Total
Køn	Mænd	53 %	51 %	43 %	46 %	54 %	51 %
	Kvinder	47 %	49 %	57 %	54 %	46 %	49 %

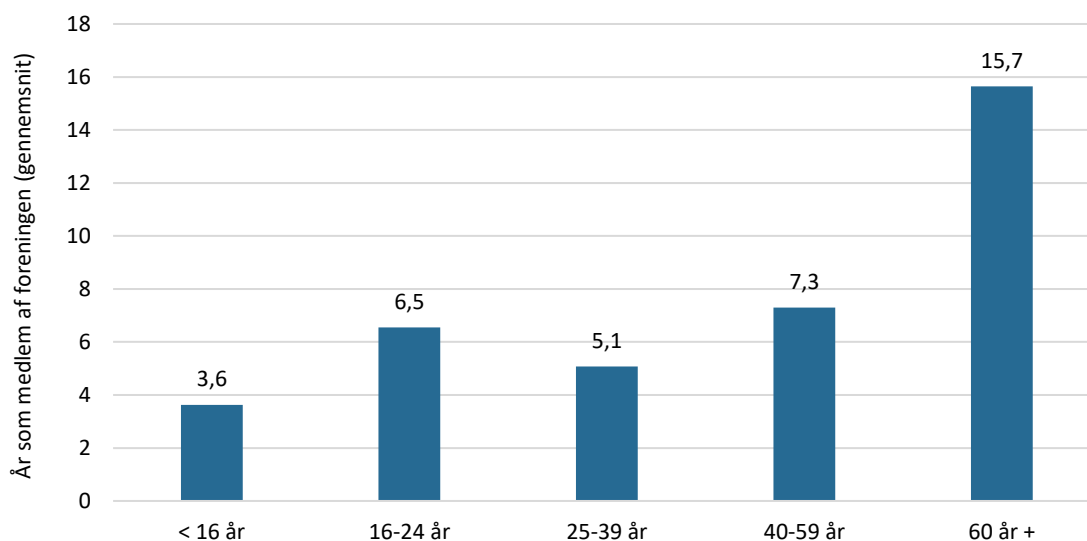
Tabellen viser fordelingen af medlemmer på aldersgruppe og køn. 514 medlemmer har ikke valgt et køn, mens tre har valgt andet. (n=1565)

Trofaste medlemmer

Helt generelt kan man sige, at foreningsmedlemmerne ser ud til at være rimeligt erfarne og loyale overfor deres forening. I gennemsnit har de voksne medlemmer på tværs af foreningstyper været medlem af deres forening i ca. 11 år, mens andelen blandt børn naturligt er noget lavere med ca. 3,5 år. Det trækkes dog gevaldigt op af medlemmerne over 60 år, der gennemsnitligt har været medlemmer i mere end 15 år.

Det skal hertil nævnes, at der højst sandsynligt vil være en naturlig overestimering af medlemmernes anciennitet i foreningerne, da erfarne og loyale medlemmer formentlig vil være mere tilbøjelige til at svare på spørgeskemaer, der omhandler deres forening.

Figur 2.1: Foreningsmedlemmerne er generelt meget trofaste

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor mange år har du været medlem af foreningen?' fordelt på aldersgrupper (n=2.049).

Til gengæld har mændene været længere tid i foreningerne, hvilket især skyldes, at de midaldrende og ældre mænd har været længere i foreningerne end de jævnaldrende kvinder. De midaldrende kvinder mellem 40 og 59 år har i gennemsnit være medlem af deres forening i fem år, mens tallet er 13 år for de kvindelige medlemmer over 60 år. Til sammenligning er gennemsnittet henholdsvis 10 og 18 år for de mandlige foreningsmedlemmer.

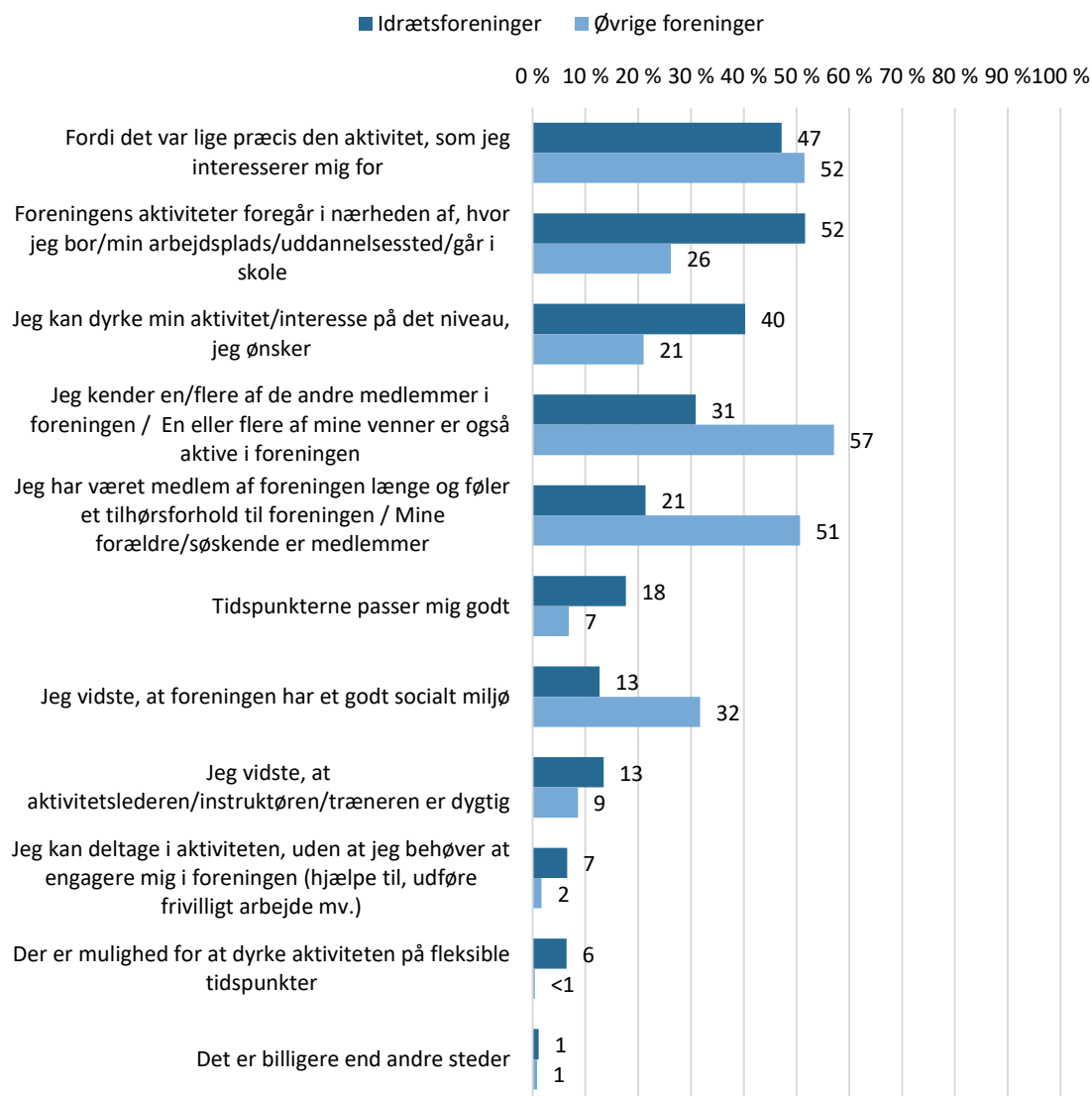
Der ser ikke ud til at være nogle tydelige forskelle mellem de forskellige typer af foreninger, selvom medlemmerne i gennemsnit har været medlem godt ét år længere i idrætsforeningerne end medlemmerne i de andre typer af foreninger. Det skyldes primært, at langt størstedelen af respondenterne over 60 år er aktive i en idrætsforening.

Medlemmernes valg af forening

Her ser vi nærmere på årsagerne til, at medlemmerne i første omgang har valgt deres specifikke forening, deres holdning til deres egen forening og deres involvering i foreningen.

På spørgsmålet om, hvorfor de har valgt netop deres forening, svarer flest (48 pct.), at foreningen udbyder lige præcis den aktivitet, som de interesserer sig for, og at foreningens aktiviteter foregår i nærheden af deres hjem, arbejde eller uddannelse (48 pct.) som en af de vigtigste årsager. Der er dog en række forskelle blandt medlemmerne i idrætsforeninger sammenlignet med medlemmer i andre typer af foreninger. Det er særligt tydeligt i forhold til netop aktiviteternes nærhed til medlemmernes hverdag, der vægtes mest vigtigt blandt medlemmer af en idrætsforening, mens det spiller en mindre rolle for medlemmer i andre typer af foreninger. De vægter i stedet sociale aspekter som det, at de kender andre, der er aktive i foreningen (57 pct.), tilhørsforhold (51 pct.) og kendskab til det sociale miljø (32 pct.) som de vigtigste årsager til at være medlem af netop deres forening.

Figur 2.2: Tydelige forskelle i årsager til valg af forening på tværs af foreningstyper (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvorfor valgte du lige præcis denne forening?' fordelt på foreningstype (n=1.512). Nogle svar har været formuleret anderledes til børn, men begge formuleringer fremgår af figuren. Respondenterne kunne vælge op til tre svarmuligheder.

En af årsagerne til disse forskelle kan formentlig findes i, at der er et større antal af idrætsforeninger i kommunen, så det er nemmere at finde en forening, der udbyder lige præcis den aktivitet, man søger i sit nærområde, end det kan være tilfældet blandt andre typer af foreninger, hvor det ikke nødvendigvis er muligt at finde en forening med den rette aktivitet i nærområdet.

Blandt medlemmerne under 16 år (og deres forældre) centrerer svarene næsten udelukkende om, at aktiviteterne foregår i nærheden af medlemmernes hjem eller skole (62 pct.), at det er den rette aktivitet (50 pct.) og at de kender andre medlemmer i foreningen (50 pct.).

Pigerne/kvinderne i foreningerne har i høj grad valgt deres forening på grund af, at foreningen ligger i nærheden af deres bopæl, arbejdsplads eller uddannelsessted sammenlignet med mændene/drengene. Modsat har mændene oftere valgt deres forening på baggrund af deres tilhørsforhold til foreningen og muligheden for at dyrke deres aktivitet på det rette niveau for dem.

På tværs af aldersgrupperne blandt voksne foreningsmedlemmer viser svarfordelingen, at det betyder mere, at aktiviteterne foregår tæt på medlemmernes hjem, arbejde eller uddannelse og at tidspunkterne passer godt, jo ældre medlemmerne er. Til gengæld betyder det mindre, om medlemmerne i forvejen kender andre i foreningen, jo ældre de er.

At nærheden til foreningsaktiviteten bliver vigtigere med alderen, stemmer godt overens med andre undersøgelser. Tendensen var også tydelig i en stor undersøgelse af Ældre Sagens motionstilbud. Det er især borgere mellem 65 og 85 år, der er aktive i disse motionstilbud, hvilket er en målgruppe, hvor fortsat fysisk aktivitet er vigtig. Med stigende alder bliver det vigtigere, at motionstilbuddet er i nærheden, og at aktiviteterne er rettet mod deres aldersgruppe (Bjerrum og Thøgersen, 2020).

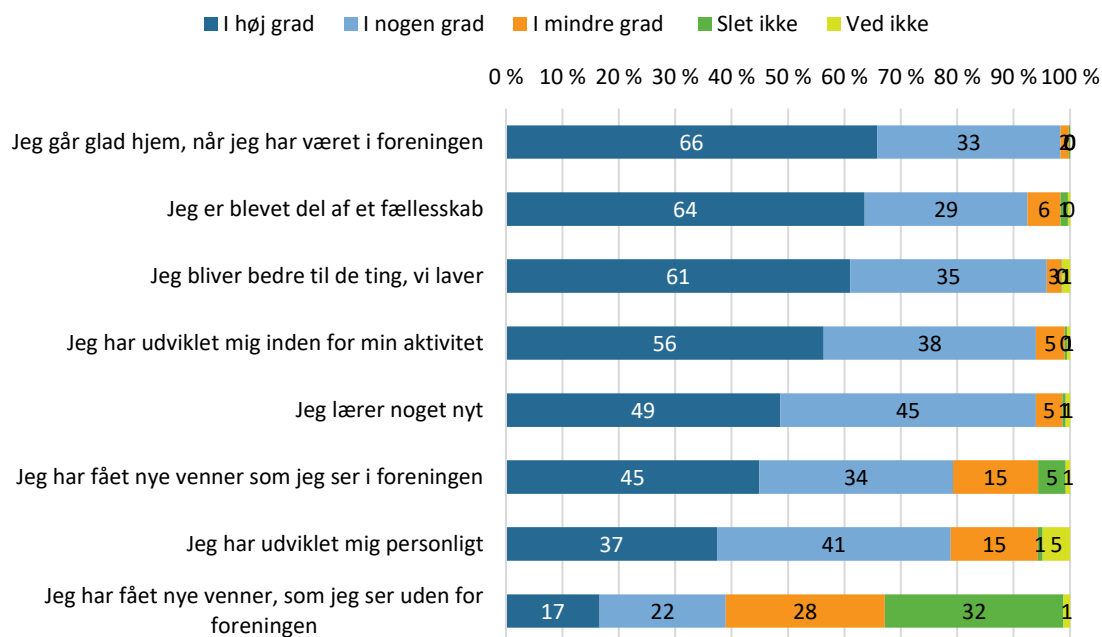
Medlemmernes udbytte af foreningslivet

Udover årsagen til, at de er medlem af deres specifikke forening, har medlemmerne også angivet, hvilket udbytte de har af at gå i foreningen. Til dette spørgsmål har de voksne medlemmer og medlemmerne under 16 år fået to forskellige sæt svarmuligheder, og svarene er afreporteret i figur 2.3 og 2.4.

Helt overordnet viser svarfordelingerne, at medlemmerne under 16 år generelt oplever, at de har et stort udbytte af at gå i foreningen. Det er kun udsagnet 'Jeg har fået nye venner, som jeg ser uden for foreningen', hvor flertallet ikke vurderer, at de i nogen eller høj grad er enige. Medlemmerne oplever således, at de opnår glæde ved at være i foreningen, og både får socialt og udviklingsmæssigt udbytte af foreningsdeltagelsen.

I forhold til køn har drengene i højere grad svaret, at de udvikler sig personligt, mens der er en lille overvægt af piger, som i højere grad har svaret, at de har fået venner, som de også mødes med uden for foreningens aktiviteter.

Figur 2.3: Medlemmerne under 16 år oplever generelt stort udbytte af foreningslivet (pct.)

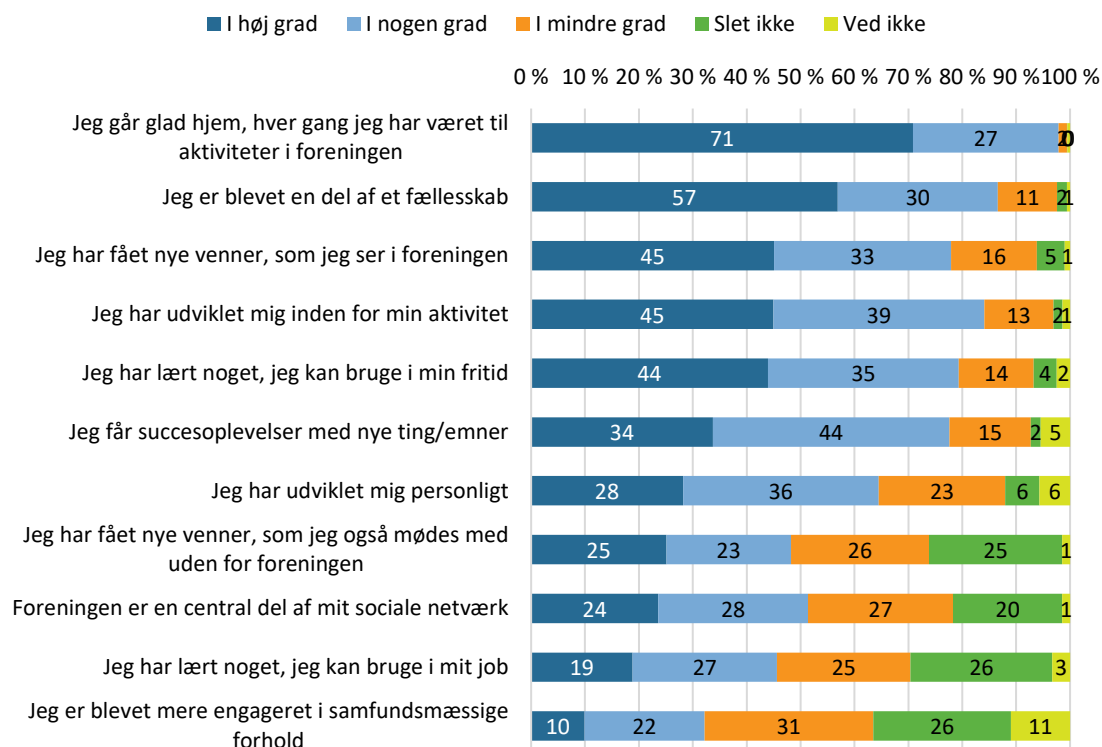

Figuren viser fordelingen af svar blandt medlemmer under 16 år til spørgsmålsbatteriet 'Det følgende spørgsmål handler om, hvad du får ud af at være medlem af din forening. I hvor høj grad er du enig i følgende udsagn?' (n=535). Medlemmer som har svaret ikke relevant er frasorteret.

De voksne medlemmer oplever også i høj grad, at de går glade hjem fra deres forening, og at de har socialt og udviklingsmæssigt udbytte af at gå i deres forening. Til gengæld oplever de i mindre grad, at de kan overføre noget fra deres forening til deres job, eller at de er blevet mere engagerede i samfundsmæssige forhold.

Det er interessant, at blandt de voksne medlemmer over 16 år, vurderer de yngre medlemmer generelt, at de får et større udbytte af deres foreningsdeltagelse end ældre medlemmer. Der ser ud til være en tydelig sammenhæng mellem medlemmernes alder og deres oplevede udbytte af deres foreningsdeltagelse i forhold de sociale aspekter, som at de har fået nye venner, som de ser både i og uden for foreningen, og at de blevet en del af et fællesskab. Men derudover vurderer de også i højere grad, at de har lært noget, de kan bruge i andre sammenhænge, og at de oftere får succesoplevelser.

Figur 2.4: De voksne medlemmer går ofte glade hjem fra deres forening (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar blandt medlemmer over 16 år til spørgsmålsbatteriet 'Det følgende spørgsmål handler om, hvad du får ud af at være medlem af din forening. I hvor høj grad er du enig i følgende udsagn?' (n=1.235). Medlemmer som har svaret 'ikke relevant' er frasorteret.

Medlemskab af andre foreninger

Medlemmerne i de udvalgte foreninger er i en række tilfælde medlem af flere end blot den forening, de deltager i undersøgelsen for. 41 pct. angiver således, at de er medlem af andre foreninger på kultur- og fritidsområdet. Her er der dog en smule forskel på, hvilken foreningstype, man er medlem af, idet andelen blandt medlemmer fra en idrætsforening er på 39 pct., mens der er tale om 49 pct. blandt medlemmerne i de øvrige foreningstyper.

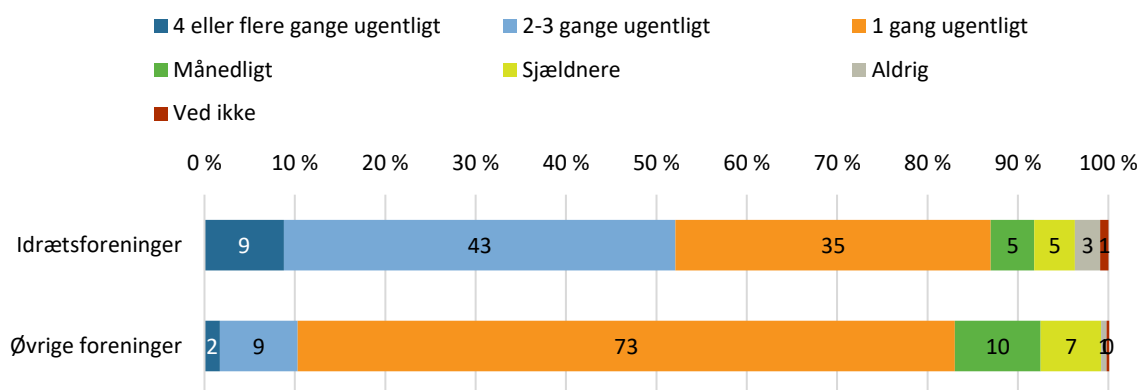
De er i de fleste tilfælde også medlemmer af en idrætsforening (29 pct.), mens en mindre andel er medlem af en kulturel forening (8 pct.) eller en anden type forening (8 pct.), mens 4 pct. er medlem af enten et uniformeret korps, en politisk eller en religiøs forening. Medlemmerne havde her mulighed for at sætte kryds ved flere andre typer foreninger.

Medlemmernes deltagelse i foreningsaktiviteter

Foreningsundersøgelsen viste, at de store foreninger og idrætsforeningerne oftere afholder deres aktiviteter end mindre foreninger og de øvrige foreningstyper. Medlemmerne har ligeledes angivet, hvor ofte de deltager i foreningernes aktiviteter, og her viser resultaterne, at medlemmerne i idrætsforeningerne også deltager oftere i foreningsaktiviteter end medlemmerne i andre typer af foreninger, der som oftest er aktive i deres forening én gang om

ugen, mens halvdelen af medlemmerne i idrætsforeningerne er aktive mere end én gang om ugen.

Figur 2.5: Medlemmerne i idrætsforeningerne deltager oftere i aktiviteterne (pct.)

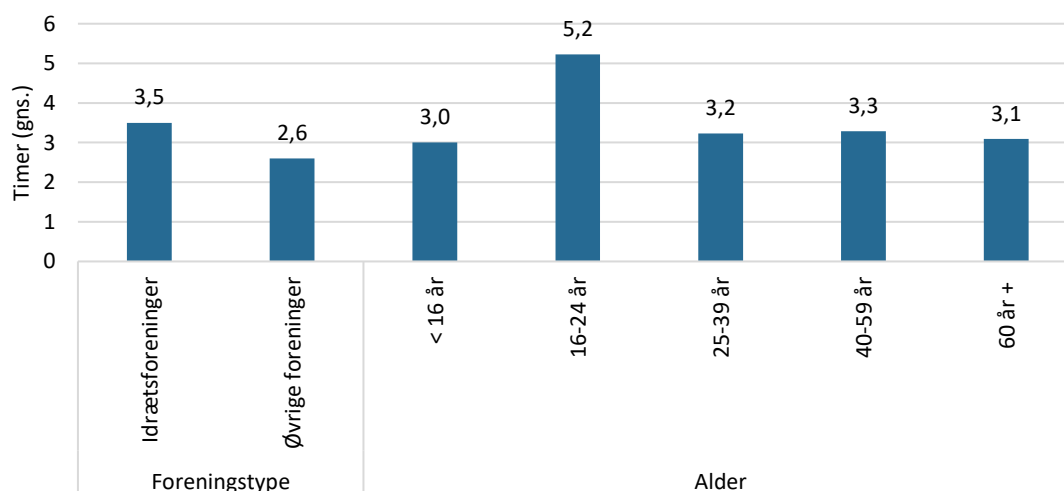

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor ofte er du aktiv i din forenings faste aktiviteter? (træninger, møder osv.)' blandt foreningsmedlemmer fordelt på foreningstyper (n=2.016).

Medlemmerne har ligeledes angivet, hvor lang tid de bruger på deres faste aktiviteter i foreningen. Her angiver medlemmerne i idrætsforeningerne, at de i gennemsnit bruger 3,5 timer på de faste aktiviteter, mens medlemmerne i de andre typer af foreninger i gennemsnit bruger ca. en time mindre om ugen.

Ser man på aldersgrupperne, er det særligt de unge voksne mellem 16 og 24 år, der trækker gennemsnittet op, da de bruger lidt over fem timer om ugen på faste aktiviteter, mens gennemsnittet blandt de resterende aldersgrupper ligger omkring tre timer.

Figur 2.6: De unge voksne under 25 år bruger mest tid på de faste aktiviteter i foreningerne (gennemsnit)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor mange timer bruger du normalt om ugen på faste aktiviteter i din forening?' blandt foreningsmedlemmer fordelt på foreningstyper og aldersgrupper (n=1.435).

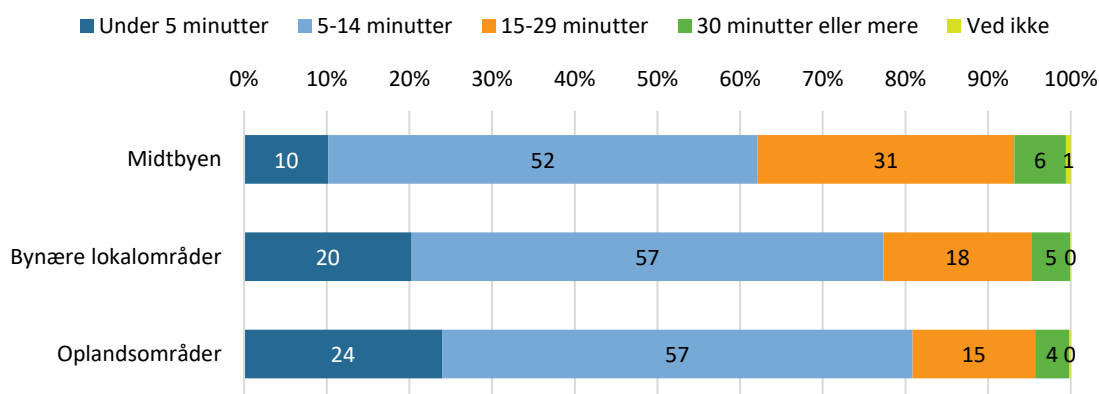
Medlemmernes transporttid til deres aktiviteter

Foreningsmedlemmerne har svaret på spørgsmål om den transporttid, de har til de faciliteter, hvor de dyrker deres aktiviteter. Resultaterne viser, at godt to tredjedele af foreningsmedlemmerne er aktive i det lokalområde (hhv. midtbyen, de bynære lokalområder eller oplandsområderne), som de bor i.

Ser man på tværs af lokalområderne, så er der flere fra de oplandsområderne, der er aktive i foreninger i midtbyen (19 pct.), end der er medlemmer fra midtbyen, der er aktive i foreninger i oplandsområderne (5 pct.). Medlemmerne i de bynære lokalområder bevæger sig nogenlunde ligeligt til de andre lokalområder.

Det forklarer, hvorfor medlemmerne i midtbyens foreninger i gennemsnit transporterer sig længere end medlemmerne i de andre geografiske områder. De fleste medlemmer har mellem 5 og 14 minutters transporttid til det sted, hvor foreningens primære aktiviteter foregår, mens andelen af medlemmer, der transporterer sig mere end 15 minutter er størst blandt midtbyens foreningers medlemmer.

Figur 2.7: Medlemmerne i foreningerne i midtbyen transporterer sig længst (pct.)

Figuren viser svarfordelingen blandt medlemmer til spørgsmålet 'Hvor lang er din transporttid til det sted, hvor foreningens primære aktiviteter foregår?' fordelt på foreningens geografi (n=1.955).

Opsummering

Dette kapitels overordnede karakteristik af foreningsmedlemmerne i de aarhusianske foreninger viser, at der er en ligelig fordeling af mænd og kvinder, og at medlemmerne generelt er trofaste og har været i foreningerne længe. Det er naturligvis udtryk for, at det må forventes, at dem, der vælger at deltage i en undersøgelse af foreningslivet, også er blandt de mest engagerede, men det er stadig bemærkelsesværdigt, at mange af de ældste medlemmer har været i deres foreninger i mere end ti år.

Medlemmerne er gennemsnitligt aktive i deres foreninger ca. tre timer om ugen, men særligt de unge voksne under 25 år er meget aktive med gennemsnitligt mere end fem timer om ugen. Medlemmerne i idrætsforeningerne deltager oftere i deres forenings aktiviteter, og de fleste deltager mere end én gang om ugen, mens medlemmerne i andre typer af

foreninger i langt størst grad deltager én gang om ugen. Det skal ses i lyset af, at idrætsforeningerne arrangerer deres aktiviteter oftere, snarere end at medlemmerne i de øvrige typer af foreninger ikke deltager i de arrangerede aktiviteter.

Overordnet set, så vurderer medlemmerne, at de får stort udbytte af at være en del af deres forening, og særligt de yngre medlemmer peger på, at de får et stort socialt udbytte af foreningsdeltagelsen.

Medlemmernes motivation for at deltage i deres forening varierer på tværs foreningstyperne, hvor medlemmerne er enige om, at aktiviteten er den primære årsag til at de har valgt deres forening, men hvor medlemmerne i idrætsforeningerne har vægtet den geografiske nærhed højt, så har medlemmerne i de øvrige foreninger i stedet vægtet det at have venner eller et tilhørsforhold til deres forening, som vigtige årsager for valget af lige præcis deres forening.

Kapitel 3: Tilfredshed med foreningslivet

Rapportens tredje kapitel undersøger foreningernes og deres medlemmers tilfredshed med foreningslivet i Aarhus Kommune. Første del undersøger foreningernes tilfredshed med forskellige interne og eksterne forhold, syn på fremtiden og tilfredshed med vilkårene for at drive forening.

Kapitlets anden del tegner et billede af foreningsmedlemmernes tilfredshed med foreningslivet i Aarhus Kommune generelt, såvel som tilfredsheden med deres egen forening og deres faciliteter og rammer.

Tilfredsheden med foreningernes faciliteter behandles for sig i rapportens fjerde kapitel.

Foreningernes tilfredshed med foreningslivet

Rapportens første kapitel giver et indblik i foreningernes indtægtskilder, og i denne del rettes blikket mod foreningernes tilfredshed med deres generelle økonomi såvel som andre facetter af foreningernes økonomiske og organisatoriske forhold.

Tilfredshed med foreningernes økonomi

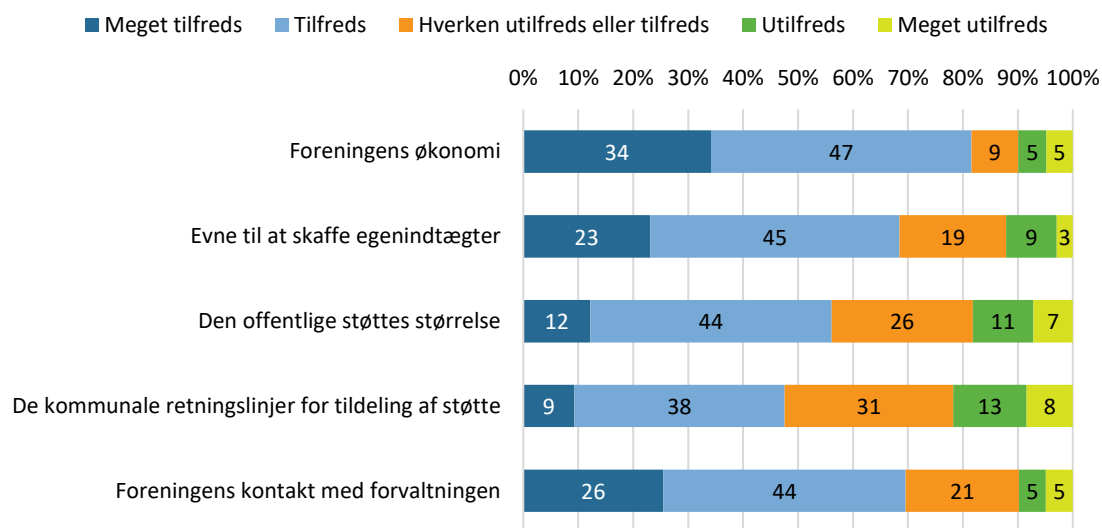
Foreningerne i Aarhus Kommune er overordnet set tilfredse med de økonomiske forhold – både i forhold til den generelle økonomi og mulighederne for at skaffe egenindtægter. Otte ud af ti svarer, at de enten er tilfredse eller meget tilfredse med deres forenings økonomiske situation, men hver tiende foreningsformand svarer, at de er utilfredse eller meget utilfredse. Formanden for en idrætsforening sætter ord på bekymringen om deres økonomiske situation:

”Det er rigtig hårdt for os økonomisk selv at skulle betale for alle faciliteter. Vi har ikke kommunalt betalt klubhus eller omklædning/toiletter og har måtte stampe penge og enormt mange frivillige kræfter op af jorden for at have det, vi har i dag. Vi er tæt ved at knække jævnlige og kan samtidig se naboforeninger, som får faciliteter stillet til rådighed fra kommunen gratis.”

Formand i idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

Når det kommer til foreningernes evne til at skaffe egenindtægter svarer knap syv ud af ti (68 pct.), at de er tilfredse eller meget tilfredse med deres evne til dette, mens hver tiende (12 pct.) er utilfredse eller meget utilfredse.

Figur 3.1: Foreningerne er overordnet tilfredse med økonomien og kontakten med kommunen (pct.)

Figuren viser svarfordelingen på spørgsmålet: 'I hvor høj grad er foreningen tilfreds med følgende forhold?'. Fraregnet de foreninger, der har svaret 'Ved ikke' eller 'ikke relevant' (n=291).

Foreningerne er ligeledes blevet spurgt ind til deres tilfredshed med størrelsen på den offentlige støtte. Hertil svarer de overvejende positivt, idet 56 pct. svarer, at de er tilfredse eller meget tilfredse, mens 18 pct. er utilfredse eller meget utilfredse. Formanden fra en idrætsforening uddyber:

"Afregningen af fritidspasset er et godt eksempel på en ordning, som administrativt er blevet meget lettere de sidste år. Stor ros og tak for det. Beløbet bør dog justeres op, da det har været på max 1.000 kr. i efterhånden mange år. Det følger ikke med i kontingentstigninger og prisudviklingen i resten af samfundet."

Formand i idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

Til spørgsmålet vedrørende de kommunale retningslinjer for tildeling af støtte, ser der ud til at være den mindste grad af tilfredshed, idet 47 pct. har svaret, at de er tilfredse eller meget tilfredse med retningslinjerne, mens 21 pct. svarer, at de er utilfredse eller meget utilfredse. Der er dog en relativt stor andel (primært mindre foreninger, der udelukkende har indtjening gennem medlemskontingent eller egne aktiviteter), der svarer 'Ikke relevant'. Lederen fra et uniformeret korps fortæller, at de brugte lang tid på at indberette antal af fremmødte, før de kom med i Aarhus-ordningen:

"Det er dejligt, at man kan komme med i Aarhus-ordningen, hvor det ikke er så rigtigt med at tælle timer, så man har tid til at lave noget foreningsarbejde – så man som ildsjæl ikke skal bruge mange timer på noget, som man kører træt i."

Leder i uniformeret korps

Formanden fra en idrætsforening fortæller, at de kæmper meget med retningslinjerne for at kunne få støtte:

”I mange situationer har vi overvejet, om aktivitetsstøtten er tiden værd. Regnet om i mandetimer ville det bedre kunne betale sig at lade være, og det er udelukkende af princip, vi fortsætter. Optællingen og de meget stramme vilkår samt bureaukratiet gør processen besværlig og upræcis.”

Formand i idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

I forhold til foreningens kontakt til den kommunale forvaltning svarer syv ud af ti (70 pct.), at de er tilfredse eller meget tilfredse, mens 10 pct. af foreningerne er utilfredse eller meget utilfredse.

Foreningernes udfordringer

Det følgende delafsnit vil fokusere på, hvilke udfordringer foreningerne står overfor, og hvor positive de er omkring fremtiden for foreningslivet. Idan har i foreningsundersøgelser på idrætsområdet i andre kommuner kortlagt idrætsforeningernes forventede udfordringer i fremtiden, hvor foreningerne peger på adgangen til passende faciliteter på de rette tidspunkter som foreningernes primære udfordring. Derudover nævnes udfordringer med at bevare eller øge antallet af medlemmer og opgaven med at sikre et tilstrækkeligt antal frivillige kræfter i form af trænere/instruktører, ledere og ildsjæle (se blandt andet Forsberg & Nielsen, 2016).

I dette afsnit angiver de aarhusianske foreninger i undersøgelsen deres oplevelse af en række forskellige elementer relateret til foreningens daglige virke.

De største udfordringer findes i forhold til at finde medlemmer til bestyrelse og frivillige til andre roller i foreningen, hvor fire ud af ti (44 og 39 pct.) angiver, at de har svært eller meget svært ved at finde medlemmer til bestyrelsen og/eller andre frivillige.

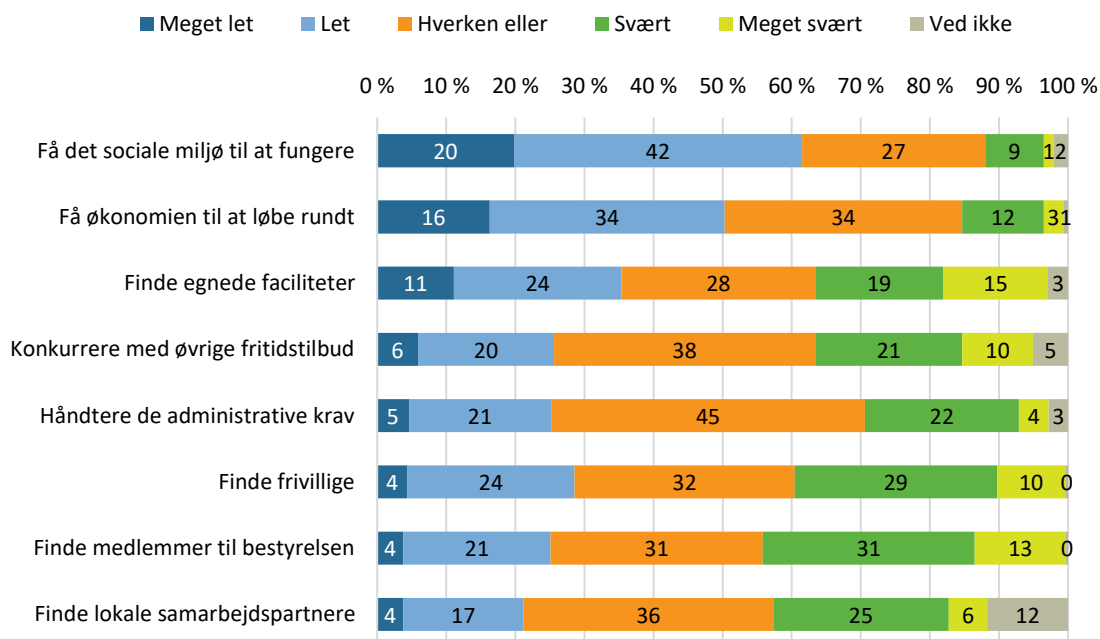
Hver tredje forening (34 pct.) har ligeledes svært eller meget svært ved at finde egnede faciliteter. Formanden for en idrætsforening uddyber med følgende:

”Det er ikke nogen hemmelighed, at der er voldsom mangel på halfaciliteter i Aarhus C. Selvom kontakten med forvaltningen foregår i god ro og orden, så er de ikke i stand til at stille andre faciliteter til rådighed, når vi bliver aflyst (ca. 20 pct. af alle træningstider). Det er da skandaløst, at børne- og ungdomsidrætten bliver aflyst til fordel for helsemesser, eksaminer, DM i skills mv.”

Formand i idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

Den udfordring foreningerne har nemmest ved, er at få det sociale miljø til at fungere. Det behandles nærmere i rapportens syvende kapitel.

Figur 3.2: Flest foreninger har lettest ved at få det sociale miljø til at fungere (pct.)

Foreningerne er blevet spurgt til, om de oplever de ovenstående elementer i foreningens daglige virke som lette eller svære (n=291).

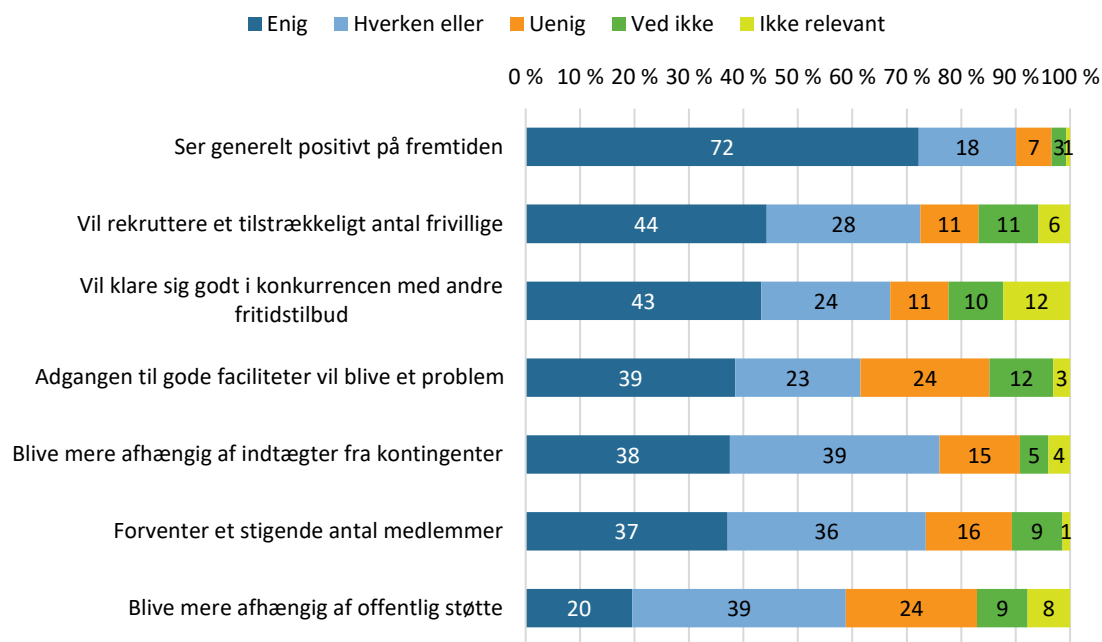
Undersøgelsen viser yderligere, at foreningerne i de bynære lokalområder har lettere ved at få det sociale miljø til at fungere set i forhold til foreningerne i oplandsområderne. Omvendt svarer foreningerne i oplandsområderne, at de har let ved at finde lokale samarbejdspartnere sammenlignet med foreningerne i de bynære lokalområder. Til gengæld har 8 pct. flere blandt foreningerne i oplandsområderne svært ved at få økonomien til at løbe rundt og de oplever også, at det er sværere at finde frivillige sammenlignet med foreninger tættere på midtbyen.

Derudover er det interessant, at de mindre foreninger i højere grad har svært ved at finde frivillige - både til bestyrelsen og til andre opgaver og poster sammenlignet med de mellemstore og store foreninger. Modsat er det i højere grad de store foreninger, som har problemer med at få det sociale miljø i foreningen til at fungere sammenlignet med de mindre og mellemstore foreninger.

Foreningerne ser generelt positivt på fremtiden

For at få respondenternes vurdering af den nærmeste fremtid (de kommende fem år) i foreningslivet er de blevet stillet overfor en række udsagn, hvor de skulle vurdere om, de er enige eller uenige. Tre ud af fire (72 pct.) erklærer sig enige i, at de generelt ser positivt på fremtiden, mens der er 7 pct., der erklærer sig uenige. Lidt over hver tredje forening (37 pct.) forventer et stigende antal medlemmer i løbet af de kommende fem år, mens 16 pct. er uenige.

Figur 3.3: Foreningerne ser generelt positivt på den nærmeste fremtid (pct.)

Foreningerne er blevet stillet følgende spørgsmål: "Hvordan vurderer foreningen den nærmeste fremtid (de kommende fem år)? Hertil har de skulle vurdere, hvorvidt de er enige eller uenige med ovenstående udsagn (n=291).

Selvom figuren viser, at 44 pct. af foreningerne regner med, at de vil rekruttere et tilstrækkeligt antal frivillige, så forventer hver tiende (11 pct.) ikke, at de vil kunne tiltrække et tilstrækkeligt antal frivillige. Lederen fra et uniformeret korps sætter ord på en af problematikkerne i at tiltrække frivillige:

"Jeg synes, det er sværere og sværere at engagere dem, som er i gymnasiealderen – de har så forrygende travlt, siger de selv. Hvis de skal vælge mellem at være leder og være med i en studenterforening om tirsdagen, falder det ikke altid ud til foreningens fordel."

Leder i uniformeret korps

Formanden fra en mindre forening fortæller uddybende, at det er vigtigt ikke at køre de frivillige trætte:

"Det er ikke altid nemt at finde frivillige til de lidt bredere aktiviteter – det er nemmere til de enkelte aftener. Aftenerne kan kun afholdes, hvis der er frivillige til at hjælpe, men vi passer også på ikke at drive rovdrift på dem, da mange af dem også er frivillige andre steder."

Formand i religiøs forening

I forlængelse heraf fortæller en formand fra en stor idrætsforening, at de arbejder med at omstrukturere frivillighedsbegrebet:

"Det at være organiseret i udvalg, det appellerer ikke til mange under 50 år, men mange kunne godt tænke sig at sidde med en opgave selv. Det er interessant, at vi skal flytte fokus, så de frivillige ikke hjælper bestyrelsen, men at vi hjælper hinanden (...) Men det er

sådan set, at når man har stået som frivillig, skal fornemmelsen være 'fedt at stå med dig', end at man skal have tak for hjælpen. Tak for hjælpen antyder, at det er min opgave, som du kommer og hjælper med – men det er det ikke – det er vores allesammens opgave."

Formand for stor idrætsforening

Det er dog ikke alle foreninger, der har samme tilgang og formanden fra en mindre forening pointerer:

"Det er vigtigt at sige tak til de frivillige, for så kommer de igen."

Formand for mindre forening

Derudover fortæller 43 pct. af de adspurgte, at de forventer, at de vil klare sig godt i konkurrencen med de andre fritidstilbud, hvorimod hver tiende (11 pct.) regner med, at de vil klare sig mindre godt. En formand fra en af de øvrige foreningstyper, som deltog i et interview, fremhævede følgende i forhold til at forblive relevante som forening:

"Unge mennesker vil hellere gøre det, de gør og sjakre fra det ene til det andet, men ikke være medlem. Det er det, vi er oppe imod. Vores største udfordring er at skaffe medlemmer – hvis vi ikke får nogle unge mennesker, så er det ikke sikkert, at der er en forening om 10 år."

Formand for mindre forening

Ligesom en relativt stor del af foreningerne (34 pct.) har svært eller meget svært ved at finde egnede faciliteter, så regner fire ud af ti (39 pct.) med, at manglen på gode faciliteter til deres forenings aktiviteter også bliver et problem i de kommende år.

Med hensyn til risikoen for at blive mere afhængig af indtægter fra kontingenter forventer fire ud af ti (38 pct.), at de bliver mere afhængige i løbet af de kommende år, hvorimod 15 pct. af de adspurgte ikke forventer, at det bliver et problem. Afsluttende er respondenterne blevet spurgt til, om de forventer, at deres forening bliver mere afhængig af offentlig støtte i de kommende år. Hertil svarer hver femte, at de forventer at blive mere afhængige, mens hver fjerde (24 pct.) ikke forventer, at det bliver et problem.

Yderligere viser undersøgelsen, at det særligt er idrætsforeningerne, der forventer, at adgangen til gode faciliteter vil blive et problem i fremtiden, set i forhold til de øvrige foreningstyper. Dette kan hænge sammen med, at en større andel af idrætsforeningerne forventer et stigende antal medlemmer. Idrætsforeningerne vurderer samtidig i højere grad end de øvrige foreningstyper, at de kommer til at blive mere afhængige af indtægter fra kontingenter i de kommende år.

Foreningernes største udfordringer de kommende fem år

Godt en tredjedel af foreningerne har i et åbent spørgsmål givet deres bud på foreningens største udfordring de kommende fem år. Den relativt lave andel, der besvarer spørgsmålet kan naturligt ses som et resultat af, at de fleste foreninger generelt ser positivt på

fremtiden, ligesom flere foreninger påpeger, at det kan være svært at spå om fremtiden, så længe coronapandemien har indflydelse på foreningernes aktiviteter.

Foreningernes udfordringer centrerer sig primært omkring adgang til faciliteter og rekruttering og fastholdelse af medlemmer og frivillige. Den største udfordring synes at være på facilitetsområdet, hvor særligt idrætsforeningerne peger på udfordringerne med manglende tider i faciliteterne og behov for flere faciliteter eller renovering af eksisterende faciliteter, hvis de skal kunne tage flere medlemmer ind i foreningerne. Herunder nævnes også manglen på klubhuse/klublokaler for at kunne forbedre fællesskabet i foreningerne.

”Det suverænt største problem er, at vi ikke kan udvikle os grundet manglende halkapacitet og mangel på klublokale. Det sidste gør det svært at have et solidt sammenhold i en forening med 400+ medlemmer.”

Svar i åben svarkategori

For det andet nævnes fastholdelse og rekruttering af medlemmer, da de i langt de fleste foreninger leverer det økonomiske grundlag, men også i forhold til at rekruttere og fastholde frivillige ser foreningerne udfordringer fremadrettet. Det skyldes primært, at det er svært at motivere medlemmerne til at deltage i bestyrelsesarbejdet, og der er derfor usikkerhed om, hvorvidt foreningerne kan erstatte de nuværende frivillige, der trækkes store vekslers på, og i mange tilfælde oplever et generationsskifte eller fordi mange af medlemmerne er studerende, der er i foreningen i en begrænset periode.

”Vi har mange studerende i vores forening, og derfor kan vi forvente et større generationsskifte. Derudover vil vi komme til at opleve problemer med at finde en hal til vores [hold].”

Svar i åben svarkategori

”Rekruttering af frivillige ledere. Vi oplever stor fremgang i medlemstal og har oprettet ventelister. Udfordringen er at skaffe nye frivillige og holde på dem, vi har - at de ikke kører træet i, at der konsekvent mangler et par hænder.”

Svar i åben svarkategori

En formand opsummerer udfordringen:

”Holde engagementet blandt foreningens nuværende medlemmer og rekrutterer nok nye medlemmer til, at 1) foreningens ånd holdes i live (det sociale mellem medlemmer) og 2) foreningen kan løbe rundt (det økonomiske aspekt af, at vi bliver mere afhængige af medlemskontingenter). Der er rigtig mange ting, som hænger sammen med denne udfordring.”

Svar i åben svarkategori

Formanden fra en idrætsforening nævner desuden følgende vedrørende kommunens planer om at omlægge dele af Marselissskoven til naturskov som deres største udfordring:

”Man har valgt en skov, hvor der er flere end 100.000 brugere og mange tusinde dagligt. I værste fald kan det betyde, at vi er nødt til at lukke vores klub. Og det er ikke kun os -

det er også [andre klubber]. Hvis alle færdes det samme sted, så skaber det kæmpe konflikter. Problemet er, at det, der er besluttet, skal køres igennem, og så synes jeg, at inddragelsen er blevet taget for sent.”

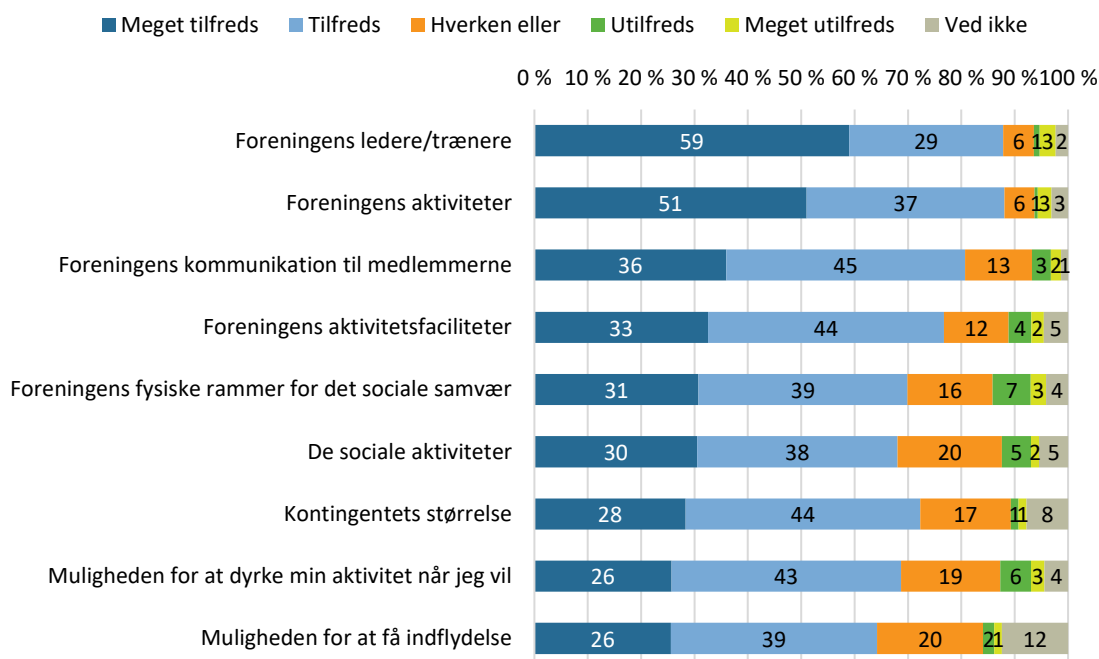
Formand for idrætsforening

Medlemmernes tilfredshed med foreningslivet

Medlemmerne har angivet, hvor tilfredse de er med en række forskellige forhold i deres forening, og undersøgelsen viser, at der generelt er stor tilfredshed. Her vurderer medlemmerne, at de er mest tilfredse med foreningens ledere eller trænere, og foreningens aktiviteter. Der er overordnet set overvejende tilfredshed med de forskellige forhold i foreningen, og kun meget få er utilfredse eller meget utilfredse.

Det eneste forhold, hvor 10 pct. af medlemmerne er utilfredse eller meget utilfredse, er foreningens fysiske rammer for det sociale samvær. Utilfredsheden findes dog primært blandt medlemmerne i de foreninger, der ikke har nogen faciliteter til socialt samvær.

Figur 3.4: Medlemmerne er mest tilfredse med ledere/trænere og aktiviteter (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor tilfreds er du med følgende forhold i din forening?' (n=1.646). Medlemmer som har svaret 'ikke relevant' er frasorteret.

I forhold til foreningernes faciliteter – både de faciliteter, der bruges til aktiviteterne såvel som rammerne for det sociale samvær – er medlemmerne, der hører til i midtbyen generelt mere tilfredse end medlemmerne, der hører til i foreninger, der geografisk er placeret længere væk fra centrum. Medlemmerne i midtbyen er derudover også mere tilfredse med mulighederne for at dyrke deres aktivitet, når de vil.

Hvad gør medlemmerne, hvis de er utilfredse med foreningen?

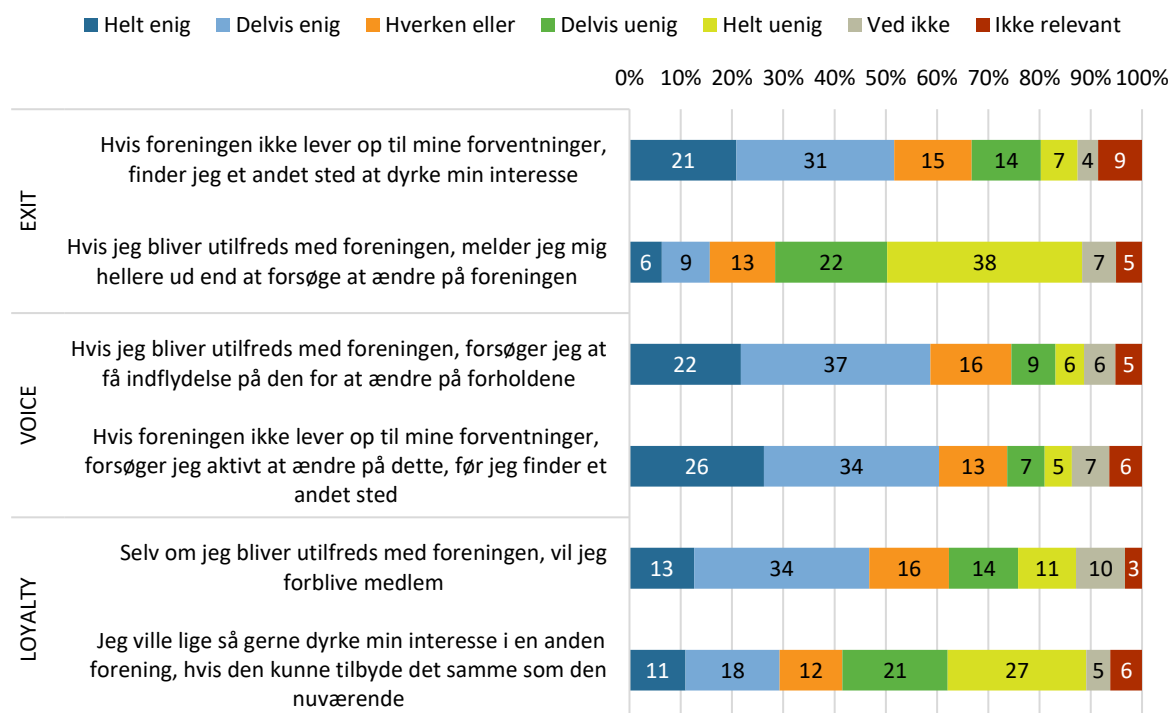
Selvom medlemmerne generelt viser stor tilfredshed med foreningslivet, så kommer medlemmernes forhold til og opfattelse af foreningen til udtryk i den måde, de agerer på, hvis de er utilfredse med foreningen. Bjarne Ibsen og Klaus Levinsen har i undersøgelsen 'Unge, foreninger og demokrati' (Ibsen & Levinsen, 2016) undersøgt dette med baggrund i økonomien Albert Hirschmans begreber om forbrugeradfærd, 'exit', 'loyalty' og 'voice' (Hirschman, 1970), og tilpasset dem til en foreningskontekst.

Begreberne skal forstås som medlemmernes muligheder for at agere på deres utilfredshed. Hvis et medlem er utilfreds med forholdene i foreningen, kan det for det første melde sig ud af foreningen (exit). Alternativt kan medlemmet forsøge at ændre på foreningen, dens aktiviteter eller måden den fungerer på (voice), eller for det tredje kan medlemmet vælge slet ikke at gøre noget ved hverken at forlade foreningen eller ytre sin utilfredshed, men forblive i foreningen på trods af utilfredsheden (loyalty).

Figur 3.5 viser, at foreningsmedlemmerne i Aarhus Kommune er mere tilbøjelige til at benytte 'voice-adfærden' og ytre deres utilfredshed med foreningen ved at forsøge at få indflydelse på foreningen for at ændre på forholdene, før de melder sig ud af foreningen. Seks ud af ti angiver således, at de er helt eller delvis enige i at 'hvis jeg bliver utilfreds med foreningen, forsøger jeg at få indflydelse på den for at ændre på forholdene' og at 'hvis foreningen ikke lever op til mine forventninger, forsøger jeg aktivt at ændre på dette, før jeg finder et andet sted'.

Der er også stor tilslutning til 'loyalty-adfærden', idet 47 pct. er helt eller delvist enige i, at de vil forblive medlem af foreningen på trods af utilfreds, og 48 pct. er helt eller delvist uenige i, at de lige så gerne ville dyrke deres interesse i en anden forening, hvis den kunne tilbyde det samme som den nuværende (bemærk her, at loyalitet mod foreningen er, hvis man som medlem er uenig i udsagnet, modsat de fem andre udsagn, hvor enighed med udsagnet viser enighed med adfærden).

Figur 3.5: Foreningsmedlemmerne vælger i højere grad at ytre deres utilfredshed, hvis de er utilfredse med deres forening (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålsbatteriet 'I det følgende bedes du angive, hvor enig eller uenig du er i en række udsagn om det at være medlem af din forening' blandt medlemmer over 16 år (n=1.297).

Det ser dog ikke ud til, at alle foreningsmedlemmer har samme adfærd, og der er en række forskelle, når man kigger på tværs af foreningstyper og aldersgrupper. De tydeligste forskelle findes mellem medlemmerne i idrætsforeningerne og medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper'. Medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' er således mere tilbøjelige til at vælge 'voice-adfærd' og forsøge at ændre på forholdene i deres forening. Det er således 92 pct. af medlemmerne, der er helt eller delvist enige i, at de vil forsøge at få indflydelse for at ændre forholdene i foreningen. 89 pct. vil forsøge at ændre på det, hvis foreningen ikke lever op til forventningerne mod henholdsvis 61 og 67 pct., der er helt eller delvist enige blandt medlemmerne i idrætsforeningerne.

Medlemmerne i de øvrige foreningstyper er ligeledes mere tilbøjelige til at være mere loyale mod deres forening og vil i højere grad forblive medlemmer på trods af utilfredshed (68 pct. er helt eller delvist enige mod 48 pct. i idrætsforeningerne), ligesom de er mindre tilbøjelige til at ville dyrke deres interesse i en anden forening, hvis den kunne tilbyde det samme (65 pct. mod 50 pct. i idrætsforeningerne er helt eller delvist uenige).

Medlemmerne i idrætsforeningerne er omvendt mere tilbøjelige til at vælge 'exit-adfærd', og finde et nyt sted at dyrke deres interesse, hvis foreningen ikke lever op til forventningerne (63 pct. er helt eller delvist enige i dette mod 38 pct. blandt de øvrige foreningstyper), og melder sig langt hellere ud, hvis de er utilfredse med forholdene i foreningen (38

pct. er helt eller delvist enige mod kun 3 pct. blandt medlemmerne i de øvrige foreningstyper).

Det kunne altså tyde på, at medlemmerne i idrætsforeningerne generelt er mindre dedikerede og har et løsere forhold til deres forening end medlemmerne i de øvrige foreningstyper. En del af forklaringen findes også i forhold til foreningernes størrelse, særligt i forhold til tilbøjeligheden til at ytre sin utilfredshed og forsøge at ændre forholdene eller søge indflydelse i foreningen. Her er medlemmerne i de mindre foreninger markant mere tilbøjelige til at vælge 'voice-adfærden' sammenlignet med medlemmerne i større foreninger. Det kunne tyde på, at medlemmerne i de mindre foreninger også ser, at mulighederne for at skabe ændringer og få indflydelse er større frem for i de større foreninger med flere medlemmer, hvor den oplevede afstand til beslutningsprocessen og bestyrelsesarbejdet kan synes længere.

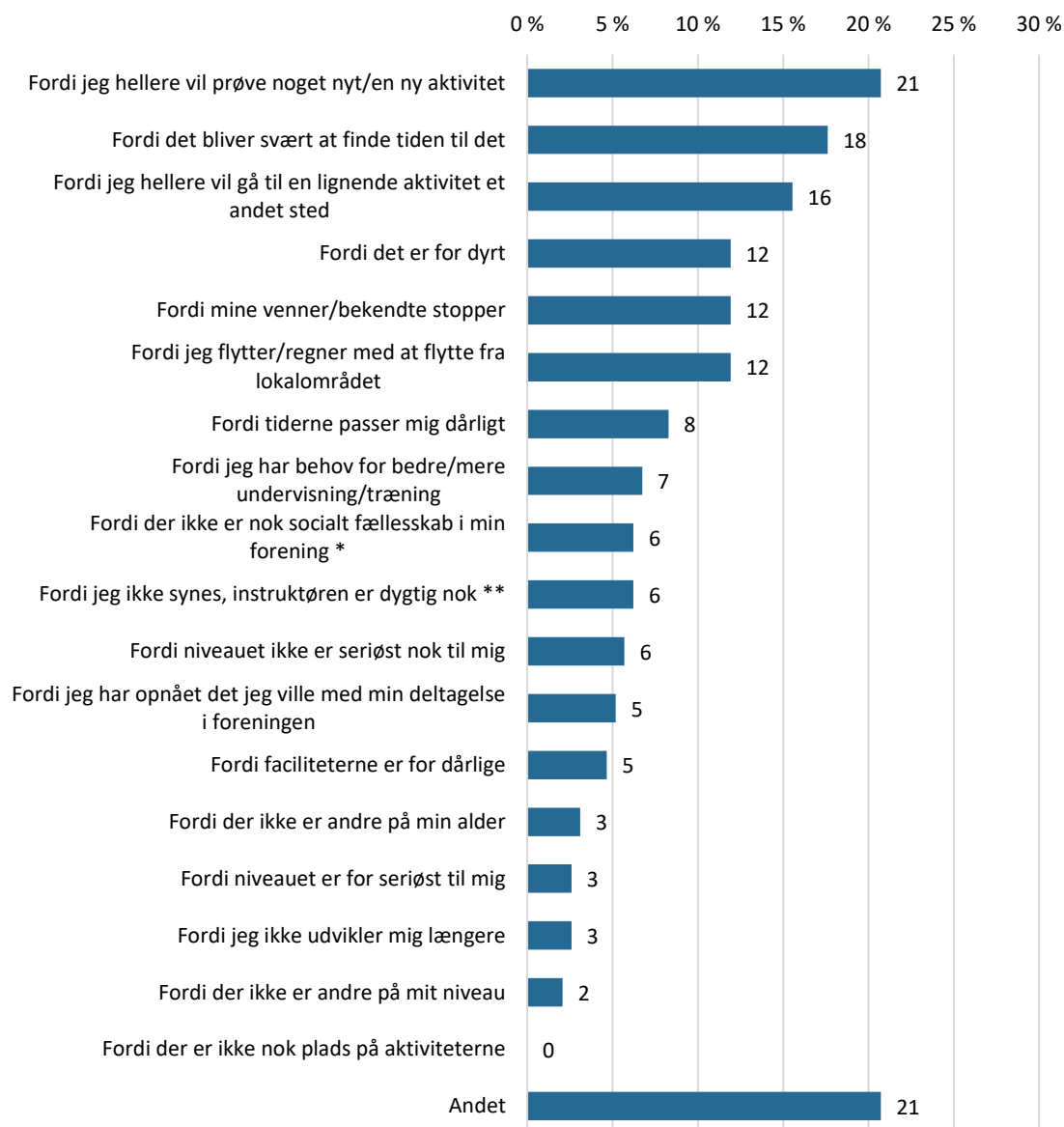
Derudover har det sandsynligvis også en betydning, at alternativerne til de aktiviteter, der foregår i idrætsforeningerne, er flere, og derfor er det nemmere for medlemmerne i idrætsforeningerne at finde et andet sted at dyrke deres aktivitet. Omvendt er flere af de øvrige typer af foreninger mere specialiserede, og der findes derfor ikke i samme omfang et tilsvarende alternativ.

Årsager til frafald

Selvom undersøgelsen er foretaget blandt eksisterende foreningsmedlemmer og derfor ikke kan give et billede af årsagerne til, at tidligere medlemmer er stoppet i deres forening, så har medlemmerne kunne angive, hvorvidt de forventer at fortsætte i foreningen næste år. Medlemmerne, der har svaret enten 'Nej' eller 'Ved ikke', har derefter angivet årsagerne til, at de enten forventer eller overvejer at stoppe i foreningen. Det kan således give et billede af, hvilke forhold der får medlemmerne til at overveje deres foreningsmedlemsskab, selvom der selvfølgelig kan være andre årsager i spil blandt de tidligere medlemmer, der allerede er stoppet i foreningen.

Langt størstedelen af foreningsmedlemmerne (88 pct.) forventer dog at fortsætte i foreningen, og kun ca. hver tiende enten overvejer (7 pct.) eller stopper (4 pct.) efter denne sæson. Der er her ingen forskel på, hvilken type forening man er medlem af.

Figur 3.6: De fleste stopper eller overvejer at stoppe for at prøve en ny aktivitet (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Hvorfor ser du ikke/måske ikke dig selv i foreningen næste sæson?" (n=193)

* Til børn hed kategorien 'Fordi jeg ikke føler mig som en del af fællesskabet'.

** '/træneren/aktivitetslederen'

Svarene viser, at medlemmerne primært overvejer at stoppe, fordi de hellere vil prøve en ny aktivitet eller af andre årsager end de viste i figur 3.6. Her nævnes primært årsager som 'Jeg er blevet for gammel', uddannelsesskifte, ledelsesproblemer eller coronarelaterede årsager. Der er for få respondenter til at kunne dele svarene op på de enkelte aldersgrupper, men ser man på børn og voksne overordnet, så er det oftere, fordi det er for dyrt, og at det bliver svært at finde tiden, der nævnes af de voksne medlemmer, mens børnene i højere grad overvejer at stoppe fordi, de gerne vil prøve noget nyt. Det er også noget, man bemærker i en af de interviewede idrætsforeninger, når snakken falder på medlemmernes fastholdelse i foreningen:

”Altså, der er to lag i det. Der er nogen, der har været der i 40 år, og så er der nogen, der er inde og vende. Det er mest børn. De skal prøve en masse ting af og få bred bevægelseserfaringer, så blandt børn er der stor udskiftning.”

Foreningsformand i idrætsforening

Der er kun enkelte forskelle mellem de medlemmer, der overvejer at stoppe, og dem, der har besluttet sig for at stoppe i foreningen. De medlemmer, der overvejer at stoppe, angiver som de primære årsager, at det for dyrt, og at det bliver svært at finde tiden til det. Dette vægter ikke tungt for dem, der allerede har besluttet sig for at stoppe.

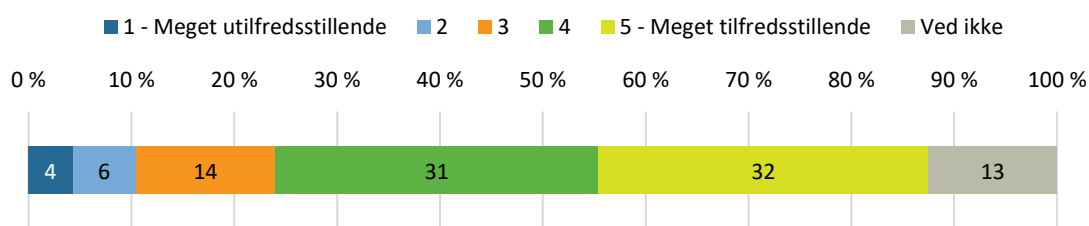
Generel tilfredshed med foreningslivet i Aarhus Kommune

Endelig har medlemmerne mere overordnet angivet, hvor tilfredse de generelt er med udbuddet af fritidsaktiviteter og fritidsfaciliteter i kommunen. Her har de svaret på en skala fra 1 til 5, hvor 1 betyder, at udbuddet er meget utilfredsstillende, og 5 betyder, at det er meget tilfredsstillende.

Figur 3.7 viser, at medlemmerne generelt er tilfredse med udbuddet, mens 10 pct. er mere eller mindre utilfredse. Et nærmere kig på hvad de 10 pct. har svaret om deres specifikke holdninger til foreningslivet og de faciliteter, de benytter (figur 3.4), viser ikke, at utilfredsheden skyldes nogle af disse forhold.

På trods af, at udbuddet af idrætsforeninger og idrætsaktiviteter er markant større end udbuddet af andre fritidsaktiviteter, så ser det ud til, at medlemmerne af idrætsforeningerne er en smule mindre tilfredse end andre foreningsmedlemmer.

Figur 3.7: De fleste medlemmer er generelt tilfredse med udbuddet af fritidsaktiviteter og -faciliteter (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvordan vurderer du generelt udbuddet af fritidsaktiviteter og fritidsfaciliteter i Aarhus Kommune?' (n=1.435).

Opsummering

Analysen viser helt overordnet, at både foreningsformændene og medlemmerne generelt er tilfredse med foreningslivet i Aarhus Kommune.

Foreningerne generelt ser positivt på fremtiden og er tilfredse med deres økonomiske forhold og deres muligheder for at få det sociale miljø til at fungere. De største udfordringer oplever foreningerne, når det kommer til at rekruttere frivillige og medlemmer til

bestyrelsen. Dette område behandles mere i dybden i kapitel 7, men tegner et billede af, at foreningerne oplever et mindre frivilligt engagement blandt medlemmerne i forhold til tidligere.

Selvom foreningerne generelt ser positivt på de økonomiske forhold, så findes den største utilfredshed med de kommunale retningslinjer for støtte. I den forbindelse nævnes mulighederne i Aarhus-ordningen som et positivt tiltag, der letter administrationen for foreningerne, der er en del af ordningen. Derudover understreger særligt idrætsforeningerne, at de mangler adgang til de rette faciliteter og renovering af disse, hvis de skal kunne udvikle medlemsantallet i de kommende år.

Medlemmerne peger kun i begrænset grad på utilfredshed med forholdene i deres forening, og den største utilfredshed findes i forhold til foreningernes rammer for socialt samvær blandt medlemmer i foreninger uden dedikerede lokaler for socialt samvær. Medlemmernes generelle tilfredshed viser sig også i deres store loyalitet til deres foreninger, og det er kun meget få medlemmer, der enten overvejer eller har besluttet sig for at stoppe i foreningen.

Kapitel 4: Foreningernes faciliteter

Dette kapitel fokuserer specifikt på de faciliteter og lokaler som foreningerne benytter til deres primære aktiviteter såvel som deres sociale arrangementer og tilfredsheden med dem. Kapitel 3 viser blandt andet, at adgangen til faciliteter vurderes som den største udfordring for idrætsforeningerne i løbet af de kommende år.

Faciliteter i Aarhus Kommune

På baggrund af tal fra Idans facilitetsdatabase, der opgør antallet af idrætsfaciliteter i landets 98 kommuner, blev der i 2019 udregnet et facilitetsindeks, der giver et billede af borgernes adgang til de mest gængse idrætsfaciliteter i de enkelte kommuner. Indekset giver dermed et fingerpeg om, hvordan kommunerne placerer sig i forhold til hinanden. Facilitetsindekset bygger på antallet af idrætshaller (større end 300 m²), idrætslokaler (under 300 m²), svømmeanlæg, fitnesscentre og 11-mandsfodboldbaner i forhold til antallet af borgere i kommunen. Tilsammen danner faciliteterne ramme om en meget stor del af de idrætsformer, der foregår i faciliteter, og tre ud af fire anlæg i databasen er fra disse kategorier.

Facilitetsindekset viser, at Aarhus Kommune placerer sig i bunden af listen som nr. 93 ud af 98 kommuner, og ligger dermed på niveau med en række kommuner i Storkøbenhavn og Odense, hvor der altså er flest borgere i forhold til antallet af idrætsfaciliteter. Kendeteggende for Aarhus er dog, at mens der er mange borgere om de enkelte faciliteter, så er der til gengæld en bred vifte af faciliteter, der ikke er tilgængelige i de fleste andre kommuner i landet som blandt andet et ro- og kajakanlæg og en skøjtehal. I tillæg til faciliteterne i tabel 4.1 har kommunen en kabelbane til vandski og wakeboard samt adskillige mountainbike-spor, faste orienteringsbaner, parkouranlæg og skatefaciliteter.

Tabel 4.1: Idrætsfaciliteter i Aarhus Kommune

Facilitetstype	Antal anlæg/baner	Indb. pr. facilitet/bane
Atletikanlæg	28	12.499
Fitnesscentre	72	4.861
Fodboldanlæg	186	1.882
Golfanlæg	5	69.997
Store idrætshaller (>800 m ²)	60	5.833
Små idrætshaller (300-799 m ²)	27	12.962
Idrætslokaler/sale (<300 m ²)	96	3.646
Rideanlæg	9	38.887
Ro- og kajakanlæg	1	349.983
Is- og skøjteanlæg	1	349.983
Skydeanlæg	19	18.420
Svømmeanlæg	21	16.666
Tennisbaner, udendørs	117	2.991
Tennisbaner, indendørs	12	29.165

Tabellen viser antallet af idrætsfaciliteter i Aarhus Kommune og antallet af indbyggere pr. facilitet. Kilde: Facilitetsdatabasen, 2020.

Kommunens egen analyse af behovet for udbygning af idrætsfaciliteter viser, at antallet af borgere pr. idrætsfacilitet vil stige markant frem mod 2030, og at det største behov for idrætsfaciliteter vil være i midtbyen og de bynære lokalområder samt de nye byområder i oplandsområderne (Aarhus Kommune, Sport & Fritid, 2019).

Analysens anbefalinger fokuserer på at etableringen af nye idrætsfaciliteter skal ske i sammenhæng med eksisterende institutioner og faciliteter, og at der etableres flere store idrætshaller og kunstgræsbaner samt, at udnyttelsesgraden særligt i kommunens oplandsområder forbedres.

Foreningernes brug af faciliteter

En central del af mange foreningers samarbejde med kommunen handler om adgangen til faciliteter. Dette afsnit kigger nærmere på, hvilke typer og hvor mange faciliteter og lokaler de aarhusianske foreninger benytter sig af.

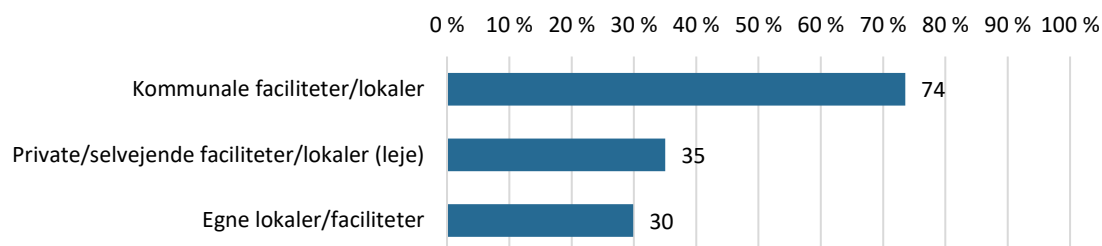
I Aarhus Kommune kan de folkeoplysende foreninger gennem foreningsportalen booke kommunale lokaler og faciliteter, og kan jævnfør folkeoplysningsloven modtage lokaletilskud ved benyttelse af private og selvejende faciliteter. Kommunale faciliteter og lokaler kan bookes efter kl. 15 i hverdage samt i weekender og ferie, og ved anvisning har aktiviteter for børn og unge under 25 år fortrinsret i tidsrummet fra kl. 15 til 20. Foreninger skal ansøge om lån af lokaler én gang om året i januar måned, hvorefter lokaler og faciliteter tildeles af Sport & Fritid i Aarhus Kommune.

Størstedelen af foreningerne (74 pct.) benytter sig af kommunale faciliteter eller lokaler, mens godt en tredjedel (35 pct.) angiver, at de lejer sig ind i private eller selvejende faciliteter og ca. en tredjedel (30 pct.) benytter egne faciliteter.

Flertallet af foreningerne benytter udelukkende én type af faciliteter, men fire ud af ti foreninger benytter sig af flere typer af faciliteter. Det er typisk de største idrætsforeninger, der benytter flere typer af faciliteter, og det er som oftest også disse foreninger, der både benytter egne faciliteter og private eller selvejende faciliteter. Omvendt er det typisk de mindre foreninger, der udelukkende benytter kommunale faciliteter.

En mindre del af foreningerne (9 pct.) benytter sig udelukkende af deres egne faciliteter. Det er typisk store spejderforeninger eller idrætsforeninger med dedikerede faciliteter som eksempelvis tennis-, golf- og vandsportsklubber.

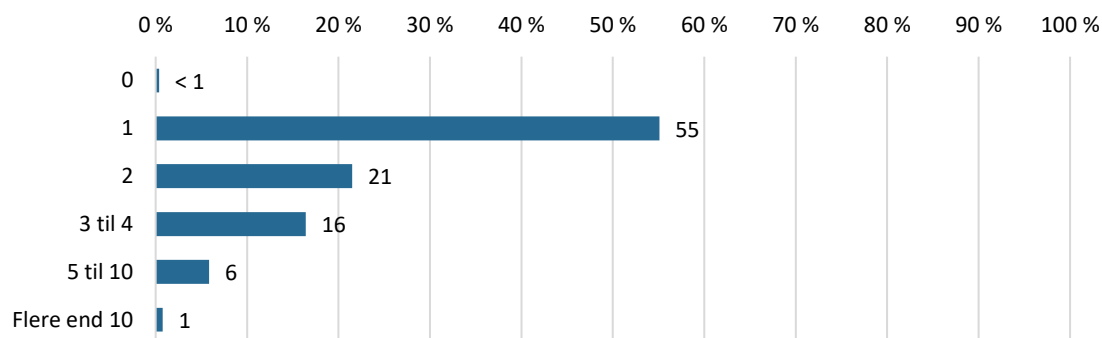
Figur 4.1: Lokale- og facilitetstyper som foreningerne benytter sig af (pct.)

Figuren viser svarfordelingen på spørgsmålet: Benytter foreningen nogle af de følgende lokale- og facilitetstyper til sine aktiviteter? (n=291).

Kigger man på antallet af lokaliteter, som foreningerne udbyder aktiviteter på, så er langt de fleste foreninger kun aktive et enkelt eller to steder. Mere end halvdelen (55 pct.) af foreningerne benytter sig udelukkende af én lokalitet til foreningsaktiviteter, og omtrent hver femte svarer, at de benytter sig af to lokaliteter. Det er relativt få foreninger, der angiver, at de har aktiviteter på mere end fem lokaliteter.

Figur 4.2: Antallet af lokaliteter som foreningen benytter sig af (pct.)

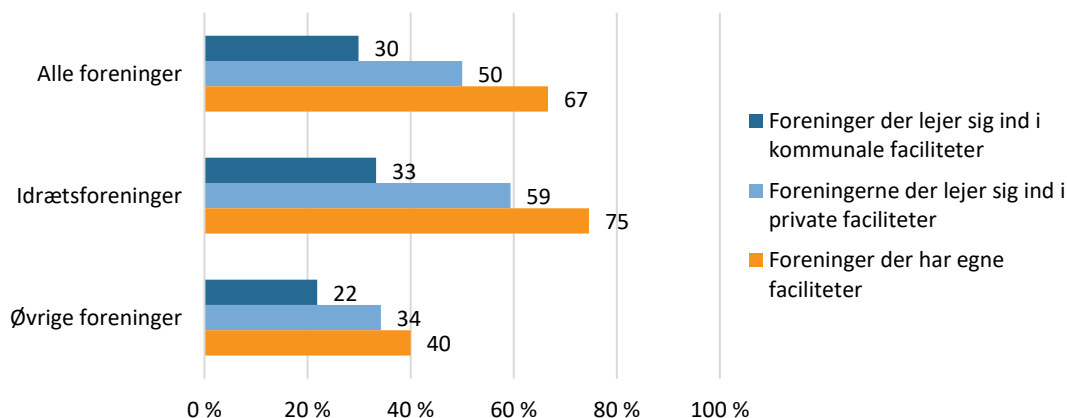

Figuren viser, hvor mange forskellige lokaliteter foreningen udbyder aktiviteter på. (n=256)

Figur 4.3 sætter fokus på medlemmernes mulighed for at benytte foreningens faciliteter uden for de faste aktiviteter. Det er interessant at undersøge, da mange borgere – særligt i forhold til deres idrætsdeltagelse – ønsker større fleksibilitet i deres muligheder for at deltage i de aktiviteter, der foregår i faciliteterne.

Her fremgår det, at medlemmerne i de foreninger, som har egne faciliteter, i højere grad har mulighed for at benytte sig af faciliteterne uden for de planlagte aktiviteter. To ud af tre af de adspurgte i foreninger med egne faciliteter svarer, at de har mulighed for at benytte faciliteter på andre tidspunkter end de planlagte. Tre ud af ti svarer det samme hos de foreninger, som benytter kommunale faciliteter. Midt imellem ligger de foreninger, som lejer sig ind i private faciliteter. Her svarer halvdelen af de adspurgte, at de har denne mulighed.

Figur 4.3: Medlemmernes mulighed for at benytte foreningens faciliteter udenfor de faste aktiviteter (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Har medlemmerne adgang til foreningens faciliteter ud over de faste aktiviteter?' fordelt på de benyttede lokale- og facilitetstyper (n = 291).

Herudover viser undersøgelsen, at medlemmerne i idrætsforeninger i højere grad (45 pct.) har mulighed for at benytte sig af foreningens faciliteter uden for de planlagte aktiviteter sammenlignet med de øvrige foreningstyper (24 pct.). Med hensyn til foreningsstørrelse er det medlemmerne i de mindre foreninger, som har størst mulighed (62 pct.) for at benytte sig af foreningsfaciliteterne uden for aktiviteterne - efterfulgt af de mellemstore foreninger (52 pct.) og de store foreninger (47 pct.).

Foreningernes tilfredshed med faciliteterne

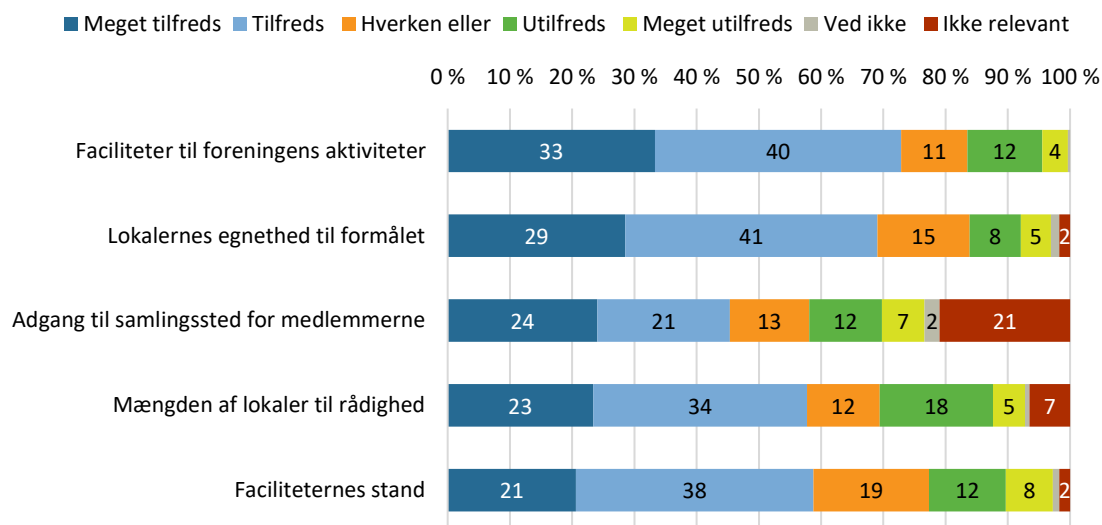
En af de centrale udfordringer, som foreningsformændene peger på, er behovet for faciliteter og lokaler til foreningernes aktiviteter. Det er formændene blevet spurgt yderligere ind til.

Svarene viser, at flertallet af foreningerne generelt ser ud til være tilfredse med deres faciliteter. Tre ud af fire svarer, at de er tilfredse eller meget tilfredse med faciliteterne til foreningens aktiviteter, mens 16 pct. svarer, at de er utilfredse eller meget utilfredse med disse. Formanden for en idrætsforening uddyber med følgende:

"Der mangler massivt vedligehold af de eksisterende faciliteter. Der mangler dog endnu mere nye faciliteter, som både passer til idrætterne, men også giver mulighed for at kunne give alle et passende tilbud."

Formand for idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

Figur 4.4: Foreningerne er generelt tilfredse med de faciliteter, de benytter (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar på spørgsmålet: 'I hvor høj grad er foreningen tilfreds med følgende forhold vedrørende faciliteter?' (n=291).

I forhold til faciliteter, der fungerer som et samlingssted for medlemmerne – cafeteria, klubhus eller lignende – svarer 45 pct., at de er tilfredse eller meget tilfredse. Samtidig svarer omtrent hver femte (19 pct.), at de er utilfredse eller meget utilfredse med disse faciliteter. Formanden fra en idrætsforening fortæller, at det går udover sammenholdet i foreningen, at de er nødt til at skifte faciliteter ofte:

”Vi er tilfredse med langt størstedelen af de faciliteter, vi bruger, men fordi vi ikke kan finde tider nok, er vi tvunget til at bruge mange forskellige faciliteter forskellige steder i byen, hvilket besværliggør at skabe et sammenhold mellem medlemmerne, da de ikke ser hinanden så tit.”

Formand for idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

Med hensyn til antallet af lokaler som foreningen har til rådighed har over halvdelen svaret, at de er tilfredse eller meget tilfredse, men her ses den største utilfredshed blandt foreningerne, hvor 23 pct. har svaret, at de er utilfredse eller meget utilfredse. Her er det især idrætsforeningerne, der er mest utilfredse med mængden af faciliteter til rådighed. Dette uddybes af formanden fra en idrætsforening:

”Vi mangler kraftigt en multihal mere. DGI vurderer, at vi taber et sted mellem 10-20 pct. kapacitet af medlemsantal på ungdomssiden, da de ikke kan komme til. Vi har lange ventelister.”

Formand for idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

De fleste foreninger er tilfredse eller meget tilfredse med deres lokalers egnethed til foreningens aktiviteter, men 13 pct. har svaret, at de er utilfredse eller meget utilfredse med dette. Også her er der en tendens til, at det særligt er idrætsforeningerne, der er mest utilfredse, men formanden for en forening af en af de 'Øvrige foreningstyper' fortæller følgende:

”Alle lokaler, vi har adgang til, er møbleret til voksne, og vi har mange børneaktiviteter.”

Formand for ’Øvrige foreninger’, uddybende svar i spørgeskema

Afsluttende er foreningerne blevet bedt om at vurdere, hvor tilfredse eller utilfredse de er med faciliteternes stand. Her svarer seks ud af ti (59 pct.), at de er tilfredse eller meget tilfredse med faciliteternes stand, men også her er der en relativt stor utilfredshed, hvor hver femte svarer, at de er utilfredse eller meget utilfredse med standen. Det ser ud til, at tilfredsheden med faciliteternes stand er en smule mindre blandt de foreninger, der bruger kommunale faciliteter end blandt foreninger, der ikke gør. Det er dog svært at tale om en tendens, da foreningerne, der benytter kommunale faciliteter, placerer sig mere neutralt, mens foreningerne, der benytter enten lejede eller egne faciliteter i højere grad svarer ’meget utilfreds’ eller ’meget tilfreds’. Formanden for en idrætsforening fortæller om standen af deres faciliteter:

”Vores fodboldbane er ikke engang den værste i Aarhus, og det siger virkelig meget om de andre. På vores bane er der store områder uden græs, banen er mere ujævn end en brostensvej, og i den ene ende hælder banen skråt nedad”

Formand for idrætsforening, uddybende svar i spørgeskema

Yderligere er det interessant, at der er større tilfredshed hos foreningerne, som har egne faciliteter set i forhold til de foreninger, som lejer sig ind i private faciliteter og de foreninger, som benytter kommunale faciliteter. Der ser dog ikke ud til at være geografiske forskelle på foreningernes vurdering af faciliteterne.

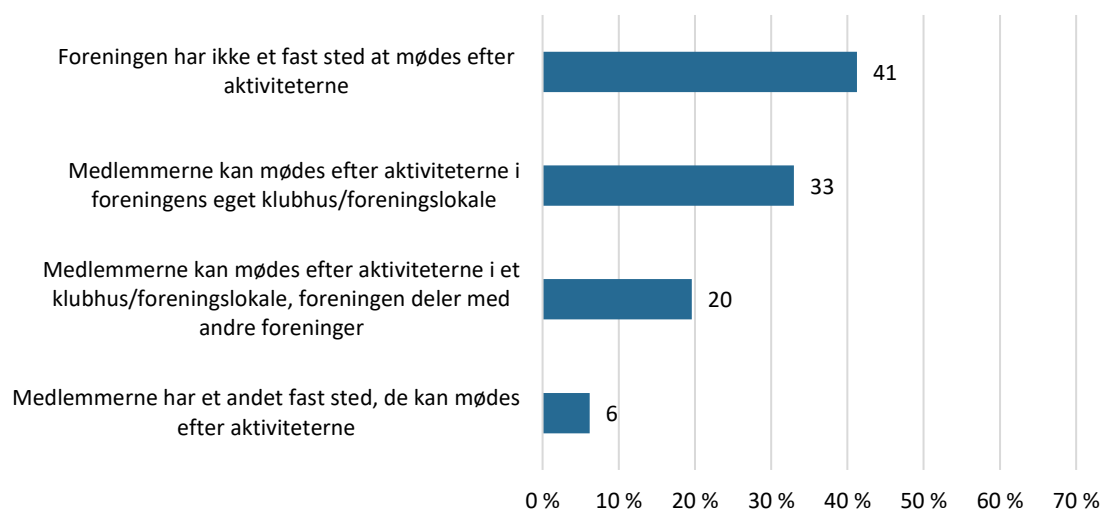
De fysiske rammer for socialt samvær

Undersøgelsen af foreningernes sociale miljø (se kapitel 6) viser, at halvdelen af formændene mener, at det i høj grad er vigtigt for det sociale miljø at have eget klublokale. For 14 pct. af medlemmerne, er det ligeledes en af de tre vigtigste faktorer for et godt socialt miljø. Dette afsnit ser nærmere på, hvilke lokaler og faciliteter foreningerne rent faktisk har til at mødes i. Både foreningsformændene og de voksne medlemmer blev spurgt, om de har adgang til egne eller andre lokaler til socialt samvær.

Figur 4.5 viser formændenes svar på spørgsmålene. Hele 41 pct. af formændene svarer, at de ikke har et fast sted, hvor medlemmerne kan mødes uden for de primære aktiviteter. Det er især gældende for de små foreninger, hvor hele 62 pct. af foreningerne er uden fast mødested.

De fleste foreninger angiver dog, at de har et sted, hvor medlemmerne kan mødes socialt. Hver tredje forening (33 pct.) svarer, at medlemmerne har mulighed for at være sociale i foreningens eget klubhus/lokale. Hver femte forening svarer, at foreningens medlemmer deler klubhuset eller lokalet, hvor de har mulighed for at være sociale, med andre. 6 pct. svarer, at de har et andet fast sted, hvor foreningens medlemmer har mulighed for at mødes, hvilket ofte omfatter en kantine eller cafe i forbindelse med faciliteten eller lokalet.

Figur 4.5: Fire ud af ti foreningerne har ikke et fast sted at mødes (pct.)

Figuren viser formændenes svar på spørgsmålet 'Hvilke fysiske rammer har foreningen for det sociale samvær mellem medlemmerne?' (n=291)

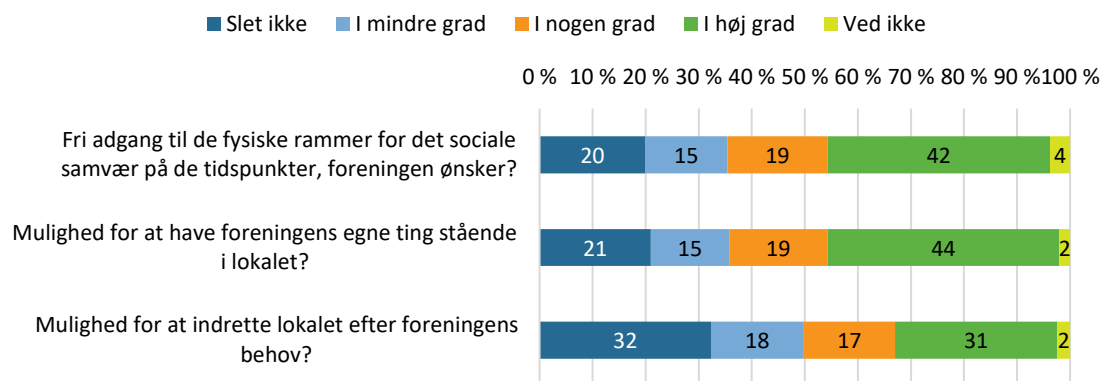
Der er en større andel (38 pct.) af idrætsforeningerne end de 'Øvrige foreninger' (23 pct.), der har deres egne klublokaler. Her er det dog især foreningens størrelse, der ser ud til at være vigtigt for, om der er egne lokaler. Kun 15 pct. af de små foreninger og 32 pct. af de mellemstore har egne klublokaler til socialt samvær, mens det er gældende for halvdelen de store foreninger.

På tværs af de geografiske områder er der næsten lige mange foreninger, der har eget klublokale.

Foreningernes muligheder i de sociale rammer

Ydermere kigger undersøgelsen på, i hvilken udstrækning foreningerne har specifikke muligheder vedrørende de fysiske rammer til socialt samvær, som er tilgængelige for dem. Her svarer fire ud af ti (42 pct.), at deres forening har fri adgang til de fysiske rammer for det sociale samvær på de tidspunkter, hvor foreningen ønsker det. 44 pct. har mulighed for at have foreningens egne ting stående i lokalet, og lidt færre (31 pct.) svarer, at de har fri mulighed for at indrette lokalet efter deres egne behov.

Figur 4.6: Muligheder vedrørende de fysiske rammer for foreningerne (pct.)

Figuren viser, i hvilken udstrækning foreningerne har adgang til/mulighed for de tre udsagn (n=291).

Undersøgelsen viser, at de foreninger, der har deres eget klubhus eller klublokale, har større muligheder i de fysiske rammer i forhold til dem, der deler deres lokaler med andre foreninger.

Kigger vi på den generelle tilfredshed med de fysiske rammer for det sociale samvær i forhold til adgangen til rammerne, er der en tydelig sammenhæng. Foreninger, som slet ikke har fri adgang til de fysiske rammer på de tidspunkter, de ønsker, er i langt højere grad utilfredse med deres rammer.

Det samme billede tegner sig i forhold til at have egne ting stående og i forhold til at kunne indrette lokalerne efter behov. Foreninger, som har mulighed for at have ting stående og mulighed for at indrette lokalet efter behov, er også i langt højere grad tilfreds med de fysiske rammer for det sociale samvær. Resultaterne er derfor ikke et udtryk for, at det ikke betyder noget for foreningerne, om de har adgang til de fysiske rammer for det sociale samvær.

Foreninger med eget klublokale er mest tilfredse med faciliteterne til socialt samvær

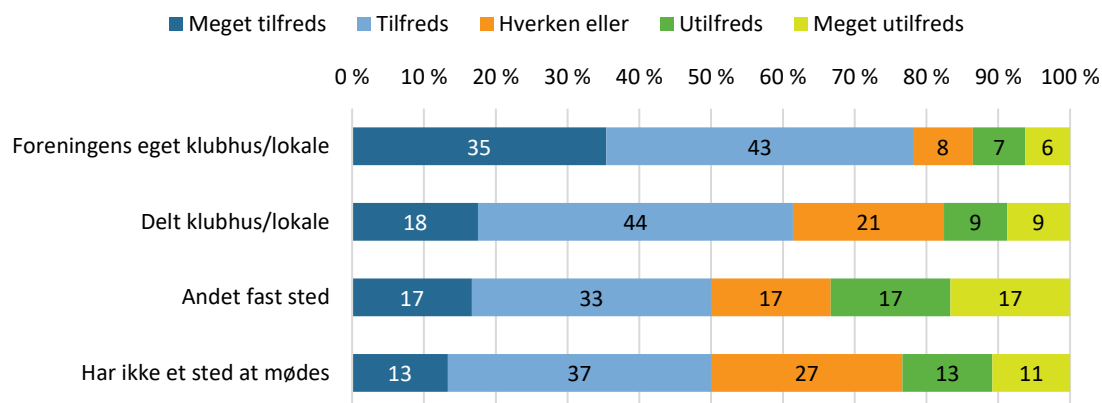
I den forbindelse er det ligeledes interessant at vurdere foreningernes tilfredshed med rammerne for det sociale samvær mellem medlemmer. Her svarer seks ud af ti (58 pct.) af idrætsforeningernes formænd, at de er tilfredse eller meget tilfredse med rammerne, mens hver femte melder, at de er utilfredse eller meget utilfredse. Hos de 'Øvrige foreningstyper' fortæller syv ud af ti formænd, at de er tilfredse eller meget tilfredse med rammer, hvorimod hver femte (19 pct.) er utilfredse eller meget utilfredse.

Hertil viser undersøgelsen også, at der er en positiv sammenhæng mellem, at medlemmerne har mulighed for at mødes i foreningens eget lokale/klubhus og formændenes tilfredshed med rammerne for det sociale miljø – især blandt idrætsforeningerne.

Der er dog stadig en relativt stor tilfredshed blandt foreningerne, der ikke har et fast sted at mødes, hvilket kan tyde på, at foreningerne og medlemmernes selv finder muligheder og

steder at mødes for det sociale samvær. De foreninger, der ikke har et fast sted at mødes, vurderer i hvert fald i endnu højere grad, at de har et godt socialt miljø i foreningen (91 pct. mod 81 pct. blandt alle foreninger) på trods af, at de ikke har et fast sted for socialt samvær.

Figur 4.7: Formændenes vurdering af rammerne for det sociale miljø (pct.)

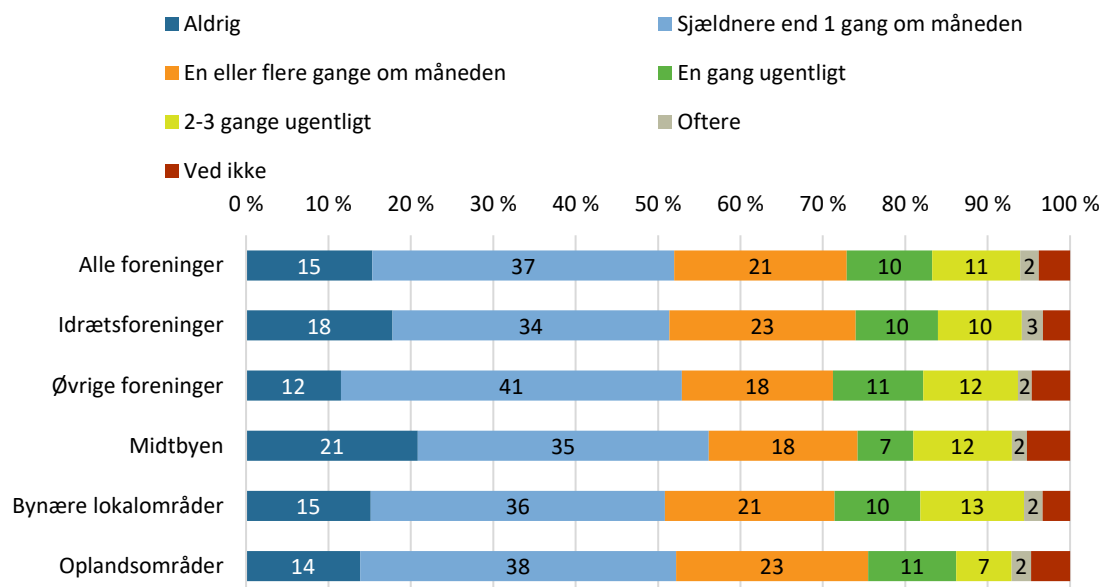
Figuren viser svarfordelingen blandt foreningsformænd på spørgsmålet "I hvilken grad er foreningen tilfreds med rammerne for det sociale samvær mellem medlemmerne?" fordelt på foreningernes fysiske rammer for socialt samvær (n=291).

Medlemmernes adgang til faciliteterne uden for de planlagte aktiviteter

I afsnittet om foreningernes brug af faciliteter viste resultaterne fra foreningsundersøgelsen, at medlemmerne har varierende mulighed for at benytte foreningernes faciliteter uden for de planlagte aktiviteter.

At medlemmerne har muligheden for at benytte faciliteterne uden for de planlagte aktiviteter, betyder ikke nødvendigvis, at de så benytter denne mulighed, og her ser det ud til, at medlemmerne kun i begrænset grad gør brug af faciliteterne på egen hånd. Det er ca. halvdelen af medlemmerne, der angiver, at faciliteterne bliver benyttet oftere end en gang om måneden uden for de planlagte aktiviteter.

Figur 4.8 Faciliteterne bliver i mange tilfælde sjældent benyttet uden for de planlagte aktiviteter af medlemmerne (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Hvor ofte benytter du dig af denne mulighed?" blandt medlemmerne, der har svaret 'Ja' til at de kan benytte foreningens faciliteter uden for de planlagte aktiviteter (n=945)

Opsummering

På baggrund af facilitetsindekset placerer Aarhus Kommune sig som nr. 93 ud af 98 kommuner baseret på antallet af faciliteter i forhold til antallet af borgere. Dog tilbyder Aarhus Kommune en bred vifte af specialiseret faciliteter, der findes i de færreste andre kommuner, som for eksempel et ro- og kajakanlæg samt en skøjtehal. Så selvom borgerne i Aarhus generelt er mange borgere om kommunens faciliteter, så har de til gengæld et bredt udvalg af muligheder.

Til trods for det store fokus på manglende tider og behovet for anlæggelse af nye faciliteter, særligt på idrætsområdet, så viser undersøgelsen, at størstedelen af foreningerne generelt set er tilfredse med de faciliteter, de benytter og at flertallet af foreningernes formænd er tilfredse med antallet af lokaler, de har til rådighed. Tre ud af fire foreninger angiver, at de er tilfredse eller meget tilfredse med faciliteterne til foreningens aktiviteter. Dog svarer 16 pct. modsat, at de er utilfredse eller meget utilfredse, og knap hver fjerde forening er mere eller mindre utilfredse med mængden af lokaler, som er til rådighed.

Kapitlet viser derudover, at langt de fleste foreninger benytter sig af kommunale faciliteter og lokaler til foreningens aktiviteter. Knap en tredjedel af foreningerne benytter sig af kommunale faciliteter, mens godt en tredjedel angiver, at de lejer sig ind i selvejende eller private faciliteter og tre ud af ti foreningerne gør brug af egne faciliteter. Samtidig benytter flertallet af foreningerne udelukkende én facilitetstype, mens fire ud af ti foreninger benytter sig af flere typer.

I forhold til aktiviteten i faciliteterne, så er der stor forskel på om foreningernes medlemmer har adgang til faciliteterne udenfor de arrangerede aktiviteter. Her angiver to ud af tre foreninger, som har egne faciliteter, at medlemmerne har mulighed for at benytte foreningens faciliteterne udenfor de faste aktiviteter sammenlignet med 50 og 30 pct. for henholdsvis foreninger, der lejer sig ind i private faciliteter og foreninger og foreninger, som benytter kommunale faciliteter.

Adgangen til faciliteter er samtidig vigtig for det sociale fællesskab i foreningerne, idet halvdelen af foreningsformændene svarer, at adgangen til eget klublokale i høj grad er vigtigt for det sociale miljø i foreningen. Der er dog mange foreninger, der ikke har et fast sted at mødes (4 ud af 10), selvom kapitel 6 viser, at det er blandt de vigtigste faktorer for at fællesskabet i foreningen fungerer.

Kapitel 5: Fællesskaber i foreningslivet

'SUNDE FÆLLESSKABER - i bevægelse og balance' er titlen på Aarhus Kommunes sports- og fritidspolitik. Fællesskaber understreges som en af grundpillerne i århusianernes fritidsliv. Fællesskaberne er både rammer for det engagement, den aktivitet og den læring, borgerne deltager i. Samtidigt ses fællesskaber også som en del af det udbytte, borgerne får ud af at være aktive i foreningslivet. I sports- og fritidspolitikens kapitel 3.2 'Aktivt børne- og ungdomsliv- i bevægelse og sunde fællesskaber' understreges det værdifulde og dobbeltsidede ved fællesskaber:

" Det er vigtigt, at byens børn og unge involveres og fastholdes i et aktivt børne- og ungdomsliv, hvor de kan opleve at være værdifulde for fællesskabet og bevidste om deres eget bidrag til det."

Sports- og fritidspolitik 2018-2021, Aarhus Kommune

Rapporten har antydnet en del af de sociale aspekter af foreningslivet. For mange medlemmer er det sociale miljø i foreningen vigtigt allerede i valget af forening. Kapitel 2 viser, at i valget af deres forening, var den vigtigste faktor for medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper', at de kendte en eller flere af de andre i foreningen. (s. 43).

Det er dog især, når medlemmerne bliver spurgt om, hvad de får ud af at være aktive i foreninger, at fællesskabsdelen står skarpt. Medlemmernes top tre i forhold til udbytte er således, at 1) de går glade hjem 2) de er blevet en del af et fællesskab og 3) de har fået nye venner, som de ser i foreningen. Mere end hvert tredje medlem oplever også, at de i høj eller nogen grad har fået nye venner, som de også mødes med uden for foreningen (s. 42).

Det sociale miljø er således vigtigt for mange, både når de starter i en forening, og når de fortsætter der. Dette kapitel tager et dybere kig på fællesskaberne i foreningerne. Hvordan spiller foreningerne ind i det større samfundsmæssige fællesskab? Hvad betyder samspillet med lokalsamfundet? Hvordan vægter foreningerne fællesskaberne, og hvad gør de for at støtte og fremme et godt socialt miljø?

Det efterfølgende kapitel zoomer derefter ind på de interne fællesskaber i foreningerne og viser medlemmernes holdning til det sociale miljø i foreningerne, deres vurdering af, hvad der er vigtigt, og også hvor vigtigt de synes et godt socialt miljø er.

Foreningerne og det lokale fællesskab

I forskningen er fællesskabernes betydning for individet og foreningernes evne til at skabe værdi og interessefællesskaber ofte komplimenteret af, hvorvidt og hvordan foreningslivet spiller en rolle i en større samfundsmæssig sammenhæng. Lukker foreningerne sig om sig selv, eller har de et større udsyn i forhold til det lokale miljø og et bredere samfundsmæssigt engagement⁶? For at få et indblik i foreningernes relationer udadtil blev formændene

⁶ Se for eksempel Ibsen og Levinsen 2019 eller Torpe 2013

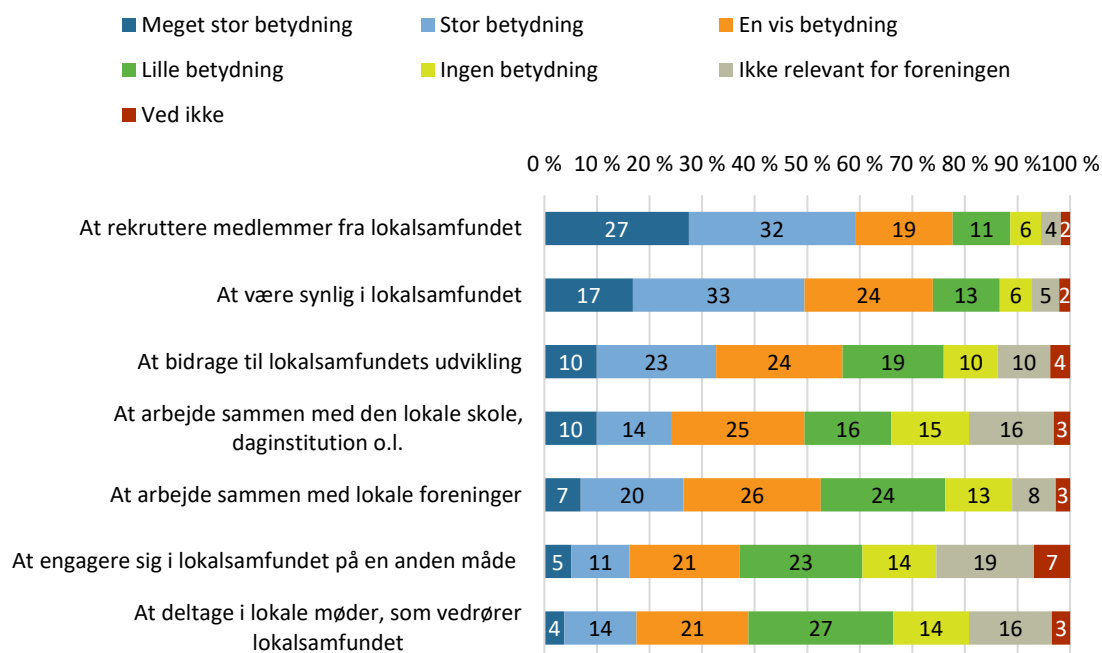
spurgt ind til samspillet mellem foreningen og lokalområdet, og hvorvidt de samarbejder med andre foreninger og aktører.

Foreningernes samspil med lokalområdet

Figur 5.1 viser, at for næsten to tredjedele af foreningerne er lokalsamfundet centralt, fordi de rekrutterer medlemmer herfra. For halvdelen af foreningerne er det også vigtigt at være synlige i lokalsamfundet.

Resultaterne viser, at de større foreninger i højere grad end de mindre foreninger engagerer sig lokalt. Store foreninger tillægger således generelt relationerne til lokalsamfundet større betydning. Det kan til dels skyldes, at de større foreninger i kraft af flere ressourcer i højere grad kan engagere sig i det lokalsamfund, de er en del af.

Figur 5.1: Særligt rekruttering af medlemmer og synlighed har stor betydning i foreningernes relation til lokalsamfundet (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor stor betydning har de følgende forhold for foreningens arbejde og relationer til lokalsamfundet?' blandt foreningerne (n = 291).

Det er dog værd at fremhæve den geografiske forskel foreningerne imellem. Foreningernes samspil med lokalsamfundet understreger et af de væsentlige karakteristika ved Aarhus Kommune som en kommune med en blanding af storbyendenser og landsbyendenser. Ser vi på rapportens geografiske opdeling i 'midtbym', 'bynære lokalområder' og 'oplandsområder' viser resultaterne, at foreningerne, der ligger i oplandsområderne, generelt tillægger foreningens relationer til lokalsamfundet større betydning end foreninger, der primært har deres aktiviteter tættere på Aarhus Midtbym. Især det at bidrage til lokalsamfundets udvikling vægtes betydeligt højere blandt foreningerne, der hører til længst fra midtbyen. 51 pct. af foreninger i oplandsområderne svarer, at det har stor eller meget stor

betydning at bidrage til lokalsamfundets udvikling. Som nævnt kan det skyldes størrelsen på foreningerne, men det kan også skyldes et større lokalt kendskab til hinanden. I et interview med en forening, der har sine aktiviteter i et oplandsområde, fortæller formanden, at med udgangspunkt i et godt produkt, er det lykkedes dem at være meget synlige lokalt. Folk kender foreningen og vil gerne have deres børn ind. Han fremhæver:

”Det er nemmere for os at kommunikere over for eksempel Facebook, fordi vi har en naturlig forbindelse til lokalsamfundet – sammenlignet med hvis man ligger inde i Aarhus C.”

Interview med formand i et uniformeret korps

I forlængelse heraf fortæller formanden fra en idrætsforening, som har sine aktiviteter i et oplandsområde, at det også er nemmere at få folk til at støtte op om noget lokalt:

”Når vi har behov for et eller andet, skal vi bare sige, hvad vi har behov for, så står folk der. Det er nemmere at støtte op om noget lokalt ift., hvis det var inde i Aarhus. De kan se, at der er nogen, der går forrest, som virkelig vil det her - så er det også nemmere at give noget ekstra.”

Interview med formand for idrætsforening

Foreningerne havde mulighed for at uddybe deres relation til lokalsamfundet i et åbent svarfelt. 49 foreninger havde benyttet sig af denne mulighed. Foreningerne fremhæver særligt fire forskellige fokusområder i deres lokalsamfund: De deltager i/bidrager til kulturaktiviteter, de har fokus på at skabe integration og netværk, de samarbejder med de andre foreninger i området og sidst er der en del, der fremhæver, at de ønsker at bidrage til et bredere løft af lokalsamfundet.

Kulturaktiviteterne fremhæves især af foreninger⁷, der har musik og kunst som deres hovedaktivitet:

”Vores forenings hovedaktivitet er vores orkester, som spiller dansk og nordisk spillemandsmusik. Vi spiller nogle gange hver sommer på en plads i byen, og vi spiller nogle gange hver vinter på lokalcentre”

Uddybende svar i spørgeskema

Flere foreninger fremhæver, at de skaber netværk og integration på tværs af umiddelbare kulturelle forskelle. Det er både foreninger, der har fokus på internationale studenter og ansatte eller at tiltrække danskere med anden etnisk baggrund end dansk til foreningen:

”Vi arbejder hårdt på at integrere internationale indflyttere til det danske samfund og foreningsliv. Vi synes selv vores sportstilbud er så stærkt et koncept, at vi kan tage æren for at have sørget for, at intelligente, kompetente og arbejdsdygtige internationale tilflyttere vælger at blive boende i byen frem for at rejse hjem efter tidsbegrænset ansættelse, projektansættelse, endt uddannelse osv.”

Uddybende svar i spørgeskema

⁷ I alt 10 foreninger har fremhævet deres kulturaktiviteter i relation til lokalsamfundet.

Desuden er der foreninger, der fremhæver, at det, at de har et godt samarbejde med de andre foreninger i lokalområdet, er centralt for deres arbejde. På den måde får de glæde af hinanden og undgår at planlægge større aktiviteter samtidigt. En forening giver et eksempel på, hvad denne lokale dialog kan indebære:

”Deltager i Skt. Hans i Åby-parken arrangeret af Åbyhøj fællesråd - Har en repræsentant i Åbyhøj Fællesråd - Medarrangør af årlig BUSK-gudstjeneste i Åbyhøj kirke - løbende samarbejde og dialog med Åbyhøj kirke (f.eks. om pizza-gudstjenester og andre arrangementer) - Koordinerer med gymnastikforeningen i forhold til gymnastikopvisning/gruppeweekend - løbende dialog med Elværket og andre naboer.”

Uddybende svar i spørgeskema

Det sidste tema, som flere foreninger fremhæver, er det mere generelle løft af lokalsamfundet, hvor der kan være fokus på at fremme fællesskabet eller en større mellemmenneskelig forståelse gennem deres aktiviteter. En forening afholder fællesspisning og flere nævner, at de arrangerer lokale debatter eller tilbud til områdets unge. Det kan også være mere specifikt i forhold til de lokale faciliteter og udvikling i lokalplaner m.m.:

”[foreningens navn] er som stor fodboldklub i vækstområdet Aarhus Nord en vigtig aktør i udviklingen af området, primært i forhold til fodbold og fodboldrelaterede udfordringer, herunder den totale mangel på udbygning af idrætsfaciliteter parallelt med befolkningsvæksten.”

Uddybende svar i spørgeskema

Samlet set beskriver uddybningerne således et engageret foreningsliv, der har et varieret samspil med lokalområdet. Aktiviteterne er mangeartede og sker både i samspil med de andre foreninger, forskellige lokale aktører og borgerne. Der er dog også enkelte foreninger, der fremhæver ’storbyforeningsvilkår’, hvor de som meget specialiserede foreninger tiltrækker folk fra hele Aarhus by og kommune. En enkelt forening fremhæver endda, at deres medlemmer kommer fra hele Jylland.

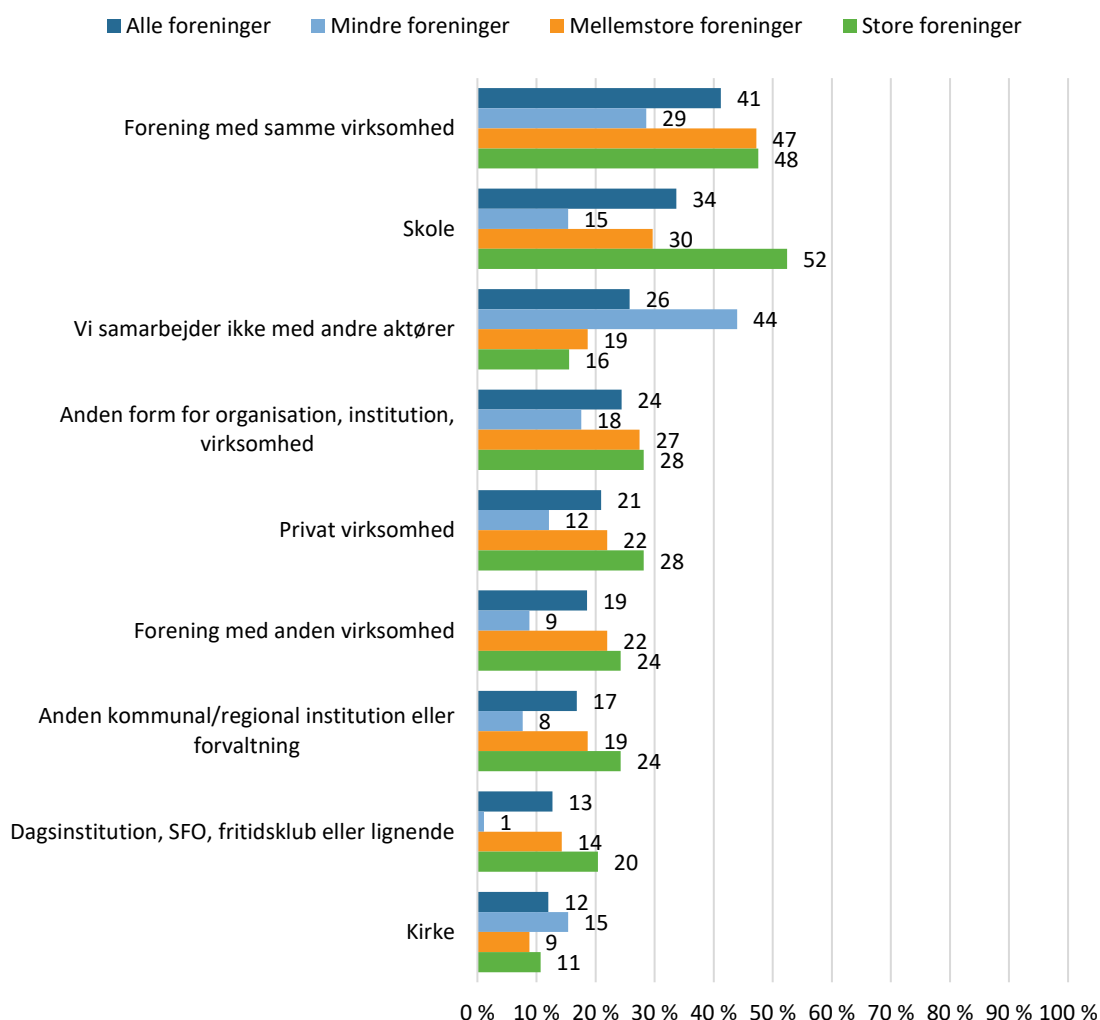
Foreningernes samarbejder

Ovenfor blev foreningernes position i det større fællesskab beskrevet ud fra deres selvvalgte relation til lokalsamfundet. En anden måde at få et indtryk af foreningernes engagement og lokale betydning er at se på, hvem de samarbejder med.

Det følgende sætter derfor fokus på foreningernes samarbejde med andre organisationer inden for de seneste fem år. De samarbejder, der her er tale om, er konkrete samarbejder om aktiviteter, projekter eller arrangementer. Flest foreninger arbejder sammen med andre foreninger, der har den samme type formål som de selv. Derefter er skolerne faktisk den mest almindelige samarbejdspartner på tværs af foreningerne. Fire ud af ti (41 pct.) svarer, at de har haft et samarbejde med en forening med samme virksomhed, og lidt over hver tredje forening svarer, at de har haft et samarbejde med en skole.

Det tredjehyppigste svar er, at foreningen ikke samarbejder med andre aktører. Det er således gældende for lidt over hver fjerde forening. Det er især gældende for de mindre foreninger, hvor der er 44 pct., der ikke samarbejder med andre.

Figur 5.2: Foreningerne samarbejder oftest med lignende foreninger og skoler (pct.)

Figuren viser foreningernes svar på, om de har haft samarbejde om aktiviteter, arrangementer eller projekter med en af de ovenstående typer organisation inden for de seneste fem år (n=291).

Afsnittet om foreningernes relation til lokalsamfundet viste, at samarbejdet med den lokale skole, dagsinstitution eller lignende har stor betydning for næsten hver fjerde forening. Det understreges af, at 34 pct. af foreningerne her svarer, at de inden for de seneste fem år, har haft et konkret samarbejde med en skole. Det er interessant, da fritidspolitikken i kommunen fremhæver dette samarbejde som et centralt initiativ:

”Åben Skole samarbejdet om foreningsbaserede undervisningsforløb i skoler, fritidsklubber mv. skal udvikles og styrkes.”

Sports- og fritidspolitik 2018-2021, Aarhus Kommune

I en større undersøgelse om samspillet mellem foreninger og kommuner fra 2019, hvor Aarhus Kommune indgår som en af fem case-kommuner⁸, er det samlet 17 pct. af foreningerne, der samarbejder med skoler, som er den institutionsform flest foreninger samarbejder med (Ibsen og Levinsen, 2019, s. 26). Det er således en noget større andel af foreningerne i denne undersøgelse, der har samarbejde med skoler. Som figur 5.2 viser, er det især de store foreninger, der er aktive i forhold til skolerne. Både idrætsforeningerne og andre typer af foreninger arbejder sammen med skolerne, men andelen af idrætsforeninger, der har skolesamarbejder, er dobbelt så stor (40 pct.) som blandt de andre typer foreninger (20 pct.). Der er en klar tendens til, at de foreninger, der ligger i oplandsområderne har mere samarbejde med skoler end foreningerne i de øvrige to geografiske områder. I områderne længst væk fra centrum er det 46 pct. af alle foreningerne, der har samarbejdet med en skole inden for de seneste fem år. I de to andre områder er den tilsvarende andel kun omkring 30 pct.

I forhold til geografien er det desuden interessant, at det især er foreningerne i midtbyen, der svarer, at de arbejder sammen med en privat virksomhed eller anden form for organisation. Der er også en lille tendens til, at de oftere end de andre steder arbejder sammen med foreninger med samme virksomhed. Én formand fortæller, at det er vigtigt med samarbejde på tværs af foreninger:

”Vi gør meget ud af at samarbejde med andre klubber. Ingenting bliver værre af at blive delt - Tværtimod - Det er ikke en konkurrence. Det gode samarbejde kommer an på, hvordan man selv går ind i det. Hvis man selv går ind i det med krydsede arme, så kommer man ikke langt.”

Interview med formand for idrætsforening

Yderligere viser undersøgelsen nogle forskelle i forhold til figur 5.2 på tværs af foreningstype. Der er flere blandt de ’Øvrige foreningstyper’ end blandt idrætsforeninger, der har et samarbejde med en forening med samme virksomhed, og de har oftere samarbejde med en kirke. Til gengæld har 20 procentpoint flere blandt idrætsforeningerne haft et samarbejde med en skole i forhold til de ’Øvrige foreningstyper’.

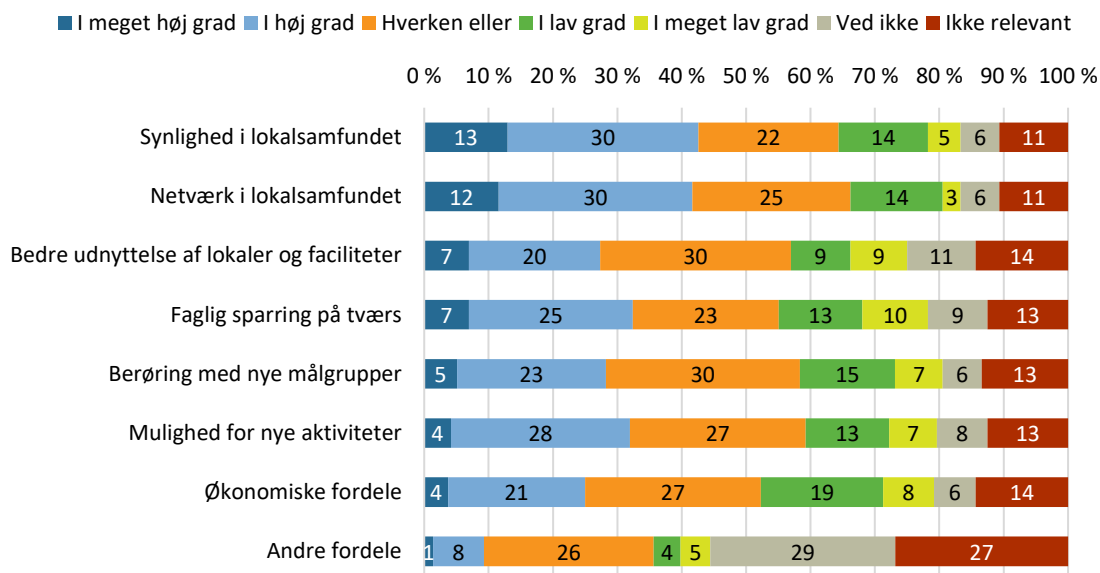
Synlighed og netværk er de største fordele ved samarbejde

Uddybende er foreningsformændene blevet spurgt, hvilke fordele de oplever ved at samarbejde med andre organisationer. Figur 5.3 viser, at henholdsvis 43 og 42 pct. svarer, at de i høj grad eller meget høj grad har set deres samarbejde som en fordel i forhold til at øge deres synlighed og netværk i lokalsamfundet. Resultaterne flugter godt med andre undersøgelser af foreningers samarbejdsrelationer, hvor netop netværk og synlighed ses som de to største fordele. (Se for eksempel Thøgersen, 2015) Dernæst er det faglig sparring og muligheden for nye aktiviteter, som foreningerne i videst omfang oplever fordele ved.

⁸ De fem case-kommuner er: Faaborg-Midtfyn Kommune, Faxe Kommune, Rudersdal Kommune, Odense Kommune og Aarhus Kommune.

I forhold til tilfredsheden med udbuddet af faciliteter i Aarhus kommune (som er behandlet i kapitel 4) er det interessant at se, at lidt over hver fjerde (27 pct.) i høj eller meget høj grad ser deres samarbejde på tværs af organisationer som en fordel i forhold til at udnytte lokaler og faciliteter bedre, mens hver femte i mindre grad ser det som en fordel.

Figur 5.3: Synlighed og netværk i lokalsamfundet er de største fordele ved samarbejde (pct.)

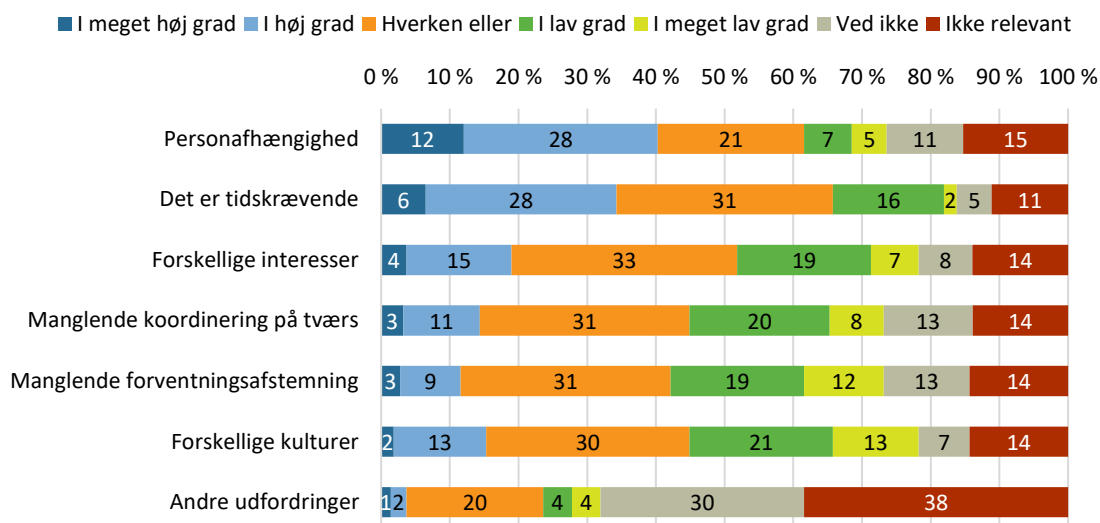

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Oplever du nogle af følgende forhold som fordele ved foreningens samarbejde med aktører?" blandt foreninger med et eller flere samarbejder (n=216).

Personafhængighed og tidsforbrug er de største udfordringer ved samarbejde

Efter deres vurdering af fordele ved samarbejder, blev formændene spurgt om oplevede udfordringer ved at samarbejde med andre organisationer/foreninger. For foreningerne er det især den faktor, at samarbejdet er meget personafhængigt, der bliver markeret som en udfordring. 40 pct. af foreninger markerer, at det i høj eller meget høj grad er tilfældet. Desuden kan tidsperspektivet i relationerne være en udfordring, og 34 pct. svarer, at det i høj eller meget høj grad er tidskrævende at samarbejde med andre aktører. Forskellige kulturer og interesser blandt samarbejdspartnerne opleves som en udfordring for mindre end en femtedel af foreningerne.

Figur 5.4: Personafhængighed er den største udfordring ved samarbejde (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet: "Oplever du nogle af følgende forhold som udfordrende ved foreningens samarbejde med aktører?" blandt foreninger med et eller flere samarbejdet (n=216).

Ser man på tværs af foreningsstørrelse, er der en tendens til, at jo større foreningerne er, desto større udfordringer er der forbundet med at samarbejde med andre. Det er således især de større foreninger, der oplever udfordringer med personafhængighed, forskellige interesser og forskellige kulturer. Det kan hænge sammen med, at de store foreninger i langt højere grad arbejder sammen med skoler end de mellemstore og mindre foreninger. Ligeledes er der en lidt større andel af de store foreninger, der arbejder sammen med andre offentlige institutioner eller forvaltninger samt med private virksomheder.

Opsummering

Kapitlet understreger at den store variation i det aarhusianske foreningsliv også gør sig gældende når man ser på foreningernes relation til lokalområdet. Der er foreninger, der primært har fokus på deres egen aktivitet og 26 pct. af formændene svarer, at deres forening ikke arbejder sammen med andre aktører. Det betyder samtidigt at næsten tre ud af fire af alle foreningerne i Aarhus samarbejder med andre.

Ligeledes er relationen til lokalområdet vigtig for langt de fleste foreninger. Det er fra nærområdet de fleste rekrutterer deres medlemmer, de synes det er vigtigt både at være synlige lokalt og at bidrage til deres nærområde. Alt i alt peger kapitlet på, at foreningerne lægger vægt på deres rolle i det større fællesskab og at jo større en forening er, desto mere engageret er der en tendens til, at den vil være. Særligt de store foreninger i oplandsområderne er tilbøjelige til at engagere sig bredt i lokalsamfundet.

Kapitel 6: Foreningernes interne fællesskaber og sociale miljø

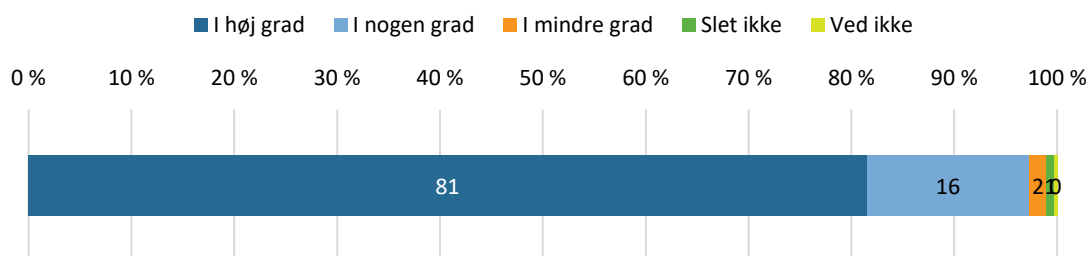
Det foregående kapitel har sat fokus på foreningernes rolle og betydning i de større fællesskaber. Dette kapitel ser nærmere på, hvordan det står til med de interne fællesskaber, og hvad det betyder for foreningerne og deres medlemmer.

Foreningerne og medlemmerne oplever fællesskaber, der fungerer

Overordnet set er der meget positive svar, når foreningsformændene skal vurdere, hvorvidt der er et godt socialt miljø i foreningerne. 97 pct. svarer, at de i høj grad eller nogen grad oplever, at der er et godt socialt miljø i foreningen. Modsat er der omtrent 3 pct., som svarer, at der i mindre grad eller slet ikke er et godt socialt miljø i deres forening (fig. 3.5).

Undersøgelsen viser derudover, at der er en lille overvægt af formænd i idrætsforeningerne, som svarer, at de i høj grad oplever, at der er et godt socialt miljø sammenlignet med de øvrige foreningstyper. Set på tværs af foreningernes størrelse er der 11 procentpoint flere blandt de mindre foreninger, som svarer, at de i høj grad har et godt socialt miljø, sammenlignet med de store foreninger. I forhold til den geografiske placering af foreningerne er det særligt foreningerne i de bynære lokalområder, som har svaret, at de i høj grad oplever, at der er et godt socialt miljø i foreningen sammenlignet med de øvrige områder.

Figur 6.1: Formændene oplever, at der er et godt socialt miljø i foreningerne (pct.)

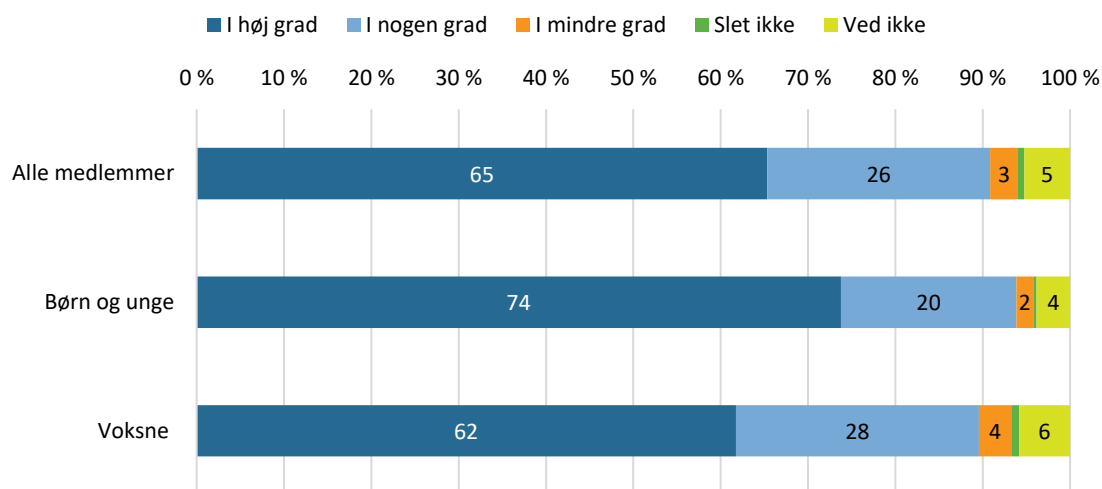

Svarfordelingen blandt foreningsformændene til spørgsmålet 'I hvilken grad oplever du, at der er et godt socialt miljø i foreningen?' (n=291).

Langt størstedelen af medlemmerne oplever ligeledes, at de sociale miljøer i deres foreninger er gode, dog ikke i så høj grad som formændene. Samlet set er det 65 pct., der svarer 'i høj grad' og 26 pct. svarer 'i nogen grad'.

I denne sammenhæng er det interessant at se, at der er forskel på medlemmer over og under 16 år. Som figur 6.2 viser, er svarerne fra medlemmer under 16 år tættere på formændenes vurdering af det sociale miljø end de voksne medlemmers.

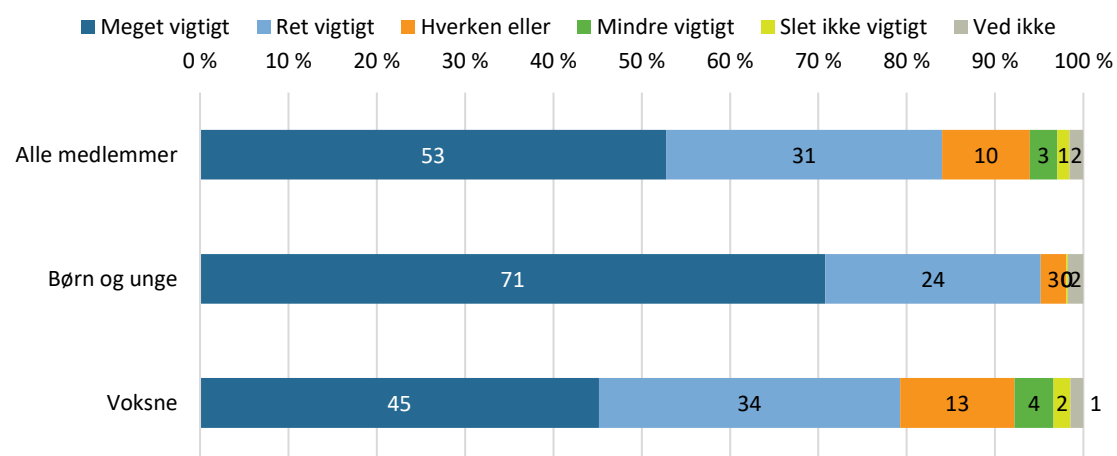
Figur 6.2: Børn og unge er mest enige med formændene i, at der er et godt socialt miljø (pct.)

Figuren viser svarfordelingen blandt medlemmerne til spørgsmålet 'Oplever du, at I har et godt socialt miljø i foreningen?' (n=1.740) fordelt på medlemmerne under 16 år (børn og unge) og 16 år + (voksne).

De overordnede tal støtter det, der ofte er en underliggende antagelse: at et godt socialt miljø er centralt for både foreninger og medlemmer. For ikke blot at antage, at eventuelle gradsforskelle i vurderingen af det sociale miljø skyldes utilfredshed blandt medlemmerne, blev de også spurgt, om de overhovedet oplever det sociale miljø som vigtigt. Figur 6.3 viser, at det for langt de fleste medlemmer er vigtigt, men at det kun er lidt over halvdelen, der svarer, at det er 'meget vigtigt'. Nuanceforskellene bliver endnu større, når vi ser på forskellene på medlemmer over og under 16 år. Det er tydeligt, at et godt socialt miljø især er vigtigt for de yngste medlemsgrupper. Hele 71 pct. af denne aldersgruppe svarer 'meget vigtigt' på spørgsmålet.

Figur 6.3: Et godt socialt miljø er vigtigst for medlemmerne under 16 år (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Hvor vigtigt er et godt socialt miljø i foreningen for dig?' fordelt på medlemmerne under 16 år (børn og unge) og 16 år + (voksne) (n=1.731).

Fra Idans undersøgelser af danskernes motions- og sportsvaner ved vi, at de foreningsaktive børn vægter det 'at have det sjovt' (93 pct. angiver det som meget vigtigt) og 'at være sammen med venner' (82 pct. angiver det som meget vigtigt) som de vigtigste faktorer, når de dyrker deres aktiviteter i fritiden, mens de voksne vægter det sociale samvær på linje med andre faktorer, som at få trænet sin krop (Pilgaard & Rask, 2016). Det kunne tyde på, at hvor foreningerne for børn og unge i høj grad er en arena for socialt samvær, så får foreningernes aktiviteter (og udbyttet) mere central betydning for de ældre medlemmer. Selvom Karsten Østerlund ikke inddrager børn og unge under 16 år i sin undersøgelse af foreningsidrættens sociale kvaliteter, så finder han også, at de yngste medlemmer (her 16-30 år) er den bedst socialt integrerede aldersgruppe og forklarer det blandt andet med, at de yngre medlemmer er i en livsfase, hvor fritidsaktiviteterne fylder mere i hverdagen, end det er tilfældet blandt ældre medlemmer, hvor familie og karriere (og allerede etablerede sociale relationer) fylder mere i hverdagen (Østerlund, 2013).

Med det store fokus de yngste har på de sociale aspekter i foreningen, er det også sandsynligt, at de vil være mere tilbøjelige til at stoppe i foreningen, hvis de ikke er tilfredse med det sociale miljø.

For de voksne er der langt større spredning og sammenholdt med de foregående resultater, peger det på, at fællesskabet som motiv og motivation er vigtigere for børn og unge, end det er for voksne foreningsmedlemmer.

Foreninger og medlemmer støtter op om det sociale miljø

Selvom foreningslivet og gode sociale miljøer ofte bliver set som to sider af samme sag, viser undersøgelsen, at det ikke er noget, foreningerne blot tager for givet.

3 pct. af foreningerne svarer, at de ikke prioriterer at gøre noget særligt for at understøtte det sociale miljø og 5 pct. svarer, at de ikke oplever et behov for at gøre noget særligt. Dette kan både være et resultat af, at det sociale miljø trives uden understøttelse fra foreningens side, som en formand forklarer det i et interview:

"Vi oplever oftest, at nye har en relation til en, der allerede er medlem – så det er ikke et fokuspunkt fra bestyrelsen at hverve nye medlemmer. Vi føler os privilegerede over, at det går af sig selv."

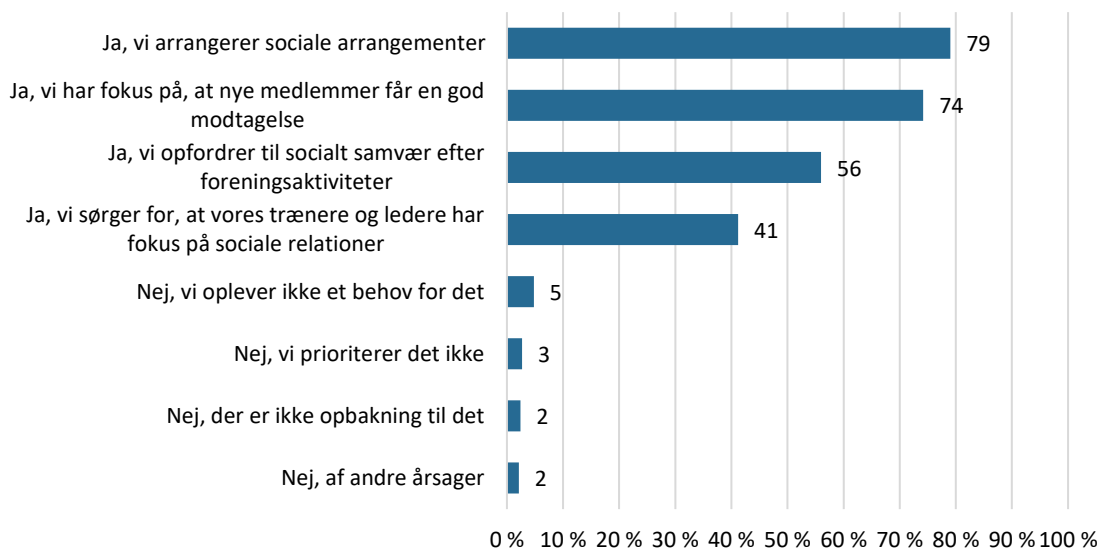
Interview med formand i religiøs forening

Det kan også skyldes, at foreningen ikke vurderer, at det er essentielt at have et godt socialt miljø. Desuden er der 2 pct. af foreningerne, der ikke oplever opbakning til det, men i det samlede billede er det klart et fåtal af foreningerne.

Foreningerne bruger særligt sociale arrangementer til at understøtte det sociale miljø. 79 pct. af foreningerne arrangerer fællesspisning, foredrag, fester, familiedage eller lignende (Se mere i næste afsnit om antallet af sociale arrangementer og medlemmernes deltagelse). Næsten lige så mange (74 pct.) har fokus på, at nye medlemmer får en god modtagelse i foreningen.

Ligeledes har lidt over halvdelen (56 pct.) af foreningerne svaret, at de opfordrer til, at medlemmer af foreningen tilslutter sig det sociale samvær efter foreningsaktiviteterne. Derudover har fire ud af ti (41 pct.) sagt, at de sørger for, at deres trænere og/eller ledere har fokus på de sociale relationer mellem medlemmerne.

Figur 6.4: Flest foreninger benytter arrangementer til at understøtte det sociale miljø (pct.)

Svarfordeling blandt foreninger til spørgsmålet: "Gør I noget særligt for at understøtte det sociale miljø?" (n=291).

Det er interessant at se på foreningernes indsats for det sociale miljø i forhold til de fysiske rammer de har til rådighed, når de skal mødes. I kapitel 4 behandles foreningernes adgang til klubhuse/lokaler og resultaterne viser, at 41 pct. af foreningerne ikke har et fast mødested. Resultaterne viser også, at de foreninger, der ikke har et fast mødested i mindre grad end de andre foreninger, gør noget særligt for at understøtte det sociale miljø. Forskellen er især markant i forhold til, om de har fokus på, at nye medlemmer får en god velkomst, og om de opfordrer til socialt samvær efter aktiviteterne. Her er det kun henholdsvis 38 og 33 pct. af foreningerne uden fast mødested, der svarer, at det er en måde, hvorpå de støtter det sociale miljø.

Medlemmerne oplever, at der bliver gjort noget for at skabe et godt socialt miljø

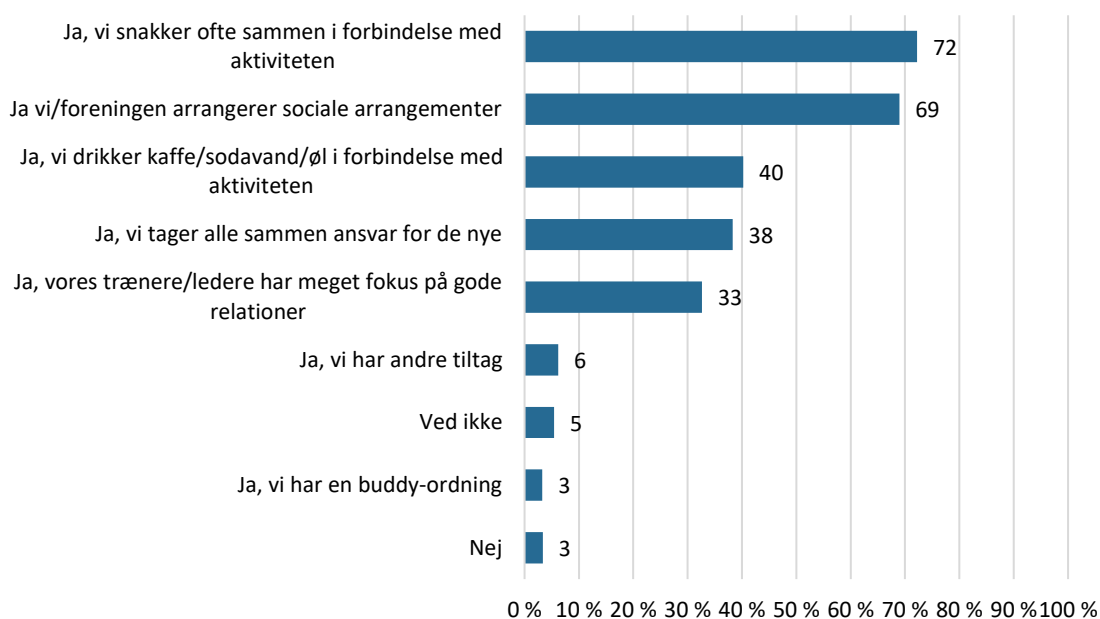
I en forening er der ofte flere forskellige niveauer, hvor man arbejder med fællesskabet. I mange sammenhænge spiller det enkelte medlem selv en stor rolle i at skabe et godt socialt miljø. Medlemmerne over 16 år blev derfor spurgt til, om de gør noget for det mere praksisnære fællesskab, som kan være en del af et hold eller gruppe i en forening.

Figur 6.5 viser, at kun 3 pct. af alle respondenterne oplever, at hverken de eller foreningen gør noget for at skabe eller vedligeholde et godt socialt miljø. 5 pct. ved det ikke, men resten af de voksne medlemmer vurderer, at de/foreningen gør en indsats. Næsten tre ud af fire fremhæver, at de lægger vægt på at få snakket sammen i forbindelse med aktiviteterne. Dernæst er der mange (69 pct.), der svarer, at de eller foreningen står for sociale arrangementer.

I forhold til formændene oplever de voksne medlemmer i lidt mindre grad, at der er fokus på at tage godt imod nye medlemmer. 38 pct. svarer, at de alle sammen tager ansvar for at tage imod nye. Dernæst svarer 3 pct., at der er en 'buddy-ordning' i foreningen.

Hvert tredje medlem vurderer, at deres trænere/ledere er med til at skabe et godt socialt miljø ved, at de har meget fokus på relationer. Det er igen lavere end hos formændene, hvor 41 pct. svarer, at det for dem er et indsatsområde. Diskrepansen mellem figurene er et resultat af, at flere af de foreninger, som henvender sig til børn, svarer, at de har fokus på relationer - sammenlignet med foreningerne, der henvender sig til voksne.

Figur 6.5: Socialt samvær i forlængelse af aktiviteterne er vigtige i foreningernes praksis (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet "Gør I/foreningen noget særligt for at skabe/vedligeholde et socialt miljø?" blandt voksne medlemmer (n=1.198)

Set på tværs af de geografiske områder i kommunen, er det værd at bemærke, at der ser ud til at være et mønster, hvor medlemmerne i midtbyens foreninger har mest fokus på at styrke det sociale miljø. Det er således blandt medlemmerne i midtbyens foreninger, man finder den største andel, der svarer bekræftende på alle udsagnene. Kun i forhold til om de drikker kaffe, sodavand eller øl i forbindelse med aktiviteten, er det de andre områder, der er mest socialt aktive. Her er det medlemmerne i foreningerne i de bynære lokalområder, der oftest mødes (51 pct.) - så foreningerne i oplandsområderne (33 pct.) og sidst midtbyforeningernes medlemmer med kun 28 pct. På alle andre udsagn er de ellers de mest socialt aktive.

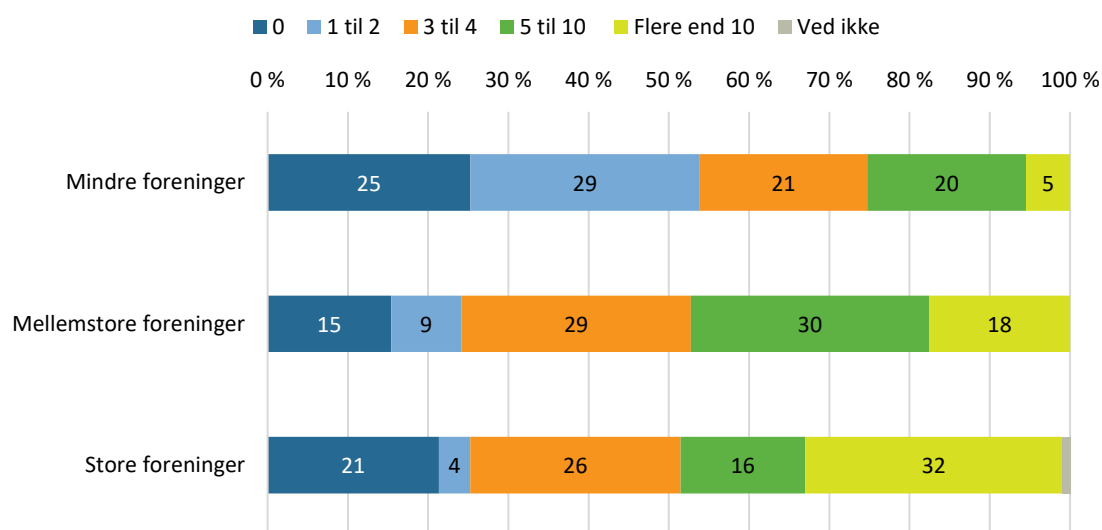
De fleste foreninger afholder tre til fire sociale arrangementer årligt

Blandt de tiltag som foreningerne arrangerer for at støtte det sociale miljø, blev både foreningerne og medlemmerne spurgt nærmere ind til antallet af sociale arrangementer i deres foreninger. Foreningerne blev spurgt om, hvor stor en andel af deres medlemmer der

deltager, og medlemmerne er blevet spurgt om, hvor ofte de selv er med til sociale aktiviteter.

Det mest almindelige blandt foreningerne er, at de afholder tre til fire sociale arrangementer om året. Resultaterne viser, at der ikke er særlige forskelle på tværs af foreningstyperne. Som figur 6.6 viser, er der dog forskel på tværs af foreningsstørrelser. Figuren viser en tendens til, at jo større en forening er, desto flere sociale arrangementer afholder de i løbet af et år.

Figur 6.6: Mindre foreninger arrangerer færrest sociale arrangementer (pct.)

Figuren viser foreningsformændenes svar på antallet af sociale arrangementer arrangeret af foreningerne i løbet af et år fordelt på foreningsstørrelse (n=285).

Blandt de mindre foreninger er der flest, der arrangerer en til to sociale aktiviteter om året. Det er også blandt de mindre foreninger, hvor der procentuelt er flest, som ikke arrangerer nogen sociale arrangementer. 25 pct. af de mindre foreninger svarer således, at de ikke afholder nogle sociale arrangementer, mens 15 og 21 pct. af henholdsvis de mellemstore og store foreninger ikke afholder nogle sociale arrangementer.

Blandt de mellemstore foreninger er der flest, som afholder mellem fem og ti sociale arrangementer. Her svarer 30 pct. af de mellemstore foreninger, at de afholder mellem fem og ti sociale arrangementer.

Til sammenligning er det mest almindeligt blandt de store foreninger at have over ti sociale arrangementer om året. Næsten hver tredje (32 pct.) af de store foreninger svarer, at de afholder over ti sociale arrangementer om året, mens henholdsvis 5 og 18 pct. af de mindre og mellemstore foreninger svarer det samme.

På tværs af foreningernes geografiske placering er den generelle tendens, at foreningerne i midtbyen arrangerer flest sociale arrangementer sammenlignet med foreningerne uden for

midtbyen. Eksempelvis arrangerer 23 pct. af foreningerne i midtbyen flere end ti sociale arrangementer om året sammenlignet med 17 og 13 pct. hos henholdsvis foreningerne i de bynære lokalområder og oplandsområderne. Derudover arrangerer omtrent hver fjerde af foreningerne i de bynære lokalområder (23 pct.) og foreningerne i oplandsområderne (25 pct.) nul sociale arrangementer om året sammenlignet med 14 pct. blandt foreningerne i midtbyen.

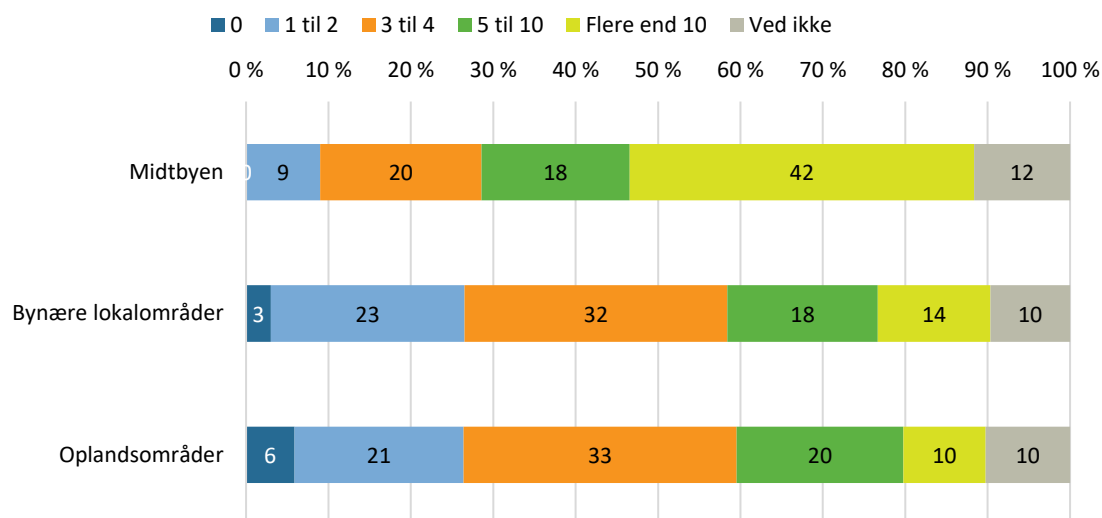
Medlemmerne er ligesom formændene blevet spurgt om, hvor mange sociale arrangementer deres forening arrangerer. Sammenlignet med foreningsformændene er der langt færre medlemmer, der oplever, at der aldrig er sociale arrangementer. Kun 3 pct. af medlemmerne svarer, at der ikke er nogen sociale arrangementer i løbet af et år. Det er kun medlemmer under 16 år, der er aktive i en af de store foreninger, der oplever, at der ikke er sociale arrangementer i deres forening.

Forskellen mellem formændene og medlemmernes vurdering understreger de forskellige perspektiver, aktørerne har på foreningslivet. Her må det antages, at formændene i høj grad har svaret på større sociale arrangementer som bestyrelsen eller foreningen står for, mens medlemmerne er på et andet niveau i foreningen og medtager arrangementer på forskellige hold, afdelinger eller i grupper, som de også selv kan være med til at arrangere.

Figur 6.7 viser medlemmernes opfattelse af antallet af arrangementer på tværs af foreningsstørrelse. Det er interessant, at der er ret markante geografiske forskelle. Det er især medlemmerne i foreningerne i midtbyen, der oplever, at der er mange sociale tilbud. Her oplever 42 pct. af medlemmerne, at der er mere end ti sociale arrangementer om året. Det kan således tyde på, at der kan være et større uformelt socialt engagement i foreningerne i dette område. Det er der kun 14 pct. i foreningerne i de bynære lokalområder og 10 pct. i foreningerne i oplandsområderne, der svarer.

Det kan dog være udtryk for, at relativt få foreninger i midtbyen udbyder aktiviteter for børn, og at medlemmerne i foreningerne afspejler borgersammensætningen med mange unge voksne, som Karsten Østerlund beskriver som de mest socialt integrerede foreningsmedlemmer (Østerlund, 2013).

Figur 6.7: Især foreningerne i midtbyen har mange sociale arrangementer (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar blandt medlemmerne til spørgsmålet "Hvor mange sociale arrangementer er der ca. i din forening om året?" fordelt på geografi (n=1.353).

Især de voksne har socialt samvær i forlængelse af aktiviteterne

De foregående afsnit har beskrevet den generelle holdning til foreningernes sociale miljø og de større sociale arrangementer i foreningslivet. Dette afsnit ser nærmere på det, man kunne kalde for foreningernes hverdagspraksis, og hvordan det sociale miljø kommer til udtryk i forbindelse med medlemmernes deltagelse i aktiviteterne. Figur 6.4 tidligere i kapitlet viser, at 56 pct. af foreningerne ifølge formanden opfordrer deres medlemmer til socialt samvær i forlængelse af deres aktiviteter.

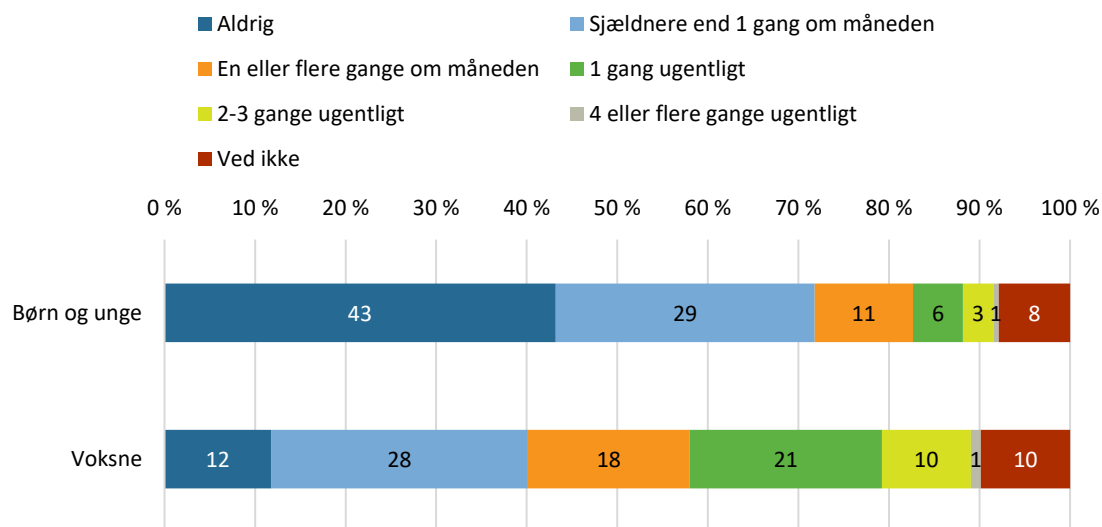
Både medlemmer over og under 16 år blev spurgt 'Hvor ofte mødes I efter aktiviteterne til hygge, snak og andet socialt samvær?'

Samlet set svarer lidt over hver femte, at de aldrig samles til socialt samvær og 28 pct. svarer, at de samles sjældnere end en gang om måneden. Ved dette svar er der dog stor forskel på medlemmer under og over 16 år.

Figur 6.8 viser, at det især er medlemmer under 16 år, der aldrig og sjældent mødes efter aktiviteterne til socialt samvær. Hele 43 pct. af de yngste svarer, at de aldrig slutter aktiviteterne af med fælles hygge, og 29 pct. svarer, at de gør det sjældnere end en gang om måneden.

Ved de voksne er billedet helt anderledes. Den mest markante forskel er, at kun 12 pct. af de voksne medlemmer svarer, at de i deres forening aldrig mødes til hygge og samvær.

Figur 6.8: Mange børne- og ungedømmedlemmer mødes aldrig efter foreningernes aktiviteter (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet "Hvor ofte mødes I efter aktiviteterne til hygge, snak og andet socialt samvær?" (n=1.676) fordelt på medlemmerne under 16 år (børn og unge) og 16 år + (voksne).

Ser man på tværs af de geografiske områder i kommunen, er det særligt interessant, at jo tættere på midtbyen medlemmerne er aktive, desto færre svarer, at de aldrig mødes til hygge og samvær. Det skyldes primært, at det som hovedregel er børn og unge, der ikke deltager i hygge og samvær, og de er i højere grad en del af foreningerne i oplandsområderne i kommunen.

Medlemmernes generelle foreningsengagement

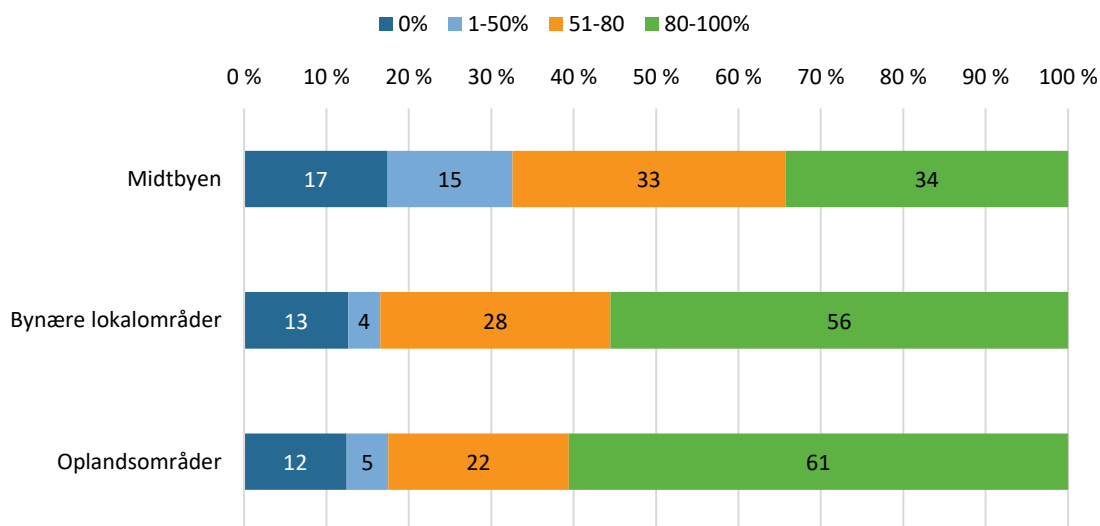
Medlemmer har også svaret på, hvor tit de deltager i foreningens sociale arrangementer. Overordnet set er det mest almindeligt at deltage i et til to sociale foreningsarrangementer om året. Hele 38 pct. af medlemmerne har svaret dette. 13 pct. af medlemmerne svarer, at de aldrig er med, og 9 pct. har svaret, at de deltager i mere end 10 sociale arrangementer om året.

Igen er der forskel på tværs af den geografiske placering. Den største forskel er i forhold til, hvor stor en andel af foreningernes medlemmer, der deltager i mere end ti sociale arrangementer. Med 15 pct. af medlemmerne i midtbyforeninger, er det over dobbelt så stor en andel som i de andre foreningsstørrelser.

Det er dog interessant at se på, hvor stor en del af de afholdte arrangementer, som medlemmerne deltager i. På grund af måden, der er spurgt ind til arrangementerne på, er det ikke muligt at udregne den præcise deltagelsesprocent, men på baggrund af svarkategorierne udregnes en tilnærmet deltagelsesprocent. Hvis en forening for eksempel afholder tre til fire arrangementer, og medlemmerne i gennemsnit deltager i tre til fire arrangementer, så vil deltagelsesprocenten være 100 på trods af, at medlemmerne måske kun har deltaget i tre ud af fire arrangementer.

Her viser figur 6.9, at selvom der afholdes flest sociale arrangementer i midtbyen, så er der generelt større opbakning til de færre arrangementer, der afholdes i de andre lokalområder. Generelt viser resultaterne, at der er stor opbakning til de sociale arrangementer, og størstedelen af medlemmerne deltager i mere end halvdelen af de afholdte sociale arrangementer.

Figur 6.9: Der er større andel, der deltager i alle foreningens sociale arrangementer uden for midtbyen

Figuren viser fordelingen af svar blandt medlemmerne til spørgsmålet "Hvor mange af disse har du deltaget i?" i forhold til antallet af arrangementer fordelt på geografi (n=1.223).

Opbakning til generalforsamling og andre møder

Udover fremmødet til de sociale arrangementer er der flere mødetyper, hvor det er vigtigt for foreningerne, at der er tilslutning. Formændene blev derfor også bedt om at vurdere, hvor stor en andel af medlemmerne, der bakker op til generalforsamlingen og andre medlemsmøder udover de sociale arrangementer.

Det er tydeligt, at de sociale arrangementer er de klart mest populære og næsten hver tredje (32 pct.) forening svarer, at over halvdelen deltager, mens hver fjerde (24 pct.) svarer, at mellem en tredjedel og halvdelen af medlemmer deltager.

Når det gælder generalforsamlinger/ årsmøde, er der efter formændenes vurdering ikke helt så mange, der møder op. Men generelt ser der ud til at være god opbakning til foreningsdemokratiet og den mere forpligtende del af fællesskaberne i foreningerne i Aarhus Kommune. Hver fjerde forening vurderer, at over halvdelen af deres medlemmer deltager i generalforsamlinger. Hver femte vurderer, at det er mellem en tredjedel og halvdelen, der deltager. Det er især de mindre foreninger, der har god tilslutning til generalforsamlinger. Blandt de mindre foreninger vurderer 56 pct., at det var over halvdelen af deres medlemmer, der deltog på sidste generalforsamling. Typen af forening ser også ud til at være vigtig for, hvor mange der møder frem til generalforsamling. Blandt

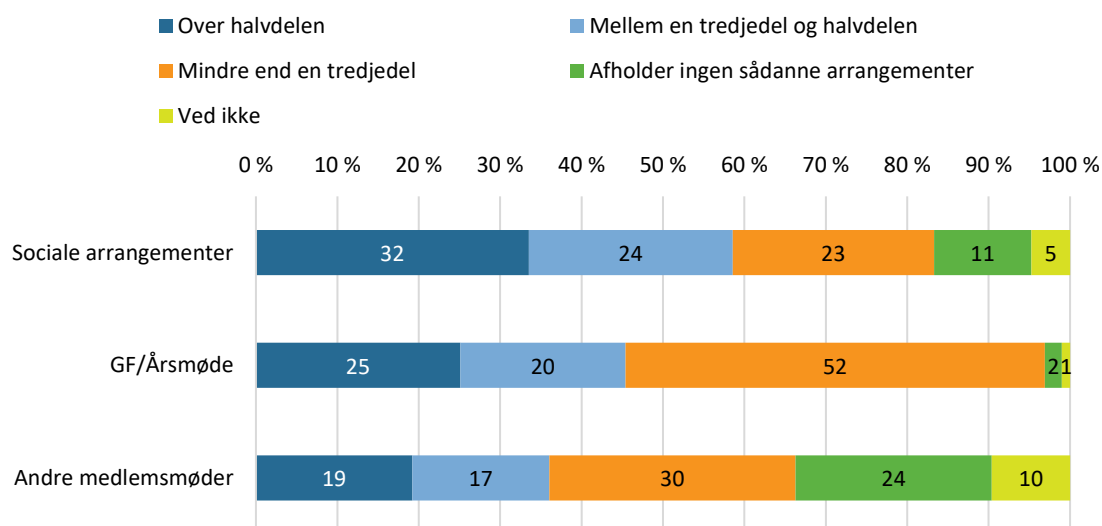
idrætsforeninger, er det kun 19 pct., hvor over halvdelen af medlemmerne deltog sidste gang, mens det er 40 pct. af de øvrige foreningstyper, der vurderer, at de var mere end halvdelen samlet.

Andelen af idrætsforeninger, hvor mere end halvdelen af medlemmerne deltager, stemmer godt overens med andre undersøgelser. I en landsdækkende undersøgelse af frivillighed og foreningsliv i idrætsforeninger fra 2012 er den tilsvarende andel således 18 pct. (Laub 2012, s. 86). At der er større deltagelse i de 'Øvrige foreninger' flugter også fint med tidligere studier. Ibsen, Thøgersen og Levisen (2013) skriver:

”Størst deltagelse finder vi i fritids- og kulturforeningerne, hvor mere end hver tredje forening svarer, at mere end halvdelen af medlemmerne deltager i generalforsamlingen.”

Ibsen, Thøgersen og Levisen 2013, s.46

Figur 6.10: Størst tilslutning ved de sociale arrangementer ifølge formændene (pct.)

Figuren viser svarfordelingen blandt foreninger til spørgsmålet "Hvor stort har fremmødet været til de følgende møder og arrangementer inden for de seneste 12 måneder?" (n=291).

Det er kun tre fjerdedele af foreningerne, der afholder andre typer af medlemsmøder. Men når de arrangeres, ser der også ud til at være opbakning fra medlemmerne til det. Er der yderligere tilbud om medlemsmøder, viser svarfordelingen, at omkring en femtedel (19 pct.) svarer, at over halvdelen deltager, mens 17 pct. oplever, at mellem en tredjedel og halvdelen deltager. Det er samme tendens som til generalforsamlingerne, at det især er de mindre foreninger, hvor medlemmerne møder op til disse møder og særligt i de øvrige foreningstyper.

Hvad er vigtigt for, at fællesskabet trives i foreningerne?

Alle respondenterne i undersøgelsen er blevet bedt om at vurdere otte faktoreres betydning for fællesskabet i deres foreninger. Udsagnene kan deles i fire temaer: Rummelighed, fælles

interesse og ansvar, præstationsmomentet i foreningen, og om faciliteterne har en vigtig rolle for fællesskabet.

Tabel 6.1: Faktorerens betydning for fællesskabet i foreningen

Rummelighed	At der er et trygt miljø for alle At der er plads til forskellighed
Fælles interesse og ansvar	At medlemmerne er fælles om den samme interesse At alle tager ansvar for, at vi har et godt miljø
Præstation	At medlemmerne konkurrerer At medlemmerne dygtiggør sig inden for aktiviteten
Faciliteterne	At vi har gode faciliteter til aktiviteterne At vi har vores eget klublokale, som medlemmerne kan mødes i

Formændene og de voksne medlemmer blev desuden bedt om at forholde sig til udsagnet 'At medlemmerne har de samme værdier'. De voksne medlemmer havde også mulighed for at svare, at det, at medlemmerne mødes uden for foreningens aktiviteter, er vigtigt.

Formændene blev bedt om at forholde sig til, i hvor høj grad de var enige i hvert enkelt udsagn, mens medlemmerne blev bedt om at vælge de tre faktorer, de syntes, er vigtigst for det sociale miljø i deres forening.

Figur 6.11 viser formændenes vurdering af udsagnene. Det er tydeligt, at formændene i høj grad lægger vægt på de faktorer, der har fokus på rummelighed samt det at være fælles om den samme interesse. Det er således udsagnene om et trygt miljø, plads til forskellighed, og at medlemmerne er fælles om samme interesse, flest formænd fremhæver. Her har henholdsvis 88, 78 og 75 pct. svaret, at disse tre punkter i høj grad er vigtige, mens ingen af de adspurgte har svaret, at det slet ikke er vigtigt. Formanden fra en idrætsforening fortæller, at de lægger vægt på, at der skal være plads til alle:

"Vi er en bred forening, hvilket gør, at vi har en stor variation af mennesker, men også at der er en stor opgave for bestyrelsen for at få alt til at gå op. Alle må være her. Vi har et par stykker, der er hjerneskadet, men de [dyrker aktiviteten] med de andre. Vi gør en dyd ud af, at man ikke bliver skilt ud, når man træner her."

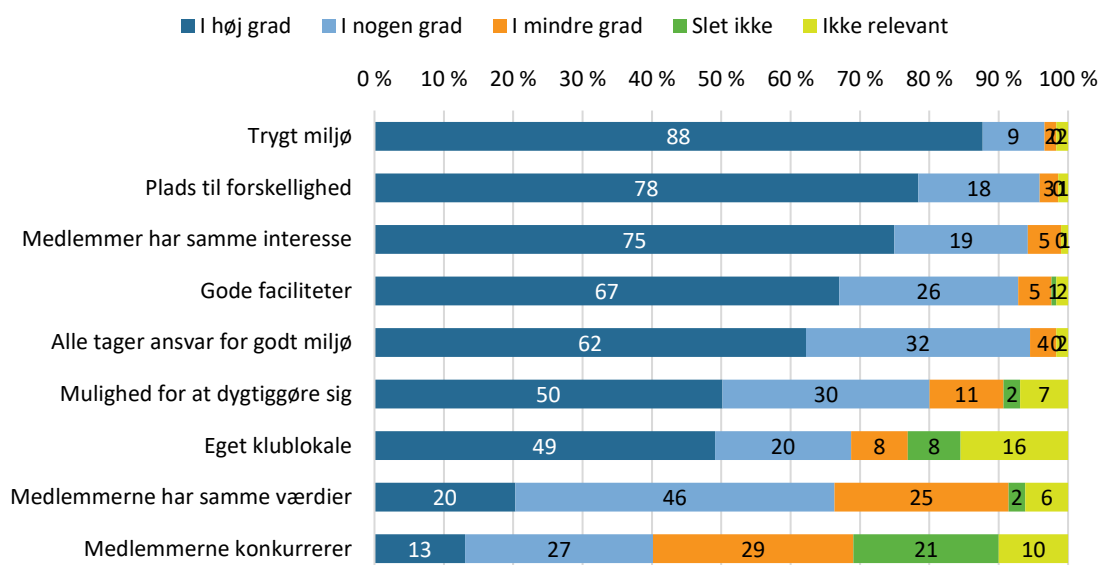
Formand for idrætsforening

Lederen fra en spejdergruppe fortæller uddybende, at forskellighed på tværs af aldersgrupper kan være med til at udvikle medlemmerne:

"Som spejder arbejder vi med 'børn leder børn' og 'unge leder unge'. Det er vigtigt at blande dem på tværs, blandt andet så de store får lidt mere ansvar og ledererfaring. Det er vigtigt med rollemodeller – de små synes de store er seje og ser op til dem, og de store vokser bare, når de skal have ansvar."

Leder i spejdergruppe

Figur 6.11: Formændene vurderer, at rummelighed er vigtigst for at fællesskabet trives (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar vedrørende vigtigheden af diverse aspekter for fællesskabet i foreningerne (n=291).

67 pct. af formændene vurderer, at det også i høj grad er vigtigt, at de har gode faciliteter. Det ser dog ikke ud til at være helt så vigtigt for dem, at foreningen har deres eget klublokale. Det er dog stadig næsten halvdelen, der synes, at det er en vigtig faktor for fællesskabet. Formanden fra en religiøs forening uddyber:

”Det er tryggere for medlemmerne at kunne møde op i klublokalet i stedet for at skulle have mødelokale på en skole for eksempel - det sætter folk pris på.”

Formand for religiøs forening

Det man kan kalde præstationsudsagnene vurderes samlet set som det aspekt, der er mindst vigtigt for fællesskabet. Det er kun idrætsforeninger, der har fremhævet det at konkurrere som en vigtig del af fællesskabet, og de svarer også i højere grad end de øvrige foreningstyper, at det er vigtigt at dygtiggøre sig sammen.

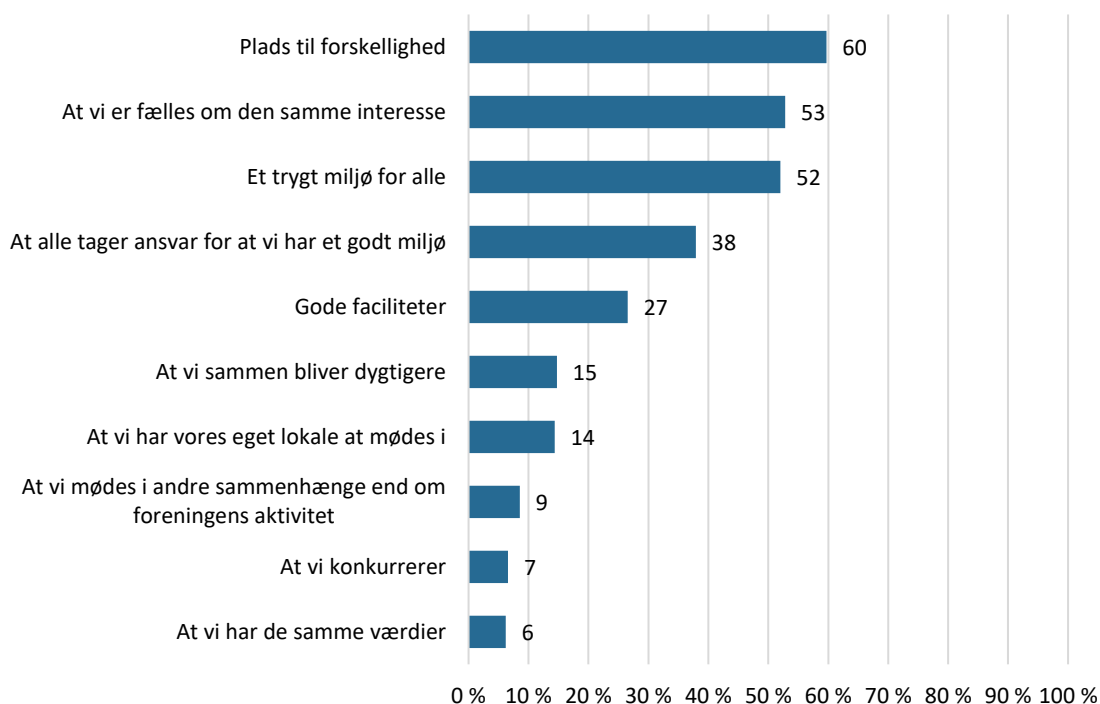
Det er interessant, at udsagnet om, at det er vigtigt, at medlemmerne har fælles værdier, ikke ser ud til at spille den store rolle for foreningerne. Kun hver femte af formændene har svaret, at det i høj grad er vigtigt. Her er der stor forskel på tværs af foreningstyper. Det er kun 3 pct. af formændene i idrætsforeningerne, der fremhæver fælles værdier som vigtigt for et godt socialt miljø, mens det er 14 pct. blandt de øvrige foreningstyper. Forskellen på tværs af foreningstyper var forventelig, da mange af de øvrige foreningstyper netop er såkaldte værdibaserede samfundsengagerende foreninger.

Som nævnt kunne de voksne medlemmer (herunder også forældrene til børnemedlemmer) også vælge dette udsagn som en af de tre vigtigste for fællesskabet i foreningen. Heller ikke her er der en stor vægtning af fælles værdier. Kun 6 pct. af medlemmerne har dette udsagn på deres top tre blandt vigtige parametre. Det er igen især i de 'Øvrige foreningstyper', det er en vigtig faktor, og 19 pct. af medlemmerne i disse foreninger har valgt udsagnet.

Det ligger godt i tråd med, at der blandt de øvrige foreningstyper er flere værdibaserede organisationer. En vigtig pointe i denne sammenhæng er, at det også særligt er i de 'Øvrige foreningstyper', at det er vigtigt, at der er plads til forskellighed. 77 pct. af medlemmerne har valgt dette udsagn, mens det kun er gældende for 55 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne. Det samme gør sig gældende for det andet udsagn om rummelighed, hvor 69 pct. af medlemmerne i de øvrige foreningstyper og 49 pct. i idrætsforeningerne synes, det er blandt de vigtigste faktorer, at der er et trygt miljø for alle.

Hvor formændene skulle svare på, i hvor høj grad faktorerne er vigtige, blev medlemmerne som nævnt bedt om at vælge de tre udsagn, de synes er vigtigst. Figur 6.12 viser, at medlemmerne samlet set også opfatter udsagnene om rummelighed og den fælles interesse som central for fællesskabet i foreningerne. De vægter dog de enkelte udsagn lidt anderledes end formændene. Der er således flest medlemmer (60 pct.), der har valgt udsagnet 'At der er plads til forskellighed'. 53 pct. fremhæver den fælles interesse om aktiviteten, mens 52 pct. understreger vigtigheden af et trygt miljø for alle.

Figur 6.12: Plads til forskellighed vægter højt for fællesskabet blandt medlemmerne (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Hvad er vigtigt for at skabe et godt fællesskab i jeres forening?" blandt voksne medlemmer (n=1.303)

I forhold til faciliteterne vurderer 27 pct. af medlemmerne, at gode faciliteter er en af de tre vigtigste faktorer for at skabe et godt fællesskab i foreningen, og 14 pct. vurderer, at det er vigtigt, at de har eget klublokale. Det er primært medlemmer, der har adgang til eget klublokale, der også mener, at det er vigtigt for fællesskabet.

Så selvom der er 67 pct. af formændene, der i høj grad anser det som vigtigt for et godt miljø, at de har gode lokaler, er det ikke blandt de vigtigste faktorer for medlemmerne. På tværs af foreningernes geografiske placering er det interessant, at det især er medlemmer i foreninger, der er aktive i midtbyen, der fremhæver vigtigheden af at have eget klublokale. Hele 20 pct. af medlemmerne her fremhæver det som en af de tre vigtigste faktorer, mens det kun er henholdsvis 12 og 10 pct. af medlemmerne i foreningerne i de bynære lokalområder og foreningerne i oplandsområderne. Dette ligger godt i tråd med, at foreningerne i midtbyen også er mest tilfredse med deres rammer for socialt samvær.

Ser man på de to 'præstationsudsagn', er det samlet set under hver fjerde af medlemmerne, der har dem som en af de tre vigtigste faktorer for fællesskabet. 15 pct. har svaret, at det er vigtigt, at de bliver dygtige sammen og 7 pct. at det at konkurrere er vigtigt for fællesskabet. Blandt idrætsforeningerne er der ligesom blandt formændene mere fokus på præstationsaspektet set i forhold til de øvrige foreningstyper. Især når det gælder udsagnet om, at man konkurrerer. For 8 pct. af idrætsforeningernes medlemmer er det en vigtig faktor for fællesskabet mod 1 pct. af medlemmerne i de øvrige foreningstyper. At man bliver dygtigere sammen, er vigtigt for 16 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne og for 7 pct. i de øvrige foreningstyper.

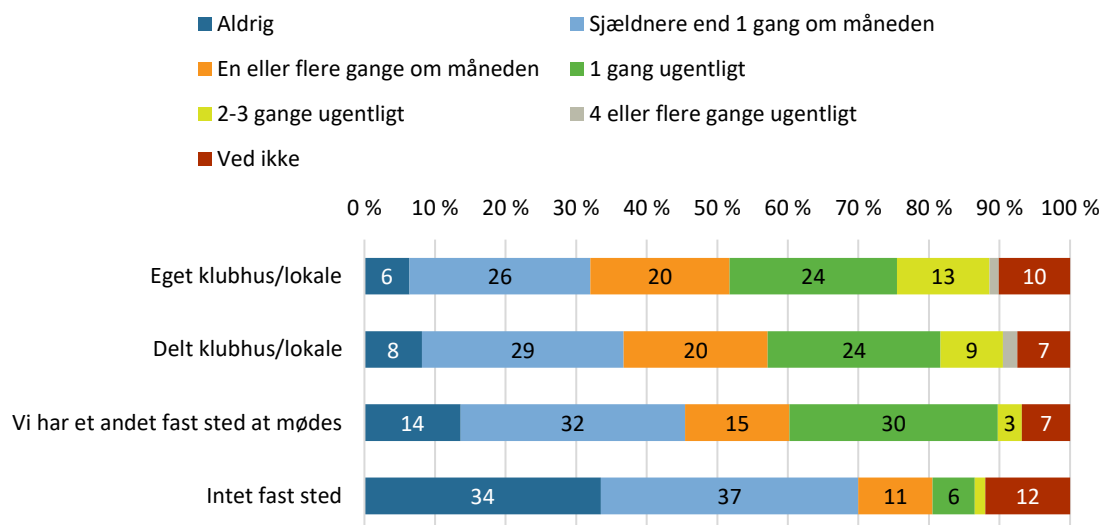
I disse besvarelser er der imidlertid interessante forskelle på børne- og ungemedlemmerne på den ene side og de voksne på den anden. Da det kun er de børn og unge, der har valgt at svare selv, der har fået dette spørgsmål, er tallene i høj grad et udtryk for voksenmedlemmernes besvarelse. De yngste medlemmer har de samme udsagn som de voksne i deres top tre, men for næsten halvdelen er det, at de bliver dygtigere sammen en vigtig faktor for deres fællesskab. 11 pct. af dem synes også det er vigtigt, at de konkurrerer.

De fysiske rammer har også betydning

Kigger vi på andre karakteristika af fællesskaberne i foreningslivet på baggrund af, hvilke fysiske rammer foreningen har for det sociale samvær, er der også et par interessante tendenser. De foreninger, hvor medlemmerne har mulighed for at mødes i deres egne lokaler, afholder oftere sociale arrangementer for medlemmerne.

Adgangen til faciliteter for socialt samvær ser også ud til at have betydning for det, man kan kalde hverdagssocialiteten i foreningerne. Figur 6.13 viser, at der er en langt større andel af medlemmerne uden fast mødested, der mødes under en gang om måneden, end i de foreninger, hvor de har et fast mødested.

Figur 6.13: Mange som ikke har et fast samlingssted mødes aldrig (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Hvor ofte mødes I efter aktiviteterne til hygge, snak og andet socialt samvær?" fordelt på hvor medlemmerne kan mødes efter aktiviteterne. (n=1.169)

Kapitlet viser, at et foreningsliv, hvor både formænd og medlemmer oplever, at der er gode sociale miljøer. Mere end tre ud af fire af respondenterne svarer, at det gode sociale miljø er vigtigt. Særligt for medlemmerne under 16 betyder det meget. Her svarer hele 95 pct. at det gode sociale miljø er vigtigt.

Kapitlet viser også, at både foreninger og medlemmer bidrager aktivt til at skabe gode sociale miljøer og fællesskaber. Foreninger har fokus på sociale arrangementer, at tage godt imod nye medlemmer og de opfordrer til social aktivitet i forbindelse med aktiviteten. Medlemmerne bidrager med at få snakket sammen i forlængelse af aktiviteten og mere end hver tredje af de voksne medlemmer drikker en kop kaffe eller en øl sammen efter aktiviteten.

Medlemmerne bakker godt op om foreningernes sociale arrangementer. Det er især de voksne, der gør det, mens mange medlemmer under 16 år primært har det sociale fællesskab under aktiviteten. Kapitlet viser også, at opbakningen også strækker sig til den mere formelle del af foreningslivet. I hver fjerde forening er det over halvdelen af medlemmerne, der deltager i foreningens generalforsamling. I de små foreninger er det tilfældet i mere end halvdelen af foreningerne, vurderer formændene.

Kapitlet peger på, at de vigtigste faktorer for foreningsfællesskaberne er, at foreningerne er rummelige, har et trygt miljø og samler medlemmerne om den fælles interesse. For formændene er det desuden vigtigt, at der er gode faciliteter mens medlemmerne særligt lægger vægt på, at alle tager et ansvar. Resultaterne tyder dog på, at faciliteterne spiller en rolle for, hvor sociale medlemmerne er i foreningerne. Når medlemmerne ikke har et fast mødested, er der mange flere, der svarer, at de aldrig mødes til hygge og samvær i forlængelse af aktiviteterne.

Kapitel 7: Frivillighed og motivation

Et stort frivilligt engagement er vigtigt for Aarhus Kommune i forhold til at sikre et aktivt medborgerskab. Gennem Frivillighovedstad 2018 satte kommunen fokus på frivillige og i kommunens 'Sports- og fritidspolitik 2018-2021' fremhæves frivilligheden som helt central for sports- og fritidsområdet.

I Danmark er der stor tradition for frivilligt arbejde, og 39 pct. af danskere over 16 år er frivillige (Hjære et al., 2018). I Aarhus er andelen lidt højere. Her er 41 pct. af borgerne frivillige (Aarhus Kommune, 2018b). Dette kapitel ser på frivillighedens betydning i det århusianske foreningsliv. Hvordan ser foreningerne på de frivillige? Hvor mange frivillige har foreningerne? Hvor mange af foreningsmedlemmerne er frivillige, og hvordan forholder medlemmerne sig til frivillighed i deres forening?

Et blik på de frivillige

Indledende vil vi tegne et billede af de frivillige for at give et indblik i, hvem de frivillige i foreningerne er som gruppe⁹. Ser man på aldersfordelingen af de frivillige i foreningerne, er det tydeligt, at størstedelen af de frivillige kræfter findes i de høje alderskategorier. Fire ud af ti (41 pct.) af de frivillige befinder sig i aldersgruppen 40-59 år, mens hver fjerde (26 pct.) er mellem 60 og 99 år¹⁰.

Tabel 7.1: Fordelingen af frivillige (pct.)

	Foreningstype		Geografi		
	Idrætsforeninger	Øvrige foreningstyper	Midtby	Bynære lokalområder	Oplandsområder
Andel af medlemmerne, der er frivillige	23 %	47 %	41 %	21 %	27 %

Tabellen viser andelen af frivillige baseret på medlemsbesvarelserne fordelt på geografi og foreningstype (n=2.083)

I forhold til anciennitet ligger de frivillige i den høje ende. Hver fjerde (26 pct.) af de frivillige har været i deres forening i mere end 15 år - sammenlignet med den gruppe, som ikke har angivet, at de arbejder frivilligt, hvor 13 pct. har været i deres forening i mere end 15 år. Samtidig er der også en større andel af de frivillige, som har været i deres forening mellem 11 og 15 år sammenlignet med de ikke-frivillige medlemmer. Sammenlignet med almindelige foreningsmedlemmer er det oftest medlemmerne, der har været længst tid i foreningen, der også er frivillige. Dette er gældende på tværs af alle aldersgrupper med undtagelse af medlemmerne under 16 år.

⁹ Frivillige er de medlemmer, som har svaret, at de bruger over 0 timer på frivilligt arbejde om måneden.

¹⁰ Medlemmer under 16 år er ikke blevet spurgt til om de arbejder frivilligt i deres forening, men er i stedet blevet spurgt, hvorvidt de udfører nogen opgaver i foreningen. Børn- og ungedlemmernes engagement behandles derfor for sig. I de tilfælde, hvor barnet har besvaret skemaet sammen med en forælder, har forældrene besvaret spørgsmål om deres frivillige engagement i barnets forening.

Foruden ancienniteten er det også interessant at undersøge, hvordan de frivillige i øvrigt engagerer sig i foreningerne, herunder hvordan de involverer sig i det sociale fællesskab. Og her tegner der sig et billede af, at de frivillige også i højere grad engagerer sig i foreningens sociale fællesskab og liv sammenlignet med foreningernes øvrige medlemmer. Ser man på de frivilliges deltagelse i sociale arrangementer, svarer 15 pct. af de frivillige, at de deltager i flere end ti sociale arrangementer om året, hvilket ligger 10 procentpoint højere end for de foreningsmedlemmer, der ikke er frivillige i foreningerne. Samtidig er det dobbelt så mange blandt de frivillige (18 pct.), der svarer, at de deltager i fem til ti sociale arrangementer om året i forhold til de ikke-frivillige medlemmer.

I forlængelse heraf svarer kun hver tiende af de frivillige medlemmer, at de aldrig mødes efter aktiviteterne til hygge, snak og andet socialt samvær, sammenlignet med hver fjerde (27 pct.) blandt de resterende medlemmer. Dertil kommer, at 36 pct. af de frivillige mødes en gang om ugen eller oftere til hygge, snak og andet socialt samvær, mens kun 19 pct. blandt de resterende medlemmer svarer det samme.

Yderligere kan det nævnes, at køn, transporttid til foreningen, uddannelsesniveau og beskæftigelse ikke ser ud til at have en sammenhæng med medlemmernes frivillighed.

Det er også interessant at se, at de medlemmer, der arbejder frivilligt i deres forening, særligt er mere tilbøjelige til at vælge 'voice-adfærden', hvor man som medlem forsøger at få indflydelse i foreningen, hvis man er utilfreds, eller forsøger at ændre på de ting, der ikke lever op til forventningerne. Samtidig er de mindre tilbøjelige til at vælge 'exit-adfærden', hvis de er utilfredse, end de medlemmer, der ikke arbejder frivilligt. På den måde er de frivillige medlemmer også blandt de mest engagerede medlemmer i foreningens generelle virke.

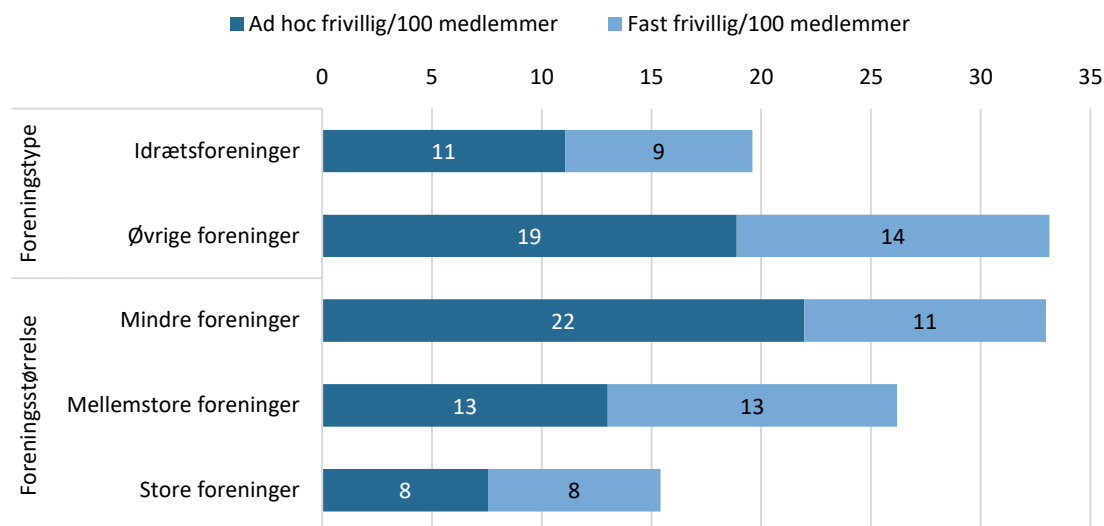
Flest frivillige pr. medlem i de mindre og øvrige foreningstyper

Foreningerne har i undersøgelsen sat tal på, hvor mange henholdsvis ad hoc-frivillige og faste frivillige, de har. Dette antal er herefter blevet sat op imod foreningens samlede antal kontingentbetalende medlemmer for at give et indtryk af, hvor mange frivillige hænder der er i forhold til det samlede medlemstal.

Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen viser, som det fremgår af figur 7.1, at der i gennemsnit er flest frivillige pr. medlem i de øvrige foreningstyper, mens det i forhold til foreningsstørrelse er de mindre foreninger, som har flest frivillige per medlem. Tager man højde for foreningsstørrelse, har de øvrige foreningstyper fortsat flere frivillige per medlem sammenlignet med idrætsforeningerne. Det kan derudover nævnes, at foreningerne i midtbyen har flest frivillige pr. medlem geografisk set. Den vigtigste faktor er dog foreningens (medlems)størrelse, hvor de mindste foreninger har de fleste frivillige i forhold til størrelsen. Det er dog spørgsmålet, om ikke de større foreninger oplever en række stordriftsfordele, hvor en række basisopgaver kan dækkes af et relativt mindre antal frivillige i forhold til de mindre foreninger. Derudover kan de tættere sociale relationer i en mindre forening

gøre, at flere engageres i foreningen, ligesom medlemmerne ikke på samme måde kan "gemme sig" sammenlignet med de større foreninger.¹¹

Figur 7.1: Flest frivillige per medlem i de øvrige foreningstyper

Figuren viser foreningsformændenes angivelse af foreningens antal frivillige (ad hoc og faste) i forhold til det antal kontingentbeta-lende medlemmer fordelt på foreningstyper og -størrelser. Fremgår som frivillige pr 100 medlemmer (n=287).

I forlængelse heraf er medlemmerne blevet spurgt om, hvorvidt de ser det at hjælpe med forskellige arbejdsopgaver som en naturlig del af at være medlem af en forening¹². Her svarer 80 pct. af medlemmer fra de øvrige foreningstyper, at de er helt eller delvist enige i, at det er en naturlig del, mens det tilsvarende er 63 pct. blandt medlemmerne i idrætsforeningerne. En lignende tendens ses på tværs af foreningsstørrelse, hvor især medlemmerne i de mindre og mellemstore foreninger ser det som en naturlig del. Her svarer henholdsvis 97 og 94 pct., at de er helt eller delvist enige i, at det at hjælpe med forskellige arbejdsopgaver er en naturlig del af at være medlem – sammenlignet med 65 pct. af medlemmerne fra de store foreninger. Tendenserne stemmer med andre ord godt overens med billedet fra figur 7.1

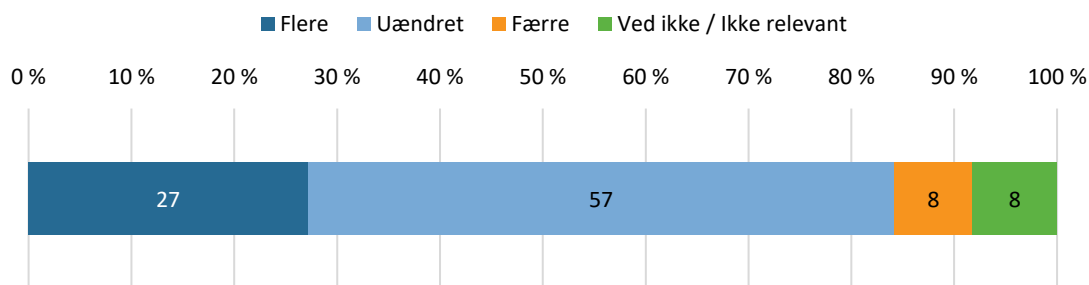
Positiv udvikling i antallet af frivillige i foreningerne

I forlængelse af det ovenstående har foreningerne svaret på, hvordan udviklingen i antallet af frivillige har været over de seneste fem år. Det ser ud til, at foreningerne generelt har kunnet fastholde antallet af frivillige, på trods af, at foreningsformændene angiver det som en af de primære udfordringer de kommende år. Her svarer over halvdelen (57 pct.), at antallet af frivillige har været konstant over de seneste fem år, men hver fjerde har oplevet en fremgang. Kun 8 pct. af alle foreninger har oplevet en tilbagegang i antallet af frivillige.

¹¹ Svendsen og Svendsen (2014) beskriver blandt andet, hvordan 'gratisme', forstået som at modtage fra fællesskabet uden at bidrage i forhold til frivilligt engagement er større i større grupper end i mindre grupper.

¹² Kun de voksne medlemmer og forældre er blevet stille dette spørgsmål

Figur 7.2: Udviklingen i antal af frivillige i foreningerne de seneste fem år (pct.)

Figuren viser fordelingen af foreningsformændenes svar til spørgsmål vedrørende ændringen i foreningens antal af frivillige inden for de seneste fem år. (n=291).

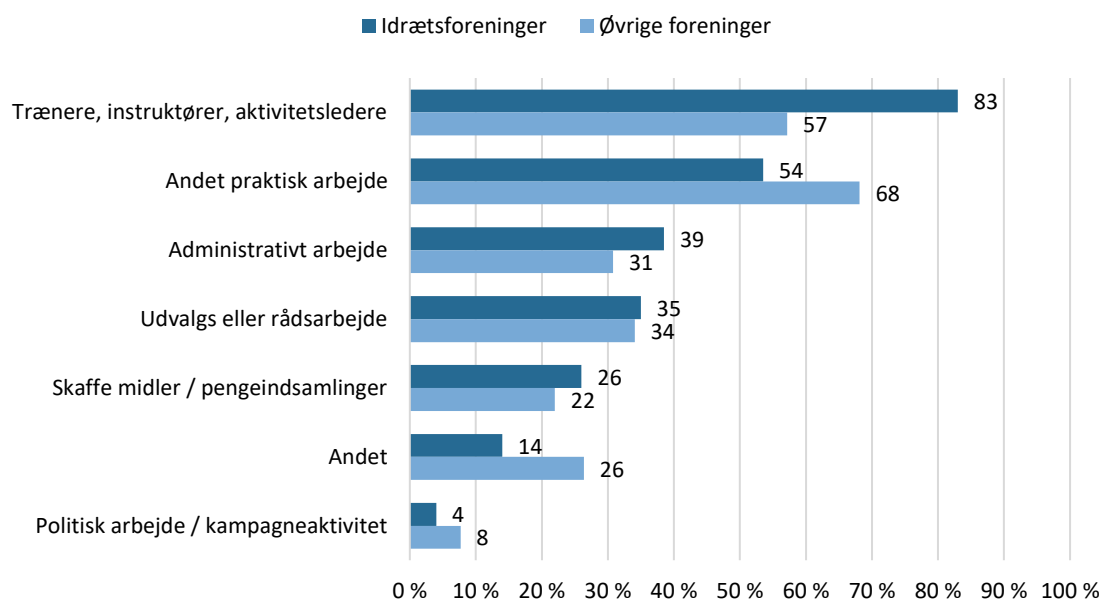
Undersøgelsen viser ligeledes, at en stor del af de store foreninger med mere end 150 medlemmer har oplevet fremgang i antallet af frivillige. Her svarer hver fjerde (39 pct.), at de har fået flere frivillige over en femårig periode, mens henholdsvis 13 pct. af de mindre foreninger og 27 pct. af de mellemstore foreninger har svaret det samme. På tværs af foreningernes geografiske placering er det interessant, at andelen af foreninger, som har oplevet fremgang, er nogenlunde ens. Til gengæld er der væsentligt færre foreninger i midtbyen, som har oplevet en tilbagegang sammenlignet med foreningerne i oplandsområderne.

De frivillige varetager oftest opgaven som træner, instruktør eller leder

Ifølge foreningsformændene er en stor del af de frivillige tilknyttet som enten træner, instruktør eller aktivitetsleder i både idrætsforeninger og andre foreninger. Over 80 pct. af de tilknyttede frivillige i de aarhusianske idrætsforeninger varetager opgaver som træner, instruktør eller aktivitetsleder. Over halvdelen varetager lignende opgaver i de øvrige foreningstyper.

Samtidig bidrager de frivillige i foreningerne også i mange tilfælde til praktiske ad hoc-opgaver, som hænger sammen med at drive en forening. Det kan for eksempel være rengøring, indkøb eller kørsel. Derudover bidrager en relativ stor procentdel også til administrative opgaver som for eksempel udvalgsarbejde eller pengeindsamlinger.

Figur 7.3: Hvilke opgaver varetager de frivillige? (pct.)

Figuren viser fordelingen af foreningsformændenes svar til spørgsmålet: 'Hvilke opgaver løser de frivillige?' fordelt på foreningstype (n=291).

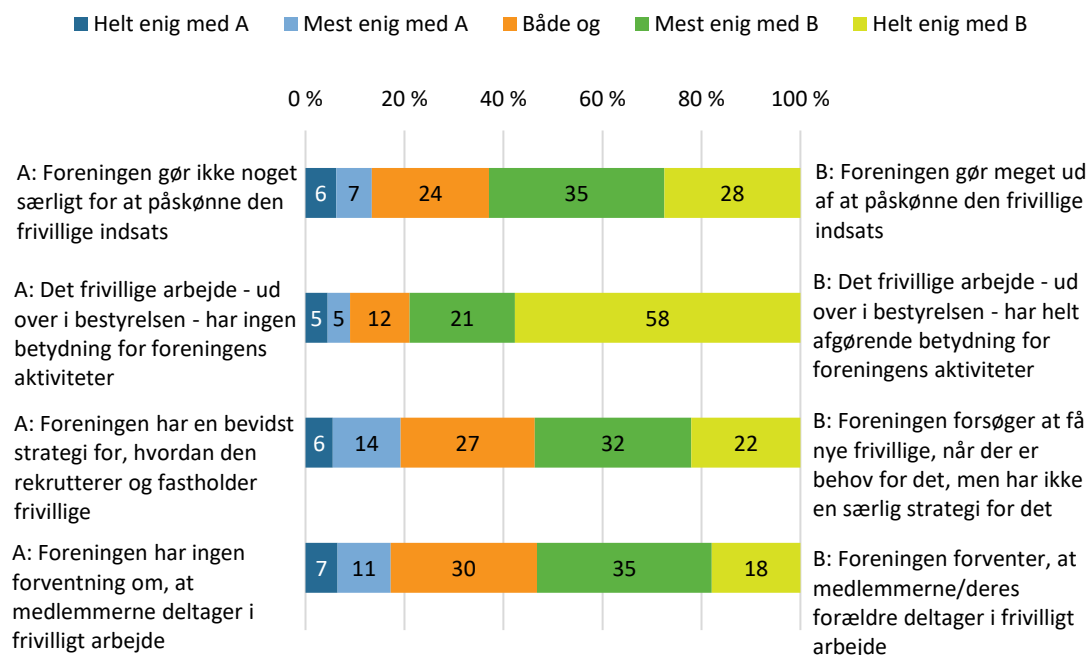
På tværs af foreningsstørrelser viser undersøgelsen, at frivillige i de mindre foreninger i mindre grad varetager udvalgs- og rådsarbejde end frivillige i mellemstore og store foreninger. 19 pct. blandt de mindre foreninger svarer, at de frivillige varetager disse typer af opgaver, mens den tilsvarende andel er på 30 og 53 pct. for henholdsvis de mellemstore og store foreninger. Dette hænger naturligt sammen med, at mange mindre foreninger ikke har angivet, at de har en anden organisering ud over foreningens bestyrelse (se kapitel 1).

Foreningernes tilgang til de frivillige

I det følgende er formændene i en række spørgsmål blevet stillet over for to modstridende udsagn, hvor de har skullet angive, hvilket udsagn de er mest enige i. Flertallet af foreningerne (63 pct.) er mere eller mindre enige i, at deres forening gør meget ud af at påskønne de frivilliges indsats, mens kun 13 pct. mener, at deres forening ikke gør noget særligt for at påskønne de frivilliges indsats.

I forhold til at vurdere det frivillige arbejdes betydning for foreningen er foreningerne overvejende enige i, at det frivillige arbejde har stor betydning for foreningen. Dog er ti pct. af foreningerne mere eller mindre enig i, at det frivillige arbejde ikke har nogen betydning for foreningen.

Figur 7.4: Den frivillige indsats har oftest afgørende betydning for foreningen (pct.)

Figuren viser foreningsformændenes vurdering af modstridende udsagn vedrørende de frivillige i deres foreninger (n=291).

Det tredje udsagnspar omhandler, hvorvidt foreningen har en bevidst strategi for at rekruttere og fastholde den frivillige arbejdskraft. Her er det interessant, at flertallet ikke har en strategi for fastholdelse og rekruttering af frivillige. Hver femte svarer, at de er helt eller mest enige i, at foreningen har en bevidst strategi, mens halvdelen (54 pct.) er helt eller mest enige i, at foreningen forsøger at øge antallet af frivillige efter behov og har altså en mere ad hoc-tilgang til rekrutteringen af frivillige.

Fjerde og sidste udsagnspar vedrører forventningen til, at foreningens medlemmer deltager i det frivillige arbejde. Her svarer halvdelen (53 pct.), at de er helt eller mest enige i, at foreningen har en forventning om, at medlemmerne eller medlemmernes forældre deltager i det frivillige arbejde, mens hver femte (18 pct.) svarer, at de er helt eller mest enige i, at foreningen ikke har en forventning om, at medlemmer deltager.

Der er altså overordnet en målrettet og positiv tilgang til den frivillige indsats i foreningerne.

Ser vi på udsagnene på tværs af foreningsstørrelse, er der tendens til, at de store foreninger i højere grad påskønner den frivillige indsats. Samtidig vurderer en større andel af de store foreninger også, at det frivillige arbejde har en afgørende betydning for foreningens aktiviteter sammenlignet med mindre og mellemstore foreninger. I forhold til forventningen om deltagelse i frivilligt arbejde har de store foreninger også i højere grad forventninger til deres medlemmer end de andre foreningsstørrelser. Det er på trods af, at de store foreninger har færrest frivillige pr. 100 medlemmer.

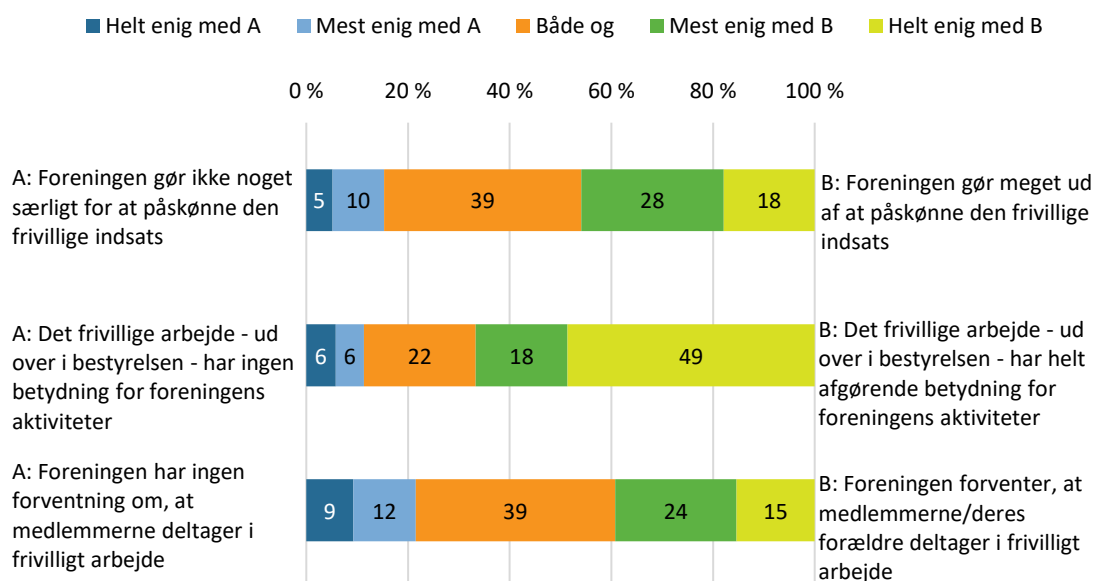
Derudover viser undersøgelsen også forskelle på tværs af geografi. Foreningerne i midtbyen påskønner i højere grad den frivillige indsats sammenlignet med foreningerne uden for midtbyen. Samtidig har foreningerne i midtbyen også i højere grad en strategi for, hvordan de rekrutterer og fastholder frivillige sammenlignet med foreningerne i de bynære lokalområder og oplandsområderne.

Medlemmerne er på linje med foreningerne

Foreningsmedlemmerne er blevet stillet overfor de samme udsagn om den frivillige indsats i foreninger, og overordnet set er medlemmernes vurderinger på linje med foreningernes opfattelse af det frivillige arbejde i foreningerne. Medlemmerne tillægger dog generelt det frivillige engagement lidt mindre betydning end foreningerne.

Det betyder også, at der er en mindre diskrepans mellem medlemmernes og foreningernes opfattelse af, om der er en forventning om, at man som foreningsmedlem deltager i det frivillige i foreningen. Samtidig er der en større andel af medlemmerne, som forholder sig neutralt til udsagnene sammenlignet med foreningerne.

Figur 7.5: Medlemmerne tillægger den frivillige indsats stor betydning for foreningen (pct.)

Figuren viser medlemmernes vurdering af modstridende udsagn vedrørende den frivillige indsats (n=1.381).

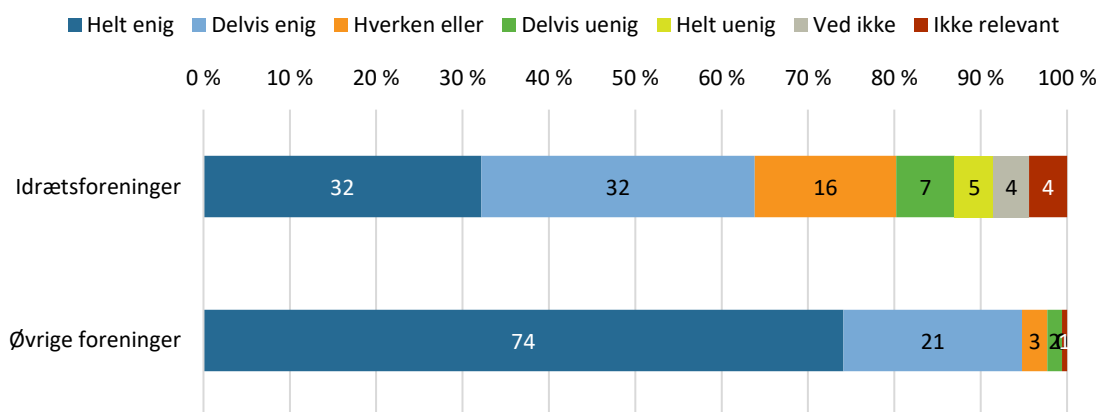
Derudover ser foreningstype også ud til at have en effekt på opfattelsen af det frivillige arbejde. Medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' ser generelt ud til at opleve en større påskønnelse af den frivillige indsats. 61 pct. blandt medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' er enige i, at foreningen gør meget ud af at påskønne den frivillige indsats sammenlignet med 42 pct. hos idrætsforeningerne.

Dette ligger godt i tråd med, at medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' også oplever den største betydning af det frivillige arbejde. 83 pct. af medlemmerne i de øvrige foreningstyper mener, at det frivillige arbejde har en afgørende betydning, mens 64 pct.

blandt idrætsforeningerne mener det samme. De 'Øvrige foreningstyper' oplever ligeledes en større forventning om deltagelse i frivilligt arbejde fra foreningens side. 53 pct. af medlemmerne fra de 'Øvrige foreningstyper' oplever en forventning fra deres forening – sammenlignet med 36 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne.

Men én ting er, om foreningen har en forventning om, at medlemmerne deltager i frivilligt arbejde, noget andet er, hvad medlemmerne selv opfatter som en naturlig del af det at være medlem af en forening. Her viser der sig stor forskel på, om medlemmerne er i en idrætsforening eller en af de 'Øvrige foreningstyper'. 64 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne ser det som en naturlig del af det at være medlem af en forening, at man hjælper med forskellige arbejdsopgaver, mens det er tilfældet for næsten alle medlemmer i de 'Øvrige foreningstyper' (95 pct.).

Figur 7.6: Medlemmer i 'Øvrige foreningstyper' ser i højere grad opgaver som en del af at være medlem (pct.)

Figuren viser svarfordelingen blandt voksne medlemmer til spørgsmålet "Jeg ser det som en naturlig del af det at være medlem af en forening, at jeg hjælper med forskellige arbejdsopgaver" fordelt på foreningstyper (n=1.297).

Medlemmernes frivillige engagement

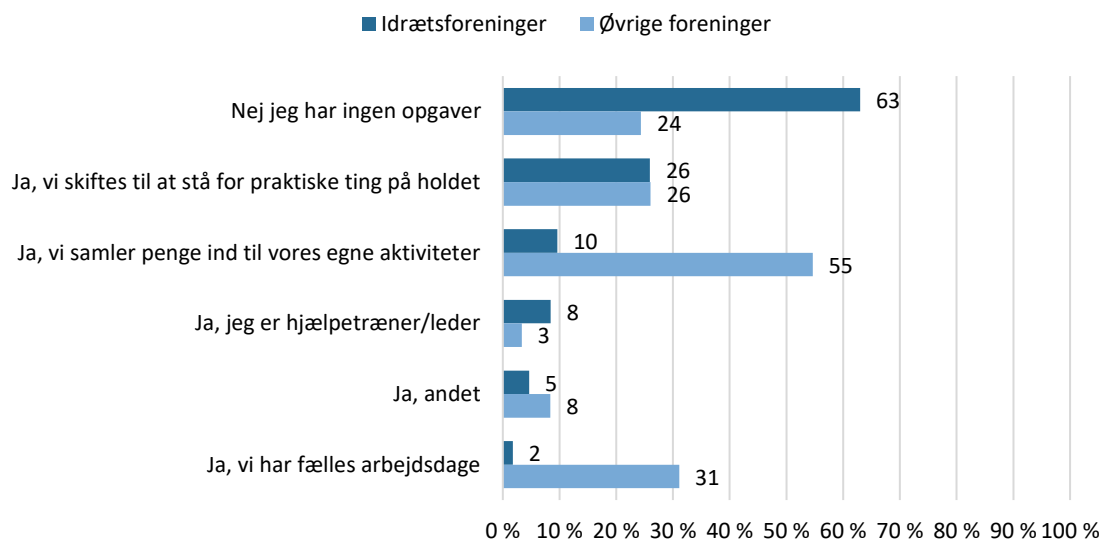
I dette afsnit undersøges medlemmernes frivillighed, herunder hvor meget de arbejder frivilligt, hvilke opgaver de varetager, og hvilke årsager der ligger til grund for at være frivillig. Det er vigtigt at pointere, at en stor del af de unge foreningsmedlemmer (76 pct.) har besvaret spørgeskemaet sammen med en forælder/værg eller et andet familiemedlem. De voksne er efterfølgende blevet spurgt til deres frivillige engagement i barnets forening, og deres svar indgår i svarfordelingerne blandt voksne foreningsmedlemmer.

Figur 7.7 viser andelen af medlemmer under 16 år, der varetager én eller flere opgaver i deres forening, hvor der er tydelige forskelle mellem medlemmerne i idrætsforeningerne og de øvrige typer af foreninger. 63 pct. af medlemmerne under 16 år i idrætsforeningerne varetager ingen opgaver i foreningen, mens andelen er 24 pct. i de øvrige typer af foreninger.

Godt en fjerdedel af medlemmerne på tværs af foreningstyper løser praktiske opgaver, som for eksempel at vaske trøjer eller rydde op, mens medlemmerne i de øvrige typer af

foreninger i højere grad deltager i pengeindsamlinger og fælles arbejdsdage sammenlignet med medlemmerne i idrætsforeningerne.

Figur 7.7: Opgaver varetaget af de unge medlemmer (pct.)

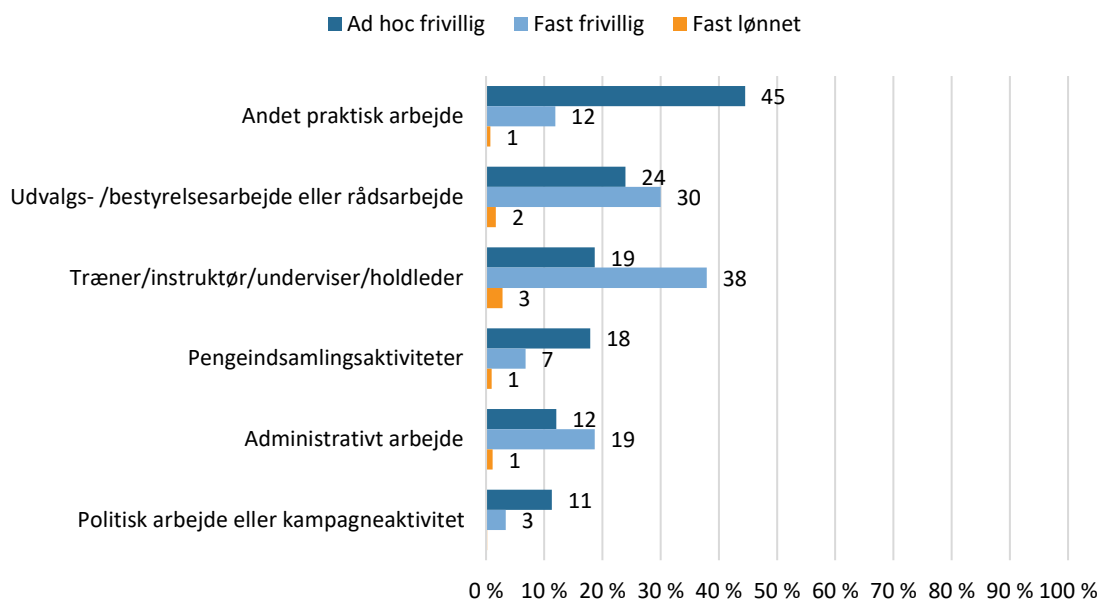
Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet 'Har du nogle opgaver, du hjælper med i foreningen?' blandt medlemmer under 16 år (n=462)

Af figur 7.8 fremgår de typer af opgaver, som bliver varetaget af de voksne medlemmer og forældre. Herunder også om opgaven er blevet udført som ad hoc-frivillig, fast frivillig eller som fast lønnet. 91 pct. af de frivillige har svaret, at de varetager definerede opgaver i deres forening. De 149 børn, som har besvaret spørgeskemaet uden en voksen, har også fået spørgsmålet. Dog har ingen af dem svaret ja til nogen af opgaverne.

Overordnet set arbejder meget få som fast lønnede i foreningerne. Størstedelen af opgaverne i foreningerne bliver derfor løst af frivillige medlemmer. I det følgende fokuseres på gruppen af medlemmer, der arbejder frivilligt i deres forening.

45 pct. af de frivillige svarer, at de bidrager med at løse praktiske ad hoc-opgaver, mens det tilsvarende er 12 pct. af de faste frivillige, som løser disse typer opgaver. Derudover bidrager en stor del af de frivillige - henholdsvis 24 og 30 pct. - med at sidde i udvalg, bestyrelser eller råd i foreningerne på både ad hoc og fast basis.

Figur 7.8: Opgaver i foreningerne fordelt på fast lønnet, fast frivillig og ad hoc-frivillig (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Udfører du nogen af nedenstående opgaver i foreningen?" blandt de frivillige voksne medlemmer og de frivillige forældre. (n=530)

Samtidig svarer 38 pct. af de frivillige, at de bidrager frivilligt som træner, instruktør, underviser eller holdleder som fast frivillig, mens hver femte (19 pct.) løser samme type opgaver som ad hoc-frivillig.

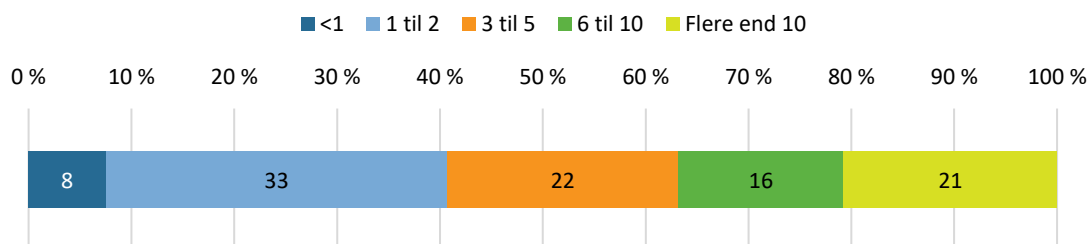
Kigger vi på forældrenes frivillighed i deres barns forening for sig, er tendensen generelt, at de i lidt lavere grad byder sig ind på de faste opgaver. Til gengæld bidrager forældrene oftere til ad hoc-opgaver.

Stor variation i tidsforbruget blandt de frivillige

Figur 7.9 kigger nærmere på, hvor meget tid de frivillige medlemmer bruger på at være frivillige i foreningerne. Figuren udgøres af de medlemmer, der har indtastet et specifikt antal timer, som de bruger om måneden. Der vil derfor formentlig være en tendens til, at de medlemmer, som ikke arbejder frivilligt et fast timeantal om måneden, ikke har svaret, hvilket resulterer i, at timeantallet kan være overestimeret. Som det fremgår af figuren, er der stor variation i, hvor meget tid det kræver at være frivillig.

Lidt færre end hver tiende bruger under en time om måneden i gennemsnit, hvilket kan være et udtryk for ad hoc-frivillige, som ikke har faste opgaver, men som byder ind til stævner, løb, årsmøder eller lignende. Over halvdelen af medlemmerne bruger mellem en og fem timer om måneden, mens 37 pct. af medlemmerne sætter mere end seks timer af om måneden til deres frivillige engagement. Gennemsnitligt bruger medlemmerne i underkanten af otte timer om måneden.

Figur 7.9: Timer brugt af medlemmerne på frivilligt arbejde om måneden (pct.)

Figuren viser andelen af timer som de frivillige bruger om måneden (n=584).

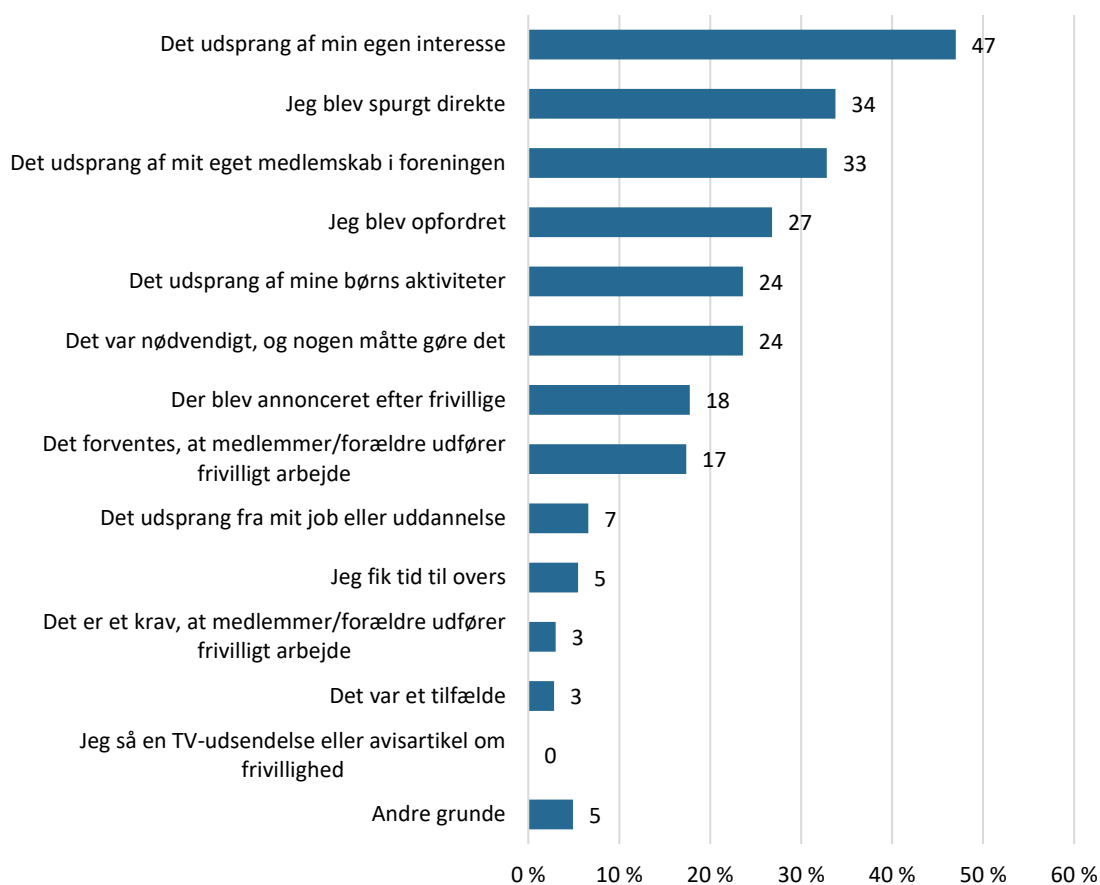
Blandt de foreningerne i oplandsområderne bruger tre ud af ti frivillige mere end ti timer om måneden på frivillighed i deres forening. Denne andel er væsentligt højere end den tilsvarende for foreningerne i midtbyen (17 pct.) og i de bynære lokalområder (18 pct.). I gennemsnit bruger en frivillig i en forening i et oplandsområde tæt på to timer mere om måneden sammenlignet med en frivillig i en forening i midtbyen. En forklaring hertil kan være, at der overordnet set er flere frivillige pr. medlem i midtbyen, hvorfor de frivillige i foreningerne i oplandsområderne skal lægge flere timer i det frivillige arbejde.

Hvad starter det frivillige engagement?

Figur 7.10 giver et indblik i, hvad bevæggrundene er for aktiveringen af de frivillige i foreningerne. Tæt på halvdelen (47 pct.) af de frivillige svarer, at deres frivillighed udsprang af deres egen interesse, hvilket i høj grad hænger sammen med, at hvert tredje medlem svarer, at deres frivillighed udsprang af deres eget medlemskab i foreningen. Ligeledes svarer en tredjedel (34 pct.), at deres frivillighed startede på baggrund af, at de blev spurgt direkte af foreningen. Dette må i høj grad hænge sammen med, at 27 pct. svarer, at de kom i gang som frivillig i foreningen, fordi de blev opfordret.

Resultaterne i figur 7.10 ligner derfor overordnet set de samme årsager, som de frivillige på landsplan angiver som anledning til, at de begyndte på deres frivillige arbejde (Fridberg & Henriksen, 2014), hvor de to mest valgte anledninger er 'Blev opfordret/valgt' og 'Udsprang af egen interesse'.

Figur 7.10: Frivilligheden udspringer oftest fra medlemmernes egen interesse (pct.)

Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet 'Hvad var den aktuelle anledning til, at du kom i gang med det frivillige arbejde i foreningen?' (n=503). De adspurgte havde her mulighed for at sætte flere kryds.

Forældrene til medlemmer under 16 år svarer dog en smule anderledes end de voksne foreningsmedlemmer. Hver fjerde (24 pct.) fortæller, at frivilligheden udsprang af deres børns aktiviteter, men hvis man udelukkende kigger på besvarelserne fra forældrene, ligger dette tal på 58 pct. Samtidig svarer over hver tredje (36 pct.) blandt forældrene, at deres frivillighed var et resultat af, at det var nødvendigt, og at nogen måtte gøre det. Til sammenligning svarer hver femte (21 pct.) det samme blandt de øvrige voksne medlemmer.

Bliver vi i sammenligningen af forældrene og de øvrige voksne medlemmer, svarer hver tredje (32 pct.) blandt forældrene, at de blev frivillige, fordi det var forventet, at medlemmer/forældre udfører frivilligt arbejde – sammenlignet med 14 pct. blandt de øvrige voksne medlemmer. Dette uddybes af det faktum, at kun 3 pct. af de frivillige blandt forældrene svarer, at frivilligheden kom som et resultat af deres eget medlemskab i foreningen sammenlignet med 40 pct. hos de voksne medlemmer.

Forskelle i opfattelsen af forventningen til frivillighed blandt medlemmerne/forældrene er ligeledes tydelige på tværs af foreningstype. Her svarer 24 pct. af de frivillige i de øvrige foreningstyper, at de er frivillige, fordi det er forventet fra foreningens side. Hos de frivillige medlemmer i idrætsforeningerne er denne andel 10 procentpoint lavere.

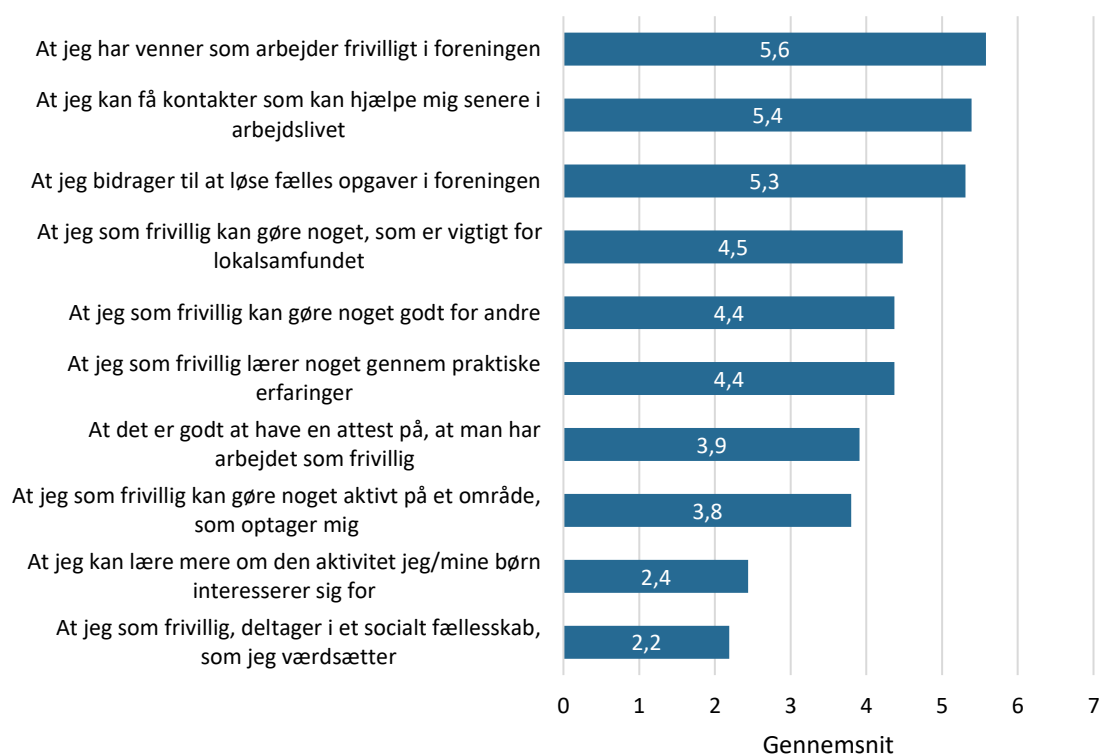
Hvad driver de frivillige?

Figur 7.11 sætter fokus på, hvilke aspekter af det frivillige arbejde, som driver de frivillige. Medlemmerne har kunnet angive et svar på en skala fra 1 til 7, hvor 1 betyder, at denne grund ingen betydning har for medlemmernes frivillige indsats, og 7 betyder, at den har stor betydning for den frivillige indsats. Figuren viser den gennemsnitlige vurdering af de enkelte grunde til at være frivillig.

Blandt alle besvarelserne fra de frivillige vægtes det at have venner, som også arbejder frivilligt i foreningen, højest. I samme boldgade vægtes de frivillige ligeledes det at få kontakter, som kan hjælpe én i arbejdslivet højt. Der er altså en tendens til, at det er vigtigt for de frivillige at have sociale relationer i foreningslivet. Derfor er det også ekstra bemærkelsesværdigt, at udsagnet 'at deltage i et socialt fællesskab, som jeg værdsætter' vægtes lavest af de frivillige. Især fordi frivillige på landsplan vægter dette som den begrundelse med næsthøjest betydning (Fridberg & Henriksen, 2014).

De frivillige vægter også de altruistiske værdier højt. Dette kommer til udtryk ved, at både det at bidrage til at løse fælles opgaver, gøre noget som er vigtigt for lokalsamfundet og gøre noget godt for andre vægtes højt.

Figur 7.11: Venner og kontakter i foreningslivet vægtes højt blandt frivillige

Figuren viser hvilken betydning de ovenstående udsagn har for medlemmernes frivillighed. Opgjort som gennemsnit af besvarelser på skalaen 1: Ingen betydning til 7: Stor betydning. (n=583).

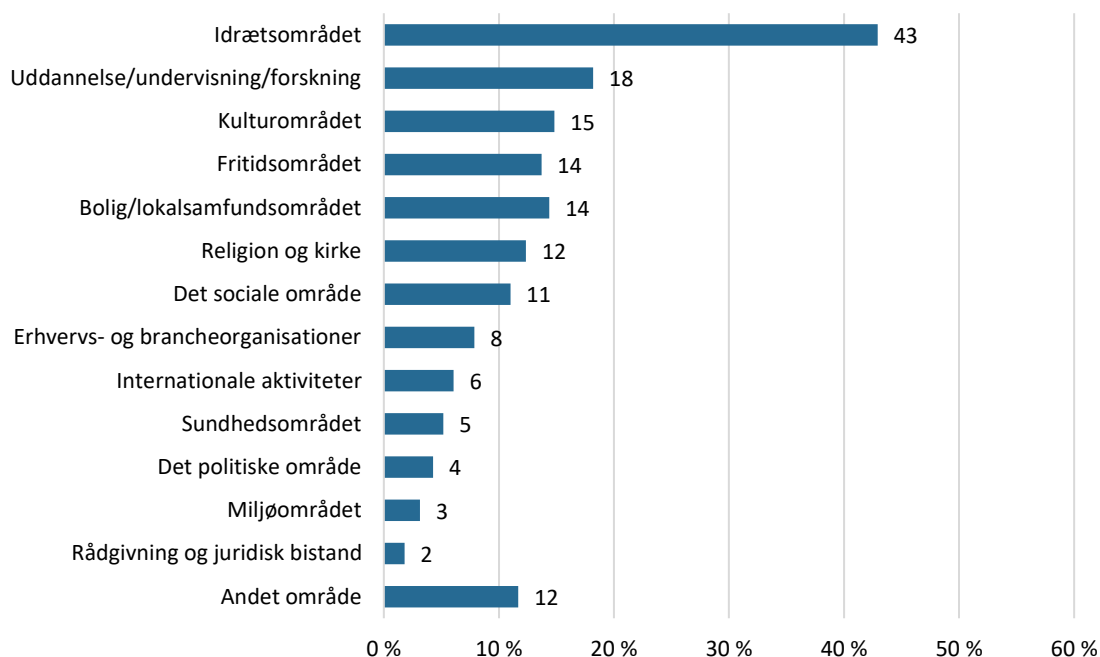
Kigger vi på tværs af foreningernes geografiske placering, er det interessant, at foreningerne i midtbyen, de bynære lokalområder og oplandsområderne vægter, "at jeg som frivillig kan gøre noget, som er vigtigt for lokalsamfundet" lige højt. En tese kunne være, at foreningerne i oplandsområderne har et tættere forhold til lokalsamfundene, og at de derfor også vil vægte bidraget til disse højere, men det ser ikke ud til at være tilfældet.

Frivillighed uden for foreningen

Medlemmerne er også blevet spurgt ind til, om de er frivillige inde for andre områder. Samlet set svarer 31 pct. af foreningsmedlemmerne i undersøgelsen 'Ja' til, at de deltager i frivilligt arbejde andetsteds, mens andelen er lidt højere (37 pct.) blandt dem, der arbejder frivilligt i deres forening. Der er derudover en tendens til, at det også her i højere grad er medlemmerne i de øvrige foreningstyper, der også er aktive i andre foreninger, sammenlignet med medlemmerne i idrætsforeningerne.

43 pct. af dem, der har svaret 'Ja' svarer, at de har deltaget i frivilligt arbejde inden for idrætsområdet, hvilket er det klart mest hyppige svar. Det næstmest almindelige område er inden for uddannelse, undervisning og forskning, hvor lidt under hver femte deltager i frivilligt arbejde, mens 15 og 14 pct. er frivillig inden for henholdsvis kulturområdet og fritidsområdet.

Figur 7.12: Flest er frivillige inden for idrætsområdet foruden deres egen forening (pct.)

Figuren viser svarfordelingen til spørgsmålet "Inden for hvilke(t) område(r) har du udført frivilligt arbejde?" blandt dem som har svaret ja til at have udført frivilligt arbejde andre steder end i den forening som de besvarer spørgeskemaet for (n=445).

Undersøgelsen viser derudover, at der er nogle forskelle i typer af frivilligt arbejde på tværs af foreningstyper, som ligger godt i tråd med de områder, som foreningerne i de to foreningstyper indeholder. Der er for eksempel en væsentligt større andel af de frivillige,

som har frivilligt arbejde inden for idrætsområdet blandt medlemmerne i idrætsforeningerne - sammenlignet med medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper'. Omvendt er der større andele, som deltager i frivilligt arbejde inden for uddannelse/undervisning/forskning og religion og kirke blandt medlemmerne i de øvrige foreningstyper.

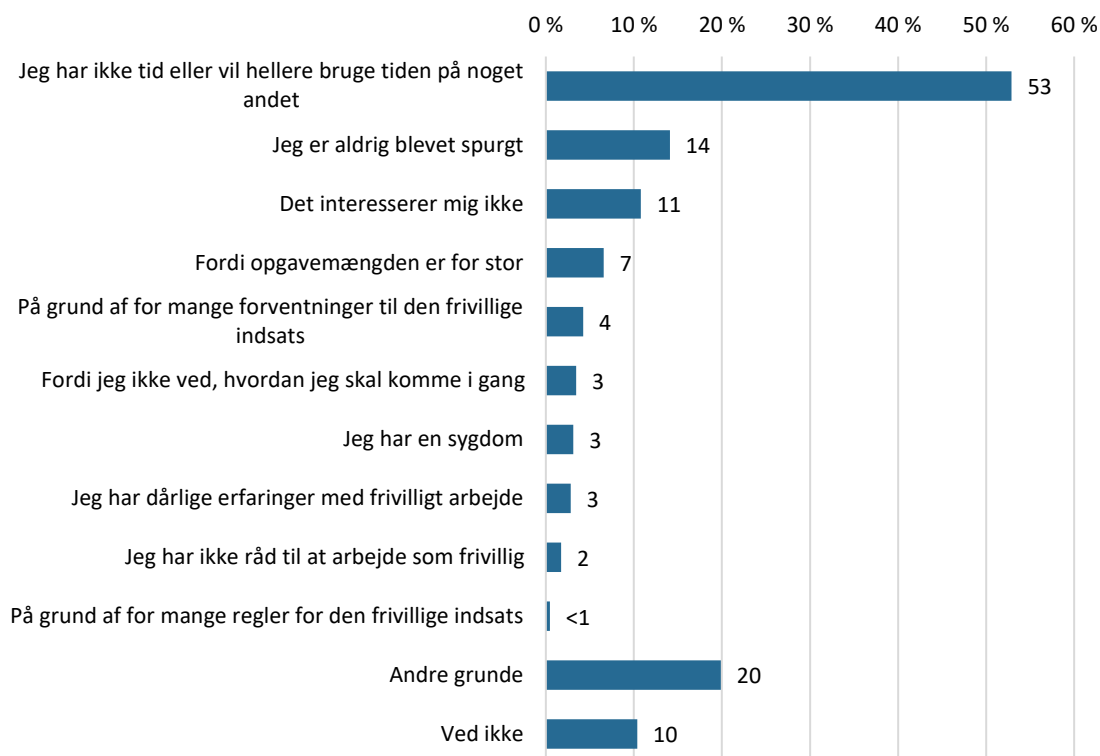
Et blik på dem som ikke engagerer sig i frivilligt arbejde

Foreningsformændene peger på rekrutteringen af frivillige som en af de største udfordringer de kommende år, og det er derfor interessant at kigge nærmere på de foreningsmedlemmer, der ikke deltager i foreningernes frivillige arbejde og forsøge at kortlægge, hvor mange potentielle frivillige gruppen indeholder.

I figur 7.13 indgår de medlemmer, som har svaret, at de ikke deltager i frivilligt arbejde. Af figuren fremgår deres grunde til ikke at deltage i frivilligt arbejde. Her svarer over halvdelen (53 pct.) af medlemmerne, at de ikke har tid eller hellere vil bruge deres tid på noget andet - og dermed er de ikke-frivillige foreningsmedlemmer helt på linje med de ikke-frivillige danskere på landsplan (Fridberg & Henriksen, 2014).

Derudover svarer 14 pct., at de ikke engagerer sig frivilligt i foreningerne, fordi de aldrig er blevet spurgt, mens hver tiende (11 pct.) ikke engagerer sig, fordi det ikke har deres interesse.

Figur 7.13: Mangel på tid er den største årsag til ikke at være frivillig (pct.)

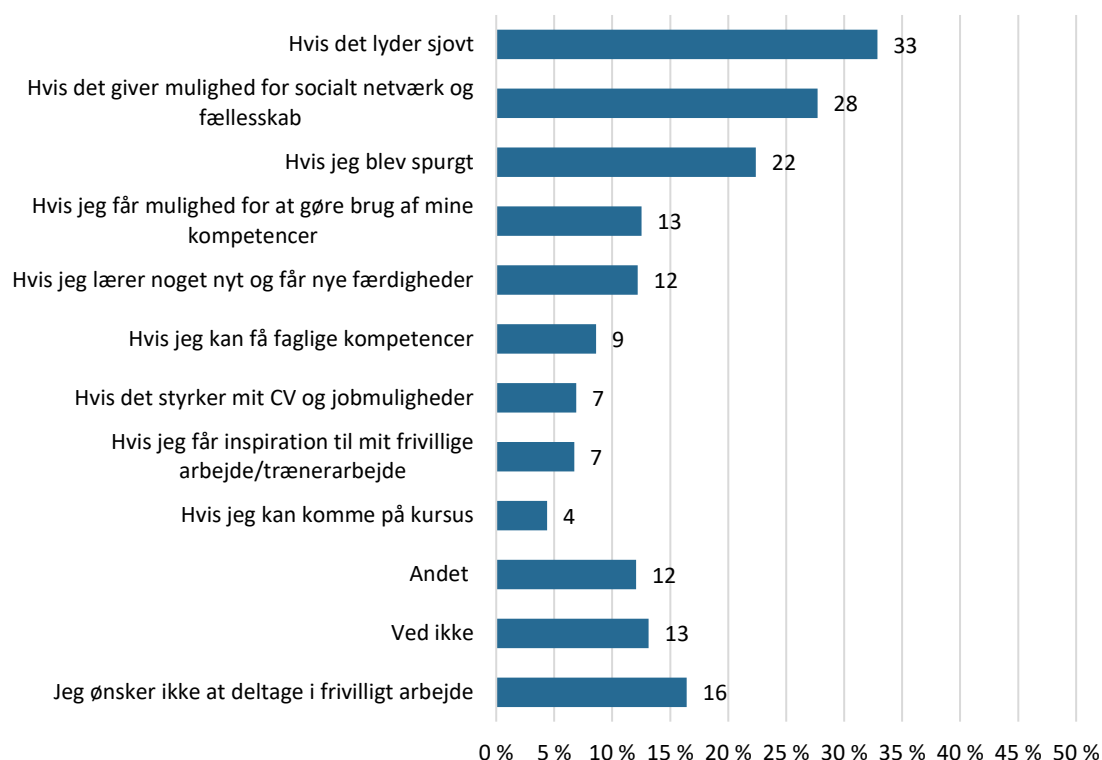
Figuren viser fordelingen af svar til spørgsmålet 'Hvad er årsagen til, at du ikke udfører frivilligt arbejde?' blandt voksne medlemmer, der ikke udfører frivilligt arbejde i foreningen eller på andre områder (n=639).

Undersøgelsen viser ligeledes, at der især blandt foreningerne i oplandsområderne er en overvægt af medlemmer, som fravælger frivilligheden på baggrund af, at opgavemængden er for stor. 12 pct. af de adspurgte i foreningerne i oplandsområderne svarer, at årsagen til deres manglende frivillige engagement er, at mængden af opgaver er for stor – sammenlignet med 5 pct. blandt både foreninger i de bynære lokalområder og i midtbyen.

Sammenligninger på tværs af foreningstype viser, at der er større andele blandt medlemmerne i de øvrige foreningstyper som fravælger frivilligheden på baggrund af manglende interesse, og at opgavemængden som frivillig er for stor.

Medlemmerne, der ikke på nuværende tidspunkt udfører frivilligt arbejde i deres forening, er derudover blevet spurgt, hvad der kunne få dem til at deltage i frivilligt arbejde i foreningen. Her svarer hver tredje, at hvis tilbuddet om at blive frivillig lyder sjovt, så ville det kunne få dem til at deltage i frivilligt arbejde, mens 28 pct. svarer, at de ville være interesseret, hvis det frivillige arbejde giver mulighed for socialt netværk og fællesskab.

Figur 7.14: Hvad kan aktivere dem, som ikke er frivillige? (pct.)

Figuren viser svarfordeling til spørgsmålet 'Hvad kunne få dig til at deltage i frivilligt ulønnet arbejde?' blandt voksne medlemmer, der ikke udfører frivilligt arbejde i foreningen eller på andre områder (n=639).

Det er kun 16 pct., der slet ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde, hvilket kunne tyde på et uudnyttet potentiale blandt foreningernes eksisterende medlemmer i forhold til at øge det frivillige engagement i foreningerne. Der ser således ud til at være et langt større potentiale for at rekruttere frivillige internt i foreningen, da det blandt danskerne på landsplan kun er 36 pct. af de ikke-frivillige, der gerne vil være frivillige, hvis de blev opfordret til det (Hjære, Jørgensen & Sørensen, 2018).

I forhold til foreningstype er det interessant, at medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' vægter muligheden for 'faglige kompetencer' betydeligt højere end medlemmerne fra idrætsforeninger. Blandt medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' svarer 23 pct., at det ville give dem interesse for frivilligt arbejde, mens det tilsvarende er otte pct. for medlemmerne i idrætsforeningerne. Dette understøttes yderligere af, at 16 pct. blandt medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper' svarer, at 'hvis det styrker mit CV og jobmuligheder' kunne få dem til at deltage i frivilligt arbejde – sammenlignet med 6 pct. hos idrætsforeningerne.

Mændene kan i højere grad engageres i frivilligt arbejde, hvis det enten lyder sjovt, eller hvis de bliver spurgt, sammenlignet med kvinderne. Modsat svarer en større andel af kvinderne, at de slet ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde.

De 16-24-årige fortæller naturligt nok, at de i højere grad ville være interesseret i frivilligt arbejde, hvis det kan give dem faglige kompetencer, eller hvis det kan styrke deres CV sammenlignet med de øvrige aldersgrupper. Medlemmerne i aldersgrupperne 16-39 år svarer derudover i højere grad, at de ville være interesseret i frivilligt arbejde, hvis det giver mulighed for socialt netværk og fællesskab. Blandt de ældste aldersgrupper (40-99 år) er der en større andel, som svarer, at de slet ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde sammenlignet med de øvrige aldersgrupper.

Opsummering

Kapitel 3 viser, at det at rekruttere det nødvendige antal frivillige er det sværeste for foreningernes formænd, når de ser på hvilke opgaver de har nemmest og sværest ved, og flere formænd udtrykte problemer med at rekruttere frivillige. Det er på trods af, at dette kapitel viser, at der overordnet set er en positiv udvikling i antallet af frivillige i foreningerne.

Formændene peger i de åbne svarkategorier og interviews på, at frivillighedskulturen er under pres, men dette kapitel viser, at medlemmerne generelt er på linje med foreningsformændene i forhold til, at det forventes, at medlemmerne deltager i det frivillige arbejde i foreningen. Der ser dog ud til at være kulturforskelle mellem idrætsforeningerne og de øvrige typer af foreninger. Næsten alle medlemmerne i de øvrige typer af foreninger ser det som en naturlig del af deres medlemskab at deltage i fællesopgaver, mens det ikke på samme måde er opfattelsen blandt medlemmerne i idrætsforeningerne.

De frivillige er kendetegnet ved, at de typisk er mere engageret i deres foreninger end ikke-frivillige medlemmer. Både i form af, at de oftere vælger voice-adfærden frem for exit-adfærden, mens de samtidig også, i højere grad end resten af medlemmerne, engagerer sig i foreningernes sociale liv og fællesskab. Derudover er det tydeligt, at størstedelen af de frivillige kræfter findes i de høje alderskategorier, mens køn, uddannelsesniveau, transporttid til foreningen og beskæftigelse ikke har nogen effekt på frivilligheden.

Det frivillige engagement udspringer som oftest på baggrund af medlemmernes egen interesse, deres eget medlemskab i foreningen eller på baggrund af, at de blev spurgt direkte. De frivillige vægter samtidig venner som arbejder frivilligt i foreningen, kontakter som kan hjælpe dem senere i arbejdslivet og at kunne bidrage til at løse fælles opgaver som frivilligt højt.

Kapitlet viser også, at der ser ud til at være et potentiale for rekruttering af flere frivillige, da det er meget få af de ikke-frivillige (16 pct.), der ikke ønsker at deltage i frivilligt arbejde, og 22 pct. fortæller, at de gerne ville arbejde frivilligt i deres forening, hvis de blev spurgt. Det er dog meget få foreninger, der har formuleret en strategi for at rekruttere frivillige.

Kapitel 8: Foreningsliv under coronanedlukningen

Eftersom arbejdet med denne undersøgelse faldt sammen med nedlukningen af store dele af samfundet på grund af coronapandemien i løbet af foråret og sommeren 2020, var det naturligt at stille et par korte spørgsmål om foreningernes aktivitet under nedlukningen og foreningslivets håndtering af denne specielle periode.

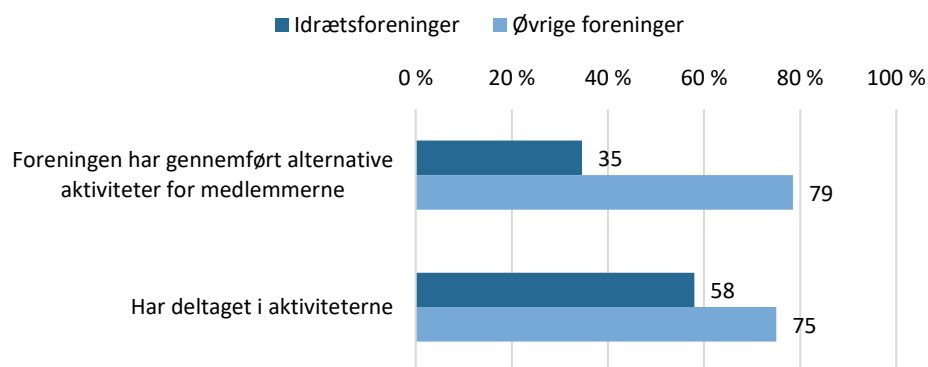
I løbet af nedlukningen har Idan ad tre omgange taget temperaturen på danskernes motions- og sportsvaner, og herunder også deltagelsen i idrætsforeningerne (Kirkegaard, Eske & Rask, 2020a; 2020b; 2020c). Analyserne viste, at 83 pct. af de idrætsaktive voksne over 18 år, der dyrkede én eller flere aktiviteter i en forening ikke længere gjorde det under nedlukningen. I de efterfølgende målinger var det muligt at følge de samme danskere over flere måneder, og her viste undersøgelseerne, at 22 pct. var aktive i en idrætsforening inden coronanedlukningen, mens andelen var faldet til 14 pct. i juni. I september, hvor idrætslivet igen var åbnet, var en del af medlemmerne på vej tilbage, og her svarede 18 pct., at de var idrætsaktive i en forening. Det kunne altså se ud til, at foreningerne har haft svært ved at få alle deres medlemmer tilbage i foreningerne efter nedlukningen. Det er i den forbindelse interessant at få et billede af - ikke kun idrætsforeningernes - men også det generelle foreningslivs ageren under nedlukningen i foråret 2020.

Dette sidste korte kapitel ser derfor nærmere på de aarhusianske foreningers afholdelse af og medlemmernes deltagelse i aktiviteter under nedlukningen.

I alt svarer 40 pct. af foreningerne, at de har gennemført alternative aktiviteter for medlemmerne under nedlukningen. Lidt flere af de øvrige foreningstyper har afholdt sådanne aktiviteter, idet andelen her er 46 pct. modsat 37 pct. blandt idrætsforeningerne.

Blandt medlemmerne i undersøgelsen svarer 35 pct. af medlemmerne i idrætsforeningerne, at deres forening har afholdt alternative aktiviteter under nedlukningen, mens 79 pct. af medlemmerne i de øvrige typer af foreninger angiver, at deres foreninger har afholdt alternative aktiviteter. Medlemmerne i de øvrige typer af foreninger har dog også i endnu højere grad end medlemmerne i idrætsforeningerne deltaget i de alternative aktiviteter. Hele 75 pct. af medlemmerne i de 'Øvrige foreningstyper', der har afholdt aktiviteter under nedlukningen, har deltaget i aktiviteterne. Blandt medlemmerne i idrætsforeningerne er det kun 58 pct., der har deltaget i de aktiviteter, der er blevet udbudt af deres foreninger.

Figur 8.1: Medlemmerne i de øvrige foreningstyper har i høj grad deltaget i aktiviteter under coronanedlukningen (pct.)

Figuren viser svarfordelingen af medlemmer til spørgsmålene 'Har din forening gennemført nogen alternative aktiviteter for medlemmerne under coronanedlukningen?' (n=1.574) og 'Har du deltaget i nogen af disse aktiviteter?' blandt de medlemmer, der har svaret 'Ja' (n=666).

Adspurgt om, hvilke aktiviteter der har været afholdt, viser undersøgelserne, at idrætsforeningerne især har forsøgt at planlægge forskellige former for udendørs træning i mindre grupper eller virtuelle træningsmetoder. De udendørs aktiviteter varierer her fra 'corona-træning', der adskiller sig fra den normale aktivitet, men fokuserer på forskellige former for grundtræning, og forskellige 'corona-udgaver' af den normale aktivitet i tilpasset form. Medlemmerne angiver særligt forskellige løbe- og gågrupper.

De virtuelle aktiviteter spænder fra hele fælles sessioner via videolink til instruktion enten direkte via video eller via indspillede videoer. I samme spor har flere foreninger arbejdet med apps og andre muligheder for tracking af aktiviteter som løb og mountainbike til at lave virtuelle ruter, der kan deles på de enkelte hold. Særligt i de øvrige typer af foreninger har online aktiviteter i endnu højere grad vundet indpas, og foreningerne har gjort brug forskellige online muligheder for at lave aktiviteter og socialt samvær. Et spejderkorps har lavet 'hjemmespejder', og andre har forsøgt at omlægge deres normale møder til onlinemøder.

Det ser altså ud til, at foreningerne i en vis grad har formået at fastholde foreningernes fællesskab og flytte det over i en ny virtuel eller alternativ kontekst, hvor der er mulighed for at bevare den relationelle del af foreningslivet, når det ikke er muligt at mødes fysisk¹³. Det er naturligvis nemmere, hvis de klassiske aktiviteter ikke i samme grad kræver fysisk fremmøde eller kan afvikles udenfor, som det er tilfældet for blandt andet mange idrætsforeninger, spejderkorps og lignende foreninger. Derfor har nogle foreninger sandsynligvis haft færre forhindringer i at flytte aktiviteterne online eller i mindre grupper end andre.

¹³ https://idan.dk/nyhedsoversigt/nyheder/2020/b320_sociale-medier-kan-fastholde-medlemmerne-i-idraetsforeninger/

En af idrætsforeningerne forklarer, hvordan de med en ekstra indsats fra deres trænere har kunnet tilpasse sine udendørsaktiviteter til de skærpede krav, men ellers har kunnet fortsætte aktiviteterne:

“Vi har lavet nogle zoner, man kan starte i, og lige nu kører alle aktiviteter, bare på andre måder. De trænere, der har stået for det, de har virkelig knoklet. Forrige søndag, da de snakkede om mere nedlukning, der peg trænere ikke, de startede med at sige, ‘hvad gør vi nu?’.”

Formand for idrætsforening

Og for andre foreninger, der har aktiviteter, der ikke på samme måder er ramt af nedlukningens restriktioner, har forsøgt at give mulighed for at eventuelle nye medlemmer kan prøve aktiviteterne af:

“Vi søgte den der DGI/DIF Corona-pulje og har fået 50.000 til at købe [udstyr] for, så folk kan prøve det, inden de går ud og køber deres eget [udstyr]. Vi har mange som gerne vil prøve [aktiviteten] inden de går ud og investerer.”

Formand for idrætsforening

Litteratur

Bjerre & Møller (2015): Unges fritidsvaner i Aarhus Kommune – En fritidslivsundersøgelse
Århus Ungdommens Fællesråd 2015, Søren Bjerre og Mikkel Stamp Møller

Bjerrum & Thøgersen (2020): *Motionstilbud i Ældre Sagen – en undersøgelse af Ældre Sagens udbud af motionsaktiviteter, deltagere og frivillige*. Idrættens Analyseinstitut. Aarhus

Epinion (2018): *Aarhusmålene. Temperaturmåling*. Rapport. Borgmesterens Afdeling, marts 2018.

Eske (2021): *Folkeoplysningen i kommunerne – Delrapport 3: Det frivillige folkeoplysende foreningsarbejde*. Videncenter for Folkeoplysning: Aarhus

Forsberg & Nielsen (2016): *Fremtidens idrætsfaciliteter i Frederiksberg Kommune – baggrundsrapport*. Idrættens Analyseinstitut: København

Fridberg & Henriksen (2014): *Udviklingen I frivilligt arbejde 2004-2012*. SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd: København

Hirschman (1970): *Exit, Voice and Loyalty*. Harvard University Press

Hjære, Jørgensen & Sørensen (2018): *Tal om frivillighed i Danmark. Frivilligrapport 2016-2018*. Center for Socialt Arbejde.

Ibsen & Levinsen (2016): *Unge, foreninger og demokrati*. Movements 2016:3, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekank, Syddansk Universitet

Ibsen, Thøgersen & Levinsen (2013): *Kontinuitet og forandring i foreningslivet: Analyser af foreningslivets udbredelse, sammensætning og karakteristika i 00'erne*. Movements 2013:11, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Institut for Idræt og Biomekank, Syddansk Universitet

Kerrn-Jespersen & Tolstrup (2014): *Væksthus for lokal frivillighed i Folkestyrets rugekasser – Frivillige foreninger og folkestyre*. Michael Böss, Aarhus Universitetsforlag

Kirkegaard, Eske & Rask (2020a): *Danskernes motions- og sportsvaner under coronanedlukningen. Notat 2: Nye motions- og sportsvaner under nedlukningen*. Idrættens Analyseinstitut: Aarhus

Kirkegaard, Eske & Rask (2020b): *Danskernes motions- og sportsvaner under genåbningen. Notat: Idrætsdeltagelsen er stadig påvirket af coronakrisen*. Idrættens Analyseinstitut: Aarhus

Kirkegaard, Eske & Rask (2020c): *Danskernes motions- og sportsvaner efter genåbningen. Notat: Nye aktive trækker idrætsdeltagelsen op*. Idrættens Analyseinstitut: Aarhus

Laub (2012): *Fremtidens frivillige foreningsliv i idrætten*. Idrættens Analyseinstitut: København

Pilgaard & Rask (2016): *Danskernes motions- og sportsvaner 2016*. Idrættens Analyseinstitut: København

Pilgaard & Toft (2010): *Idræt og motion - Hvor er Århus?* Idrættens Analyseinstitut: København

Rask (2017): *Idræt i storbyerne. Motions- og sportsvaner 2016, Aarhus og København*. Idrættens Analyseinstitut: København

Svendsen & Svendsen (2014): *Gratis, frivillighed og tillid i Folkestyrets rugekasser - Frivillige foreninger og folkestyre*. Michael Böss, Aarhus Universitetsforlag

Thøgersen (2015): *Tværgående samarbejde blandt folkeoplysningens aktører*. Videncenter for Folkeoplysning. København

Østerlund (2013): *Foreningsidrættens sociale kvaliteter. En social kapital-inspireret undersøgelse af danske idrætsforeninger og deres medlemmer*. Ph.d.-afhandling fra Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund. Syddansk Universitet

Aarhus Kommune (2017): *Sports- og fritidspolitik 2018-2021*.

Aarhus Kommune (2018a): *Aarhusmålene*.

Aarhus Kommune (2018b): *Frivillighed i fremtiden - Frivillighedstad Aarhus 2018*.

Aarhus Kommune, Sport & Fritid (2019): *Analyse af behov for udbygning af idrætsfaciliteter i Aarhus i et 10 års perspektiv*. Nina Leunbach Wang, nov. 2019

Bilag: Metode og datagrundlag

Rapporten baseres primært på to spørgeskemaundersøgelser blandt henholdsvis samtlige foreningsformænd i Aarhus Kommunes folkeoplysende foreninger og blandt medlemmerne i en række udvalgte folkeoplysende foreninger.

Planen var at invitere samtlige foreningsformænd i kommunens folkeoplysende foreninger samt medlemmerne i 100 udvalgte foreninger til at besvare de online spørgeskemaer. De 100 foreninger blev udvalgt blandt de 397 folkeoplysende foreninger, der modtager tilskud fra kommunen og har registrerede medlemstal. De 397 foreninger er fratrukket hovedforeninger og landsdelsforeninger.

Foreningerne blev udvalgt således, at 25 idrætsforeninger, 25 uniformerede korps og 19 kulturelle foreninger og 33 'andre foreninger' blev inviteret til at indsende medlemsoplysninger til Idan.

Der viste sig dog en række problemer med at få opdaterede udtræk fra kommunens foreningsportal med tidssvarende kontaktoplysninger. Det gav i første omgang en række fejlmeldinger og tilbagemeldinger fra modtagere, der ikke længere var aktive i foreningen. Det viste sig derefter, at oplysningerne ikke var opdaterede. Invitationen blev derfor efterfølgende udsendt via kommunens foreningsportal.

I alt besvarede 20 foreninger invitationen til at sende medlemsoplysninger, men en række foreninger udviste bekymring for, hvorvidt dette ville være i strid med foreningernes persondatapolitik. Det blev derfor muligt for foreningerne selv at distribuere invitationen til spørgeskemaet blandt deres medlemmer. Det betød dog, at det ikke har været muligt at målrette påmindelser til størstedelen af de potentielle respondenter i medlemsundersøgelsen. 29 foreninger gav tilbagemelding om, at de ville benytte denne metode.

Medlemmerne i de 20 foreninger blev inviteret med personlige e-mails, mens de 29 foreninger og en række ekstra foreninger fik tilsendt et link til distribution blandt deres medlemmer. I alt blev 124 foreninger inviteret til at deltage i medlemsundersøgelsen. For at sikre så bred en fordeling af svar, blev alle kulturelle foreninger og 'andre foreningstyper', der har oplyste medlemstal og modtager tilskud fra kommunen inviteret til medlemsundersøgelsen. Svarfordelingen viser dog, at der er registreret meget få svar fra medlemmer i de foreninger, hvor foreningernes kontaktpersoner ikke har besvaret invitationen om at deltage i medlemsundersøgelsen, mens svarprocenten blandt medlemmerne i de foreninger, der har angivet, at de selv vil sende undersøgelsen ud til deres medlemmer er på 21 pct. Svarprocenten blandt de medlemmer, der blev inviteret via mail, ligger på niveau med lignende undersøgelser (43 pct. blandt voksne medlemmer over 16 år og 23 pct. blandt medlemmer under 16 år).

Spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningsformændene blev udsendt til de registrerede foreningsformænd primo juni 2020 via kommunens foreningsportal for at sikre, at

kontaktoplysningerne var opdaterede og korrekte. Foreningerne, der endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet, fik tilsendt en påmindelse ultimo juni og ultimo august.

I tillæg til de to spørgeskemaundersøgelser er der udført seks interviews med repræsentanter fra foreninger af forskellig type og størrelse. Disse har haft til formål at afdække rapportens temaer kvalitativt som supplement til de åbne svarkategorier i spørgeskemaerne. Citater herfra vil i løbet af rapporten uddybe spørgeskemaernes resultater og vil således inddrages til at sætte flere ord på foreningernes synspunkter og overvejelser.

Nedenfor følger en uddybende beskrivelse af datagrundlaget for henholdsvis spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningerne og blandt medlemmerne.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt foreningerne

Spørgeskemaundersøgelsen til foreningerne er udsendt til foreningsformændene i samtlige folkeoplysende foreninger i Aarhus Kommune. Formændene har besvaret spørgsmål relateret til undersøgelsens tre temaer skitseret nedenfor, samt en række supplerende spørgsmål, der relaterer sig til tilfredsheden med og vilkårene for at drive forening i Aarhus Kommune.

Foreningstyperne er i denne undersøgelse defineret ud fra Aarhus Kommunes egen opdeling i idrætsforeninger, uniformerede korps, kulturelle foreninger samt 'andre foreningstyper' (herunder politiske, religiøse foreninger mv.). På grund af problemer med at sikre tilstrækkelige svar fra alle foreningstyper er typerne 'uniformerede korps', 'kulturelle foreninger' og 'andre foreningstyper' samlet under én samlet kategori og vil således blive behandlet under ét i analysen.

I undersøgelsen er samtlige folkeoplysende foreninger i Aarhus Kommune blevet inviteret til at deltage. Fraregnet aftenskolerne er der i alt 955 folkeoplysende foreninger i kommunen bestående af 621 idrætsforeninger, 20 pensionistforeninger, 16 politiske foreninger, 22 religiøse foreninger, 64 uniformerede korps og 212 foreninger, der karakteriseres som 'Øvrige foreningstyper'. Herfra fratrækkes overordnede hovedforeninger, distriktsforeninger og lignende, og i alt er 930 foreninger blevet inviteret til undersøgelsen.

Tabel 1 viser datagrundlaget for spørgeskemaundersøgelsen, hvor foreningerne er delt op i to overordnede foreningstyper: idrætsforeninger og øvrige foreningstyper. 'Øvrige foreningstyper' er en samlet betegnelse for foreningstyperne 'Uniformerede korps', 'Pensionistforeninger', 'Politiske foreninger', 'Religiøse foreninger' og 'Øvrige foreninger'.

Indsamlingen forløb fra ultimo maj til medio september 2020.

Tabel 1: Undersøgelsens datagrundlag

Foreningstype	Antal foreninger	Svar	Svarprocent
Idrætsforeninger	601	200	33
Øvrige foreningstyper	329	91	28
Uniformerede korps	63	17	27
Pensionistforeninger	19	10	53
Politiske foreninger	15	3	20
Religiøse foreninger	22	8	36
Øvrige foreninger	210	53	25
Total	930	291	31

Tabellen viser svarprocenterne for de deltagende foreningsformænd fordelt på foreningstyper.

I alt har 291 foreningsformænd ud af 930 inviterede besvaret spørgeskemaet. Det giver en svarprocent på 31 pct. Undersøgelsen bygger udelukkende på svarene fra de formænd, som har gennemført spørgeskemaet. Tabel 1 viser, at der er en nogenlunde repræsentativ fordeling af svar blandt de to overordnede foreningstyper, ligesom de enkelte foreningstyper under 'Øvrige foreningstyper' alle er repræsenteret i datagrundlaget. De politiske foreninger er relativt underrepræsenterede i forhold til den samlede svarprocent, og pensionistforeningerne er en smule overrepræsenterede. Der er dog relativt få foreninger totalt set, hvilket betyder, at relativt små forskelle vil give et stort udslag i svarprocenten.

Spørgeskemaundersøgelserne blandt foreningsmedlemmer

De to spørgeskemaundersøgelser blandt foreningsmedlemmerne i de udvalgte foreninger er som beskrevet ovenfor delvist udsendt direkte til den mailadresse, som medlemmerne har opgivet til deres forening, og delvist via foreningernes formænd, der har stået for at viderelede invitationerne til foreningens medlemmer.

I undersøgelsen er medlemmerne fra i alt 124 foreninger blevet inviteret til at deltage i undersøgelsen. Foreningerne er udvalgt blandt de 397 folkeoplysende foreninger, der har registreret medlemmer og modtager tilskud fra kommunen. Foreningerne modtager enten aktivitetsstøtte, tilskud til ældreidræt, lokaletilskud, tilskud til faciliteter, driftstilskud eller tilskud til politiske ungdomsforeninger. I alt har 2.082 foreningsmedlemmer fra 49 forskellige foreninger deltaget i undersøgelsen.

En lang række af spørgsmålene til henholdsvis børn og voksne er de samme og afrapporteres samlet i løbet af rapporten, men der er også aldersspecifikke spørgsmål, der udelukkende er stillet til henholdsvis børne- og ungdommedlemmer under 16 år og voksenmedlemmer fra 16 år og opefter. Det vil fremgå, hvis der er tale om aldersspecifikke spørgsmål.

I spørgeskemaet, der er udsendt til medlemmer under 16 år, har det været muligt for medlemmerne at svare selv eller at svare sammen med en forælder/voksen. I de tilfælde, hvor et barn har svaret sammen med en voksen, er den voksne til sidst blevet bedt om at svare på en række holdningsspørgsmål om foreningen og foreningslivet generelt og spørgsmål omkring frivillighed, mens barnet ikke er blevet stillet disse spørgsmål. Denne opdeling er

lavet ud fra en forventning om, at de mindste børn, der har sværest ved at svare på holdningssspørgsmål i højere grad vil besvare spørgeskemaet sammen med en voksen, mens de ældre børn og unge omvendt vil besvare spørgeskemaet alene.

Tabel 2 viser det samlede datagrundlag for spørgeskemaundersøgelserne, hvor foreningerne er delt op i to overordnede foreningstyper: 'Idrætsforeninger' og 'Øvrige foreningstyper'. 'Øvrige foreningstyper' er en samlet betegnelse for foreningstyperne 'Uniformerede korps', 'Pensionistforeninger', 'Politiske foreninger', 'Religiøse foreninger' og 'Øvrige foreninger'.

Indsamlingen forløb fra ultimo maj til ultimo september 2020.

Tabel 2: Undersøgelsernes datagrundlag

		Besvarelser
Alder	< 16 år	615
	16 – 24 år	111
	25 – 39 år	157
	40 – 59 år	351
	60 år +	450
Foreningstype	Idrætsforeninger	1.701
	Øvrige foreningstyper	382
	Uniformerede korps	295
	Øvrige foreninger	87
Foreningstørrelse	Mindre foreninger	53
	Mellemstore foreninger	223
	Store foreninger	1.746
Foreningens geografiske område	Aarhus Midtby	540
	Bynære lokalområder	994
	Oplandsområder	544
Total		2.082

Tabellen viser datagrundlaget for spørgeskemaundersøgelserne fordelt på foreningstyper, aldersgrupper og område.

I alt har 2.082 foreningsmedlemmer besvaret spørgeskemaet. Heraf er 558 besvarelser dog kun delvise, hvilket betyder, at ikke alle respondenter har besvaret alle spørgsmål om f.eks. alder, og derfor er det summerede antal respondenter i de enkelte aldersgrupper en smule under det totale antal. Derudover har nogle medlemmer besvaret spørgeskemaet på trods af, at foreningsformanden for deres forening ikke har deltaget i foreningsundersøgelsen. Derfor er det ikke muligt at kategorisere medlemmerne i kategorierne 'Foreningstørrelse' og 'Foreningens geografiske område'. På grund af relativt få respondenter fra kategorierne 'mindre foreninger' (foreninger med mindre end 50 medlemmer) og 'mellemstore foreninger' (foreninger med mellem 50 og 149 medlemmer) vil der i analyserne af medlemmerne ikke blive analyseret på tværs af foreningstørrelser.

I undersøgelser som denne er det nødvendigt at have for øje, at respondenterne, der besvarer spørgeskemaet, må forventes at være blandt foreningernes mere engagerede medlemmer, mens de mindre engagerede – både i aktiviteterne, socialt og frivilligt – vil være mere tilbøjelige til at lade være med at besvare spørgeskemaet. Undersøgelsens resultater vil derfor i et vist omfang overestimere medlemmernes engagement. Dette er vigtigt at have for øje, når resultaterne efterfølgende fortolkes.

Det kan være svært at give et klart billede af repræsentativiteten af populationen, da det ikke er muligt at få præcise medlemstal fra alle kommunens foreninger. Blandt de foreninger, de udvalgte foreninger er valgt i blandt (foreninger, der modtager kommunale tilskud og har registrerede medlemstal), er svarfordelingen dog ganske repræsentativ, når man ser på medlemmer fra idrætsforeninger og medlemmer fra andre typer af foreninger. I undersøgelsen er 82 pct. af respondenterne medlemmer fra en idrætsforening, og den reelle andel på baggrund af de registrerede medlemstal viser, at 85 pct. af medlemmerne i foreningerne er medlem af en idrætsforening. Andelen af medlemmer fra andre typer af foreninger er omvendt 18 pct. i undersøgelsen, mens andelen af det samlede medlemsantal er 15 pct.

Selvom repræsentativiteten, så vidt det er muligt at kontrollere, ser ud til at være rimelig, så må der forventes en risiko for skævhed i repræsentativitet af svarene, idet den samlede foreningsliste over folkeoplysende foreninger i Aarhus Kommune viser, at der er 621 idrætsforeninger og 334 foreninger af andre typer.

